

Delt bosted etter foreldres samlivsbrudd

*Hva kan ungdommer fortelle om hvordan de har
opplevd å vokse opp med to hjem?*

Cesilie Mathiesen

30. mai 2014

Veileder: Halvor deFlon

Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis

Mgfam 2010

Diakonhjemmet Høgskole, Oslo

Institutt for sosialt arbeid og familieterapi

Antall ord: 28021

Sammendrag

Tema for denne oppgaven er delt bosted for barn etter foreldres samlivsbrudd. Denne bostedsløsningen har økt kraftig de siste femten år. Fra å gjelde en marginal gruppe, bodde i 2012 hvert fjerde av disse barna halve tiden hos hver av sine foreldre. I dag er tallet sannsynligvis enda høyere. Det er de seinere årene gjort noe forskning på dette fenomenet, og jeg tror det er viktig å få mest mulig kunnskap om hvordan det oppleves for barna selv som vokser opp med to hjem. Er dette en løsning som er skreddersydd for foreldrene i et likestilt samfunn, på bekostning av barna, eller er det også til barnas beste?

For å finne ut noe om dette, har jeg gjort kvalitative intervjuer av fire ungdommer mellom 19 og 21 år for å høre deres historier om hvordan delt bosted har vært for dem. Delt bosted blir satt inn i en historisk kontekst, og lovens intensjon om barns beste blir diskutert. Jeg har valgt å bruke teori rundt tilknytning og lojalitet, og sammen med tidligere forskning, utgjør dette det teoretiske rammeverket rundt undersøkelsen. Mitt fokus har vært på ungdommenes opplevelse av å vokse opp med to hjem, og hvordan de selv forstår sine erfaringer. Som metode har jeg brukt tolkende fenomenologisk analyse (IPA).

Temaene som har pekt seg ut, er ungdommenes opplevelse av foreldresamarbeid og fleksibilitet, deres opplevelse av innflytelse over egen hverdag, deres lojalitet og rettferdighetsfølelse overfor foreldrene, deres opplevelse av foreldrenes etablering av nye parforhold og deres opplevelse av "hjem". Det empiriske materialet blir presentert ved at jeg først "tegner et lite bilde" av hver av informantene for å kunne gi et innblikk i deres fortelling, slik jeg forsto den. Deretter følger sitater fra intervjuene for å underbygge hvert tema, og dette drøftes opp imot annen forskning og teori.

Ungdommenes erfaringer med delt bosted er både positive og negative. De uttrykker to konkurrerende behov: Behovet for å være mer i ro og behovet for å opprettholde god kontakt med begge foreldrene. Mitt inntrykk er at de er villige til å ofre mye for å kunne ha et godt forhold til begge. Jeg ser imidlertid en fare i den raske utviklingen av delt bosted som den foretrukne bostedsløsningen etter samlivsbrudd, da denne ordningen krever spesielt mye og tett samarbeid. Når flere velger det, kan dette prinsippet lett neglisjeres, og barna kan bli skadelidende. I den forbindelse ser jeg et behov for tettere oppfølging fra hjelpeapparatet av barn og familier som velger delt bosted etter samlivsbrudd i fremtiden.

Forord

Masteroppgaven markerer slutten på fire år som deltidsstudent i familierapi og systemisk praksis ved Diakonhjemmet Høgskole i Oslo. Temaet delt bosted etter samlivsbrudd har opptatt meg i flere år. Samtidig har jeg merket i nærmiljøet at delt bosted har blitt mer og mer vanlig. Jeg har derfor blitt nysgjerrig på hvordan dette oppleves for barna som bor sånn, og om dette er en god samfunnsutvikling. I min framtidige praksis som familierapeut tenkte jeg at det ville være nyttig å vite mer om dette fenomenet.

Dette prosjektet har fremkalt de fleste følelser jeg besitter, og den har til tider tatt all min oppmerksomhet. Nå kan jeg endelig få takke noen av dem som har hjulpet meg i arbeidet med oppgaven. Aller først vil jeg takke mine fire informanter som var så sporty og stille opp til intervju! Dere har lært meg masse, og jeg er så takknemlig for at dere var villige til å dele med meg historier fra deres liv om et så vanskelig tema! Jeg vil også takke mine tantebarn som var villige til å være ”prøvekaniner”. Takk for gode samtaler som betydde mye for meg, både faglig og personlig!

Dernest vil jeg takke min veileder Halvor deFlon som har gitt meg mye god og nyttig tilbakemelding. Du har gjort meg trygg underveis i skriveprosessen, og jeg har opplevd at du alltid har hatt tid til mine spørsmål. Tusen takk! Videre vil jeg takke Anne Øfsti som klasselærer og alle dere herlige studiekolleger i Mgfam 10, for et fantastisk støttende miljø underveis i studiet, og nå under arbeidet med masteroppgaven!

Jeg vil også takke min kjære Pappa som alltid har hatt tro på meg! Du og Mamma har gitt meg så mye, og de siste ukene sammen med Mamma før vi mistet henne i vinter, har knyttet oss enda sterkere sammen. Til sist vil jeg takke den gode familien min som har vært nødt til å komme i andre rekke det siste halve året. Tusen takk til Aurora, Mathias, Astri, Mari og Hanna, mine tålmodige og oppmuntrende barn. Og aller mest, takk til min kjære Jarl for din hjelp med oppgaven i siste fase, og at du støtter meg og heier på meg uansett!

Kristiansand, 26. mai 2014,
Cesilie Mathiesen.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
1 INNLEDNING	6
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV PROBLEMSTILLINGEN	6
1.2 FAMILIEN I EN TID MED STORE SAMFUNNSENDRINGER.....	8
1.2.1 <i>Endringer i syn på hvem som skal ha barna etter samlivsbrudd</i>	9
1.3 PROBLEMSTILLINGENS RELEVANS FOR STUDIETS FAGFELT OG PRAKSISFELTET.....	11
2 TEORETISKE PERSPEKTIVER	13
2.1 BEGREPSAVKLARING.....	13
2.2.1 <i>Lover som regulerer barns rettigheter i forbindelse med samlivsbrudd</i>	13
2.2.2 <i>Vanlig samvær eller delt bosted?</i>	14
2.2.3 <i>Hva delt bosted betyr</i>	15
2.2.4 <i>Barnets beste</i>	16
2.3 ARGUMENTER FOR OG MOT	17
2.4 ANNEN FORSKNING OG LITTERATUR OM DELT BOSTED	18
2.5 RELEVANT TEORI.....	22
2.5.1 <i>Lojalitet</i>	22
2.5.2 <i>Tilknytningsspørsmål når livet er i endring</i>	24
3 METODE. VEIEN FRAM TIL DET FERDIGE RESULTATET	27
I DETTE KAPITTELET SKAL JEG BESKRIVE HVORDAN JEG HAR GÅTT FRAM I DENNE UNDERSØKELSEN, FRA JEG STARTET MED PROBLEMSTILLINGEN, TIL OPPGAVEN I DAG ER FERDIG.	
3.1 BAKGRUNN FOR VALG AV MÅLGRUPPE	27
3.2 INTERVJUET.....	27
3.3 VALG AV INFORMANTER.....	28
3.4 ANALYSEMETODE.....	29
3.4.1 <i>Fenomenologi</i>	30
3.4.2 <i>Hermeneutikk</i>	32
3.4.3 <i>Idiografi</i>	33
3.4.4 <i>Interpretative Phenomenological Analysis (IPA)</i>	33
3.5 ETISKE VURDERINGER	34
3.5.1 <i>Transkribering</i>	35
3.5.2 <i>Bearbeiding av data</i>	36
3.5.2 <i>Reliabilitet</i>	36
3.5.3 <i>Validitet</i>	37
4 FRA ANALYSE AV DATA TIL DRØFTING AV FUNN	39
4.1 EN KORT PRESENTASJON AV UNGDOMMENE SOM DELTAR I STUDIEN	39
4.1.1 <i>Tore : " Det behøver jo ikke være normalt å bo to steder!"</i>	39
4.1.2 <i>Anne Mette: "så jeg følte meg nok lite hjemme, egentlig. Jeg følte ikke jeg hadde et trygt sted, hjemme."</i>	40
4.1.3 <i>Brage: "Det var nok det verste, da. Det med flyttinga, og det at han fant ho, da."</i>	41
4.1.4 <i>Vivian: " Det er så vanskelig å tenke uten dårlig samvittighet! For det er nesten umulig!"</i>	42
4.1.5 <i>Oversikt over temaer fra intervjuene</i>	42
4.2 TEMA 1. UNGDOMMENES OPPLEVELSE AV FORELDRESAMARBEID OG FLEKSIBILITET.....	43
4.2.1 <i>Fleksibilitet der barnas behov kommer i konflikt med egne behov</i>	43
4.2.2 <i>Samarbeid om den praktiske tilretteleggingen</i>	46
4.2.3 <i>Når samarbeidet blir en utfordring</i>	47
4.2.4 <i>Ungdommenes egne råd</i>	49

4.3 TEMA 2. UNGDOMMENES OPPLEVELSE AV INNFLYTELSE OVER EGEN HVERDAG	49
4.3.1 Når foreldrene ser at barna ikke trives	50
4.3.2 Når ungdommen tar saken i egne hender.....	51
4.3.3 Valgfrihet som byrde.....	52
4.4 TEMA 3. UNGDOMMENES LOJALITET OG RETTFERDIGHETSFØLELSE OVERFOR FORELDRENE.....	54
4.4.1 Likestilling og rettferdighet mellom foreldrene	54
4.4.2 Tilpasser seg "spilletts regler".....	55
4.4.3 Unngår å snakke om vanskelige ting.....	56
4.4.4 Ungdommenes skjulte ansvar for foreldrene	58
4.5 TEMA 4. UNGDOMMENES OPPLEVELSE AV FORELDRES ETABLERING AV NYE PARFORHOLD.....	59
4.5.1 Når foreldre får kjæreste for fort.....	60
4.5.2 Steforeldre - prøvelse eller ressurs?.....	63
4.6 TEMA 5. UNGDOMMENES OPPLEVELSE AV "HJEM"	64
4.6.1 Personer viktigere enn bygninger.....	64
4.6.2 Hjem som et sted å føle seg trygg	66
4.6.3 Hjem som deles med "utenforstående"	67
4.6.4 Andre faktorer som skaper "hjem"	68
5 OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	70
LITTERATURLISTE.....	75
VEDLEGG 2	82
BAKGRUNN OG HENSIKT	82
HVA INNEBÆRER STUDIEN?.....	82
KAPITTEL A- UTDYPENDE FORKLARING AV HVA STUDIEN INNEBÆRER	83
PERSONVERN.....	83
INFORMASJON OM UTFALLET AV STUDIEN.....	83
VEDLEGG 3	84
VEDLEGG 5	89
VEDLEGG 6	91

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av problemstillingen

Noen kaller det et sosialt eksperiment som vi ikke aner konsekvensene av. Enkelte foreldre har prøvd det selv, og andre sier at de ville aldri orke å flytte mellom to hjem uke etter uke. Allikevel velger stadig flere en ordning for barna sine som medfører nettopp dette. Hvordan opplever ungdommer fra 50/50-generasjonen selv å ha to hjem?

Det er en raskt økende tendens at foreldrene velger delt bosted for barna ved skilsmisse. Dette er en relativt ny trend i Norge, og mange spør seg om det er en god eller dårlig utvikling. I den seinere tid har også ungdommer selv kommet på banen, for å si noe om hvordan det er å vokse opp i to hjem. I ulike medier blir det laget reportasjer om ”dele-barna”: ”Mari har flyttet hver uke i 6 år!” eller radiodokumentaren ”Hit og dit- en historie om å få skilte foreldre”, hvor barna eller ungdommene selv sier noe om hvordan det oppleves for dem. Studentbedriften Focus UB ved en videregående skole i Drammen er blitt kjent både i Norge og i Europa for sine foredrag om sine erfaringer som skilsmissebarn. I 2013 fikk de tredje plass i en konkurranse om sosialt entrepenørskap i Europa. Deres hovedfokus er at unges tanker skal bli hørt.

Ordningen med delt bosted har økt svært raskt i Norge uten at det er forsket mye på konsekvensene for barna som er involvert. Noe forskning er imidlertid gjort også i Skandinavia, og jeg kommer tilbake til dette i kapittel 2. Evalueringen av den obligatoriske meklingen som alle foreldre med felles barn under 16 år som skiller lag, må gjennom, avdekker at ett av fire barn får to hjem etter foreldrenes samlivsbrudd (Ådnanes m.fl. 2011:47). Umiddelbart høres dette ut som en god løsning for foreldrene. I vårt likestilte samfunn er det naturlig at også far vil ha barna boende hos seg. Han har i mange tilfeller hatt like mye av omsorgen for barna som mor. For barna er det også viktig å opprettholde god kontakt med både mor og far. Dette innebærer imidlertid at disse barna ikke har en hjemmeadresse, men to. De har klær og personlige eiendeler som de flytter fra det ene hjemmet til det andre. De har to nabolag de hører til, to sett med regler å forholde seg til. Kanskje venner i nærheten den ene uka, mens de er lenger unna den neste.

Man kan lure på hvordan det er å være et barn med to hjem. Eller en ungdom. Hvordan takler de denne situasjonen? Hvilke følelser har de rundt det å bo to steder, det å ta med seg en bag hver uke for å bytte bosted? Har de vært med på å velge dette selv, eller var det foreldrene som ville ha det sånn? Har de følt at de kunne si hva de ønsket, eller har de latt være å si noe fordi de ikke ville såre foreldrene? Den tidligere nevnte rapporten som evaluerer tvungen mekling i Norge (Ådnanes m.fl. 2011:125) avdekker at kun 4 prosent av barna er blitt spurt av mekler om hva de ønsker, selv om barnekonvensjonen sier at alle barn over sju år har en rett til å bli hørt i saker som angår dem. Er de blitt spurt av foreldrene? Barn er som oftest svært lojale overfor foreldrene sine (Sundt 2011), og mange vil kvie seg for å komme med egne ønsker av frykt for å såre eller for å skape ytterligere konflikt mellom foreldrene.

Jeg er blitt veldig nysgjerrig på å finne ut hvordan det er for barn og ungdommer rundt omkring i landet vårt som flytter mellom sine foreldre ukentlig. Nå kan ikke jeg spørre alle disse om hvordan det er for dem, men jeg kan snakke med noen få. Mitt forskningsspørsmål er derfor:

”Delt bosted etter foreldres samlivsbrudd: Hva kan ungdommer fortelle om hvordan de har opplevd å vokse opp med to hjem?”

I første kapittel vil jeg utdype problemstillingen. Først et lite blick på familien det siste århundret. Jeg skriver noe om hvorfor det er viktig å få ny kunnskap om hvordan ungdommer har opplevd delt bosted, og hvem som har bruk for den. I andre kapittel går jeg inn i det teoretiske rammeverk rundt disse spørsmålene. Her gir jeg en kort oversikt over utviklingen av samværsordninger etter samlivsbrudd i Norge, hvilke lover som regulerer barnas rettigheter og argumentasjonen i samfunnsdebatten rundt delt bosted. Hvilken forskning er gjort allerede? Hva ”vet” vi om følgene av å bo slik? Tredje del av dette kapitlet gir en kort innføring i teorier som er relevante i forhold til temaet.

Tredje kapittel er metodekapitlet, der jeg viser hvordan forskningsprosessen har vært, hvilke valg jeg har tatt underveis, og hvordan jeg har kommet fram til de resultatene som vises i fjerde kapittel. Analysemetode og teorier knyttet til denne blir beskrevet her. Jeg har også noen refleksjoner rundt de etiske aspekter ved den metoden jeg har valgt. Temaene listes opp i kapittel fire, etter en liten presentasjon av mine informanter. Mine funn etter analysen av

intervjuene kommer så, hvor de drøftes opp imot teorien jeg har presentert i kapittel to. Til slutt kommer en oppsummering og avslutning med noen tanker for veien videre.

Men før jeg går inn på selve forskningsprosessen, vil jeg sette problemstillingen inn i et historisk perspektiv. Videre skal vi se på spørsmålets relevans for praksisfeltet.

1.2 Familien i en tid med store samfunnsendringer

Familien er ikke en statisk institusjon. Den er i stadig forandring og har hatt ulikt innhold til ulike tider. Den er et kulturelt fenomen som har forskjellig uttrykk avhengig av tid og sted (Moxnes 1990). I tillegg vil en få ulike svar på hva en familie er avhengig av hvem vi spør. På begynnelsen av 1900-tallet ville flere generasjoner være regnet med når familien skulle defineres. I etterkrigstiden var det kjernefamilien med mor, far og barn som var den ideelle familien. Fortsatt har kjernefamilien en viktig plass når familie diskuteres, og som en mal for hvordan familie forstås. Samtidig har det skjedd store endringer som gjør at barn vokser opp i mange ulike typer familier.

I vår vestlige kultur anno 2014 har familien fortsatt en viktig stilling som det stedet der barna fødes og vokser opp. Reglene rundt familien er ikke så uttalt lenger, slik at noen barn blir født før ekteskapsinngåelse, andre etter. Mange barn vokser opp med enslige forsørgere, og i dag er ikke det noe stigma. Samboerskap er nesten alltid forløper for ekteskap, mange har flere samboerforhold før de inngår ekteskap, og mange lever kun i samboerskap. Noen vokser opp med to foreldre av samme kjønn. Oppdrageransvaret deles med barnehage og skole, men det forventes at den tryggheten og kjærligheten barna trenger for å utvikle seg til gode samfunnsborgere, skal de først og fremst få i familien. De skal følges opp i barnehage, skole og fritidsaktiviteter, og kravene til oppfølging av barna er betydelig større enn tidligere.

Familiens stilling er fortsatt sterk, selv om den har flere uttrykk enn på 40-50-tallet, da kjernefamilien vokste fram som den mest vanlige måten å være familie på. Troen på familien er ikke blitt borte, selv om stadig flere opplever samlivsbrudd og dermed en oppløsning av kjernefamilien. Det vises ved at de fleste går inn i et nytt samliv seinere. De har ikke gitt opp drømmen om det gode familieliv. Kjernen deles i to, men familien lever videre, fordelt på to ulike hushold. Barna kan allikevel oppfatte det som én familie, selv om den er delt (Moxnes 1990, Haugen i Moxnes m.fl. 2001).

Vi befinner oss i en kultur hvor hvert fjerde barn under 18 år vokser opp i oppløste hjem (Lyngstad m.fl. 2014). Som samfunn har vi i løpet av de siste hundre årene beveget oss fra *modernistisk* tankegang, fra vitenskapens tidsalder, med sterke normative føringer om hvordan en skulle leve og tilsvarende sanksjoner fra samfunnet dersom noen gikk utenom, til en tidsepoke som kan kalles *postmodernistisk* hvor et kjennetegn er et sterkere fokus på individet.. Der er det i teorien ikke så mange regler, men mange ulike svar, og den enkeltes lykke og selvrealisering står i fokus, mens hensynet til felleskapet kommer lenger bak. I Vesten har problemene for familien forandret seg etter hvert som vi utviklet oss fra et samfunn hvor vi var avhengig av hverandre for det daglige brød (bondesamfunnet) til dagens samfunn hvor menn og kvinner har hver sin karriere, og mulighet for å kunne starte på nytt dersom det første livsprosjektet ikke lykkes.

1.2.1 Endringer i syn på hvem som skal ha barna etter samlivsbrudd

Kvinnekampen som foregår fra slutten av 1800-tallet og hele 1900-tallet, er en viktig faktor i forandringen av samfunnet. Stemmeretten kommer i 1913. De Castbergske barnelovene fra 1915 forandret kvinners juridiske rettigheter i forhold til barna. Tidligere var det en uskreven regel at barna fulgte faren ved en eventuell skilsmisse. Kvinnene ville da miste barna og alle økonomiske rettigheter (Haaland 1988). De Castbergske barnelover legger vekt på barnas rettigheter og forholdet mellom mor og barn. Samfunnet blir stadig mer industrialisert, og skillet mellom menn som ansvarlig for produksjonen i form av inntektsgivende arbeid og kvinner for reproduksjonen i form av omsorgsarbeid i hjemmet, blir mer tydelig. Mor og barns forhold oppvurderes, og forskning tillegger også mor en spesiell stilling som styrker dette forholdet (ibid).

Fra 60-tallet blir det mer og mer vanlig at kvinner jobber utenfor hjemmet. En av grunnene til dette er økt etterspørsel etter arbeidskraft på grunn av utbyggingen av den norske velferdsstaten. Fødselspermisjonsordninger og framveksten av barnehager gjør det mulig å gå tilbake til jobben etter at familien er blitt utvidet med barn. Ansvar for de eldre i familien blir også i stor grad tatt over av velferdssamfunnet. Dette gir kvinner ytterligere frihet til å velge å ha en yrkeskarriere og mulighet til å forsørge seg selv ved et samlivsbrudd. Sosiale støtteordninger for enslige forsørgere blir også utbygget. I første omgang gjaldt disse bare for

de som ikke hadde levd sammen med barnefaren, men etter hvert blir de også overført til kvinner etter separasjon og skilsmisse (Haaland 1988:18).

Med den nye økonomiske friheten, har kvinnen nå en mye større mulighet til å bryte ut av ekteskapet, dersom det ikke er tilfredsstillende, og på 1960-70-tallet er det en kraftig økning av antallet skilsmisser. Undersøkelser som Kari Moxnes har gjort, viser at minst 75 prosent av alle skilsmisser i Norge i kommer i stand fordi kvinnen ønsket det (Moxnes 2001). Helt fram til de siste årene har det også vært mor som i de fleste tilfellene har fått omsorgen for barna etter samlivsbrudd, mens far har fått samværsrett.

Mot slutten av forrige århundre begynner fedrenes kamp for å bli likestilte når samværsordning avtales i forbindelse med samlivsbrudd. Deres anliggende er at barn har rett på to foreldre, og at begge foreldre har rett til å få være foreldre for sine barn. Samtidig legger 1990-årenes familiepolitikk vekt på å fremme fedrenes tilknytning til barn (Jensen 2005), da især i form av fedrepermisjonen som blir innført og siden utvidet. Far opparbeider seg på 2000-tallet egne rettigheter i forhold til permisjon, uavhengig av mors arbeidsforhold. Det forventes at han skal være omsorgsperson overfor barna på samme måte som mor.

Den vanlige ordningen som samværsfar annenhver helg og en overnatting i uka er lite tilfredsstillende for fedre som har vært tilstede i sine barns liv på en måte som ingen annen generasjon fedre før dem. Ordningen med delt omsorg for barna begynner så smått på 80-tallet. I 1994 er det 4 prosent av barna med skilte foreldre som har delt bosted. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det har vært store endringer i ansvar og omsorg for barn mellom 2002 og 2012. Fedre med aleneomsorg for barn har holdt seg ganske stabil på 7-8 prosent, mens de som bor fast hos mor har blitt redusert fra 84 til 66 prosent. De som har delt bosted økte i denne perioden fra 8 til 25 prosent, noe som er en tredobling på ti år (Lyngstad m.fl. 2014). De ulike bostedsløsninger skal jeg komme nærmere inn på i kapittel 2, og der vil jeg også se på den diskusjonen som eksisterer rundt barna som har delt bosted og deres rettigheter. Men før det, vil jeg si noe om hvorfor jeg mener problemstillingen er av betydning for familierapi-feltet.

1.3 Problemstillingens relevans for studiets fagfelt og praksisfeltet

Tusenvis av barn og unge opplever hvert år at foreldrene går fra hverandre. Samværsordningen som kalles delt bosted, er raskt økende. Som nevnt, er det nå normen å velge delt bosted dersom gitte kriterier er til stede (Haugen referert av Midling 2012). Diskusjonen om dette er barnets beste eller om det er foreldrenes behov, går friskt i samfunnsdebatten. Noen kaller det et gigantisk eksperiment med barna våre, fordi vi vet lite om hvordan det vil være på lang sikt for de som bor sånn nå. Da jeg begynte å undersøke litt rundt dette temaet, snakket jeg med en helsesøster og en familieterapeut. Begge så dette som svært viktig å forske mer på, nettopp fordi de stadig snakker med barn og ungdommer som har en slik bosituasjon, og som syns det er strevsomt. For familieterapeuter som jobber på familiekontorer og familiesentere, vil denne forskningen være relevant, siden de ofte vil møte barn og voksne som er i en slik situasjon..

Mye forskning er gjort rundt skilsmisse og det å være skilsmissebarn. Men fordi delt bosted er en relativt ny trend, trengs det mer kunnskap om hvordan det er å vokse opp med to hjem. Familieterapifeltet har behov for forskningsbasert kunnskap om barn og unges erfaringer med å dele sin tid mellom to foreldres boliger. Vi møter barna på familiesentrene når skolen har sendt bekymringsmelding fordi barnet har forandret seg etter foreldrenes skilsmisse, vi møter foreldre og steforeldre som ikke forstår hva som skjer med barna sine. Vi møter foreldrene på familiekontorene når de kommer til mekling. Vi møter par med barn som står ved en skillevei og lurer på hvordan de skal innrette seg etter et uunngåelig samlivsbrudd. Det trengs kunnskap for å vite noe om fordeler og ulemper, for å bistå foreldre med å ta en best mulig avgjørelse for sine barn. Vår oppgave kan være å hjelpe foreldrene til å forstå barnas og de unges situasjon, eller det kan være å hjelpe barnet eller ungdommen med å si noe om sine behov til sine foreldre. Noen ganger er vi i posisjon til å hjelpe foreldrene å snakke sammen og samarbeide slik at barnet eller ungdommen slipper å være midt i skuddlinjen mellom to krigførende foreldre.

Forskning på samfunnsaktuelle temaer er med på å legge politiske føringer for blant annet lovgivning. Som vist tidligere i dette kapitlet, har endringer i samlivsmønsteret vært med på å få vedtatt lover som skal gjøre forholdene bedre for utsatte grupper. På samme tid har samlivsmønsteret endret seg som en konsekvens av endret lovgivning. Dette er en sirkulær prosess hvor en ikke alltid kan si hva som kom først, men at endringene er gjensidig avhengig av hverandre. Når det gjelder den raske utviklingen av delt bosted for barn etter foreldres

samlivsbrudd, er det nødvendig å få mer kunnskap om barnas og ungdommenes egne opplevelser og erfaringer, siden det foreldre velger for barna sine i en slik situasjon, både får følelsesmessige og praktiske konsekvenser for dem.

2 Teoretiske perspektiver

Oppgavens problemstilling handler om delt bosted etter foreldres samlivsbrudd, og fokus er på hva ungdommer selv sier om hvordan det har vært å vokse opp med to hjem. Dette kapitlet er skrevet for å gi et teoretisk rammeverk rundt temaet og er delt i tre deler. I første del blir begreper og lover som er aktuelle for temaet *delt bosted* presentert, samt argumentasjonen som går i samfunnsdebatten for og mot denne ordningen. Andre del tar for seg annen forskning som er gjort på området. På grunn av begrensningen i oppgavens størrelse, har jeg valgt å ta hovedsakelig forskning fra Norge, men også noe fra Sverige og Danmark, som er land med relativt lik utvikling og samfunnsstruktur. Del tre omhandler teorier som jeg mener er relevante i forhold til temaet samlivsbrudd og delt bosted, nærmere bestemt lojalitet og tilknytningsteori i forbindelse med livssyklusendringer.

2.1 Begrepsavklaring

Det kan være behov for en liten begrepsavklaring i starten av dette kapitlet. Jeg har valgt å bruke ordet *samlivsbrudd* der hvor det er mulig fordi det også inkluderer samboende par som går fra hverandre. Unntaket er når det henvises til statistikker og historie. I statistikkene har det hovedsakelig vært undersøkt oppløsningen av lovlig inngåtte ekteskap, siden samboerforhold ikke er registrert på en tilsvarende måte. Virkningene for barna ved samlivsbrudd ansees å være lik om foreldrene har vært gift eller samboere.

Tema i denne oppgaven er ungdommers opplevelser, men de er samtidig barn av sine foreldre. Begrepene barn og ungdommer blir derfor brukt noe om hverandre.

2.2.1 Lover som regulerer barns rettigheter i forbindelse med samlivsbrudd

Selv om skilsmisse ikke var vanlig, har det vært lover som har regulert dette i flere hundre år (Johansen 2001). Barnas rettigheter var også forsøkt ivaretatt, og deres vern og kvinnens rettigheter er blitt sterkere det siste hundreåret. Barneloven innføres i norsk rett i forbindelse med adgangen til å oppløse ekteskap, lov av 20.08.1909. Der skulle moren ha fortrinn ved barnefordeling, spesielt når det gjaldt små barn. Tidligere var det som regel far som fikk foreldreansvaret. Barnet fulgte ham ved en eventuell skilsmisse (Haaland 1988). Loven er blitt endret flere ganger etter hvert som kvinners stilling i samfunnet har forandret seg og far etter hvert også har tatt mer del i omsorgen for barn og husarbeid. I 1981 kom Lov om

foreldre og barn, også kalt barneloven, der likestilling av foreldrene og barnets kontakt med både mor og far ble viktig (ibid.). Barnelovens § 42 slår fast at barnet har rett til samvær med begge sine foreldre, og at foreldrene er ansvarlige for at denne rettigheten blir oppfylt. § 36 i barneloven sier følgende:

”Foreldra kan gjere avtale om at barnet skal bu fast hos anten ein av dei eller begge. Er foreldra usamde, må retten avgjere at barnet skal bu fast hos ein av dei. Dersom det ligg føre særlege grunnar, kan retten likevel avgjere at barnet skal bu fast hos begge.” (Barneloven)

Den mest vanlige samværsformen kalles *vanlig samvær* eller vanlig samværsrett, der barnet bor hos den ene og har samvær med den andre eksempelvis annenhver helg og en ettermiddag i uka, samt to uker på sommeren og jul eller påske. (§44 i barneloven) I juli 2010 ble denne loven forandret. Endringen ga samværsforeldren rett på en overnatting i uka i tillegg til annenhver helg, tre uker på sommeren og annenhver høst-og vinterferie, samt jul eller påske. Det har imidlertid vært adgang til å velge andre samværsformer, som delt omsorg som er den tidligere benevnelsen, eller delt bosted som er den nyere benevnelsen.

2.2.2 Vanlig samvær eller delt bosted?

Tall fra 2013 viser at en fjerdedel av barn i Norge under 18 år bor i hushold med bare en av foreldrene (SSB 2013). Når det gjelder hvem barna bor sammen med, har store forandringer skjedd de siste 15 årene. I 1997 hadde mor daglig omsorg for barnet i 90 prosent av tilfellene, mens far hadde hovedomsorgen i færre enn 10 prosent. Delt bosted ble praktisert i kun 4 prosent av tilfellene (Jensen og Clausen 1997). En seinere undersøkelse gjort av SSB i 2004, viser en økning til 10 prosent av barna med skilte foreldre som praktiserer delt bosted (Lyngstad m.fl. 2014). Den siste undersøkelsen som er gjort i 2012 viser at 25 prosent velger delt bosted for barna etter samlivsbrudd. I dag er dette normen dersom foreldrene selv ikke ønsker noe annet (Haugen, referert av Midling 2012). Normen i denne sammenheng, betyr at dette er utgangspunktet for fordelingen hvis forholdene ligger til rette for det.

Det finnes krefter både i og utenfor politikken som forsøker å få delt bosted til å bli den anbefalte løsningen for barnefordeling ved alle samlivsbrudd. Ikke minst i likestillingens navn er dette en viktig sak. (Samuelsen 2008). Loven sier at barnas beste skal være styrende i valget av omsorgsløsning for barna. Foreldres behov for å være foreldre for barna sine kan lett

komme i konflikt med hva som er best for det enkelte barnet. Dette kommer jeg nærmere inn på i kapittel 2.2.3 og 2.2.4.

2.2.3 Hva delt bosted betyr.

I amerikansk og engelsk litteratur blir begrepet joint custody brukt når det snakkes om delt omsorg, men begrepet har to ulike betydninger:

Joint legal custody- betyr at foreldrerettigheter og plikter er delte, men at barna tilbringer mesteparten av tiden hos en av foreldrene.

Joint physical custody- her deles ikke bare den legale omsorgen, men barnet tilbringer omtrent like mye tid hos hver av foreldrene. (Tjersland 1992, s. 48)

Ifølge Tjersland minner den første fortolkningen om det vi i Norge kaller for felles foreldreansvar. Begge foreldrene fortsetter å være verger for barna sine. Den andre fortolkningen tilsvarer det vi i Norge pleide å kalle delt omsorg. Tidligere var det ikke adgang for retten til å idømme foreldrene delt omsorg for barna der hvor foreldrene ikke kunne bli enige om samværsordning. Da barneloven ble forandret i 2010, ble det mulig under visse omstendigheter å idømme delt omsorg, dersom det var til barnets beste. Forskning som er gjort bl.a. i USA viser imidlertid at delt omsorg ikke fungerer godt der hvor konfliktnivået er høyt. Det kan derfor diskuteres om det kan være til barnets beste når foreldrene har gått rettens vei fordi de ikke klarer å bli enige om barnefordelingen. I den senere tiden har begrepet *delt bosted* tatt mer og mer over for begrepet delt omsorg, og det er dette begrepet jeg bruker i denne oppgaven.

Delt bosted betyr at barnet bor tilnærmet like mye hos begge foreldrene, for eksempel annenhver uke eller annenhver måned. Det er ingen fast definisjon av hvor mye barna skal bo hos hver for at det skal kalles delt bosted og ikke utvidet samvær, men det er normalt å regne med at barnet bor fast hos den ene dersom de er hos den andre en tredel av tiden eller mindre (Skjørten m.fl. 2007:12). Delt bosted praktiseres forskjellig, noen med mindre barn opererer med delt uke, slik at barnet kan få se begge foreldrene sine oftere. Noen velger å være to uker hos hver, eller enda mer. Det vanligste er annenhver uke hos hver av foreldrene (ibid.). Ved denne ordningen kreves det ikke noe barnebidrag fra noen av partene, men ytelsene fra staten er også betydelig mindre ved delt bosted enn der hvor barnet bor fast hos en av foreldrene (se også kapittel 2.3).

Den barnet bor hos, har rett og plikt til å bestemme ting som til daglig opptar barnet, som hvor barnet skal gå på barnehage eller skole, forhold som mat, påkledning og venner, og når det gjelder flytting innenlands. Dersom foreldrene har valgt delt bosted for barnet, har begge rett til å bestemme i disse forhold. Det krever derfor en stor grad av samarbeid.

I *Skilsmisens mange ansikter* sier Lunde dette om hvordan delt bosted (delt omsorg) har blitt en del av dagens bostedsløsning etter foreldres samlivsbrudd:

”Delt omsorg har oppstått som et alternativ til andre familietyper i forbindelse med endret familieforhold. Hvis mannen deltar aktivt i barneoppdragelse og omsorg før skilsmisens, kan samærsrollen oppleves som snever etter bruddet. Med delt omsorg får foreldrene like rettigheter i forhold til barna, og barna beholder like god kontakt med begge to.” (Lunde i Moxnes m.fl. 2001:138)

2.2.4 Barnets beste

Barneloven som regulerer forhold mellom foreldre og barn, har som intensjon å virke til barnets beste. Både foreldre og andre som tar bestemmelser for barnet, skal legge barnets beste til grunn.

”Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.” (Barneloven §48)

Hva som er barnets beste, kan det være mange meninger om. Et barn er helt ulikt et annet, og hver familie er forskjellig. De vil derfor ha ulike behov og preferanser. Skjørten, som har gjort den største nasjonale undersøkelsen av delt bosted for barn i Norge, refererer til kunnskapsoversikter som har sammenfattet nordisk og internasjonal forskning om delt bosted for barn (Skjørten m.fl.2007:101). Der blir det fremhevet at denne ordningen krever et mer utstrakt samarbeid mellom foreldrene enn der barna bor fast hos en av foreldrene. Samarbeidsklimaet blir derfor ekstra viktig og det er bred enighet om at delt bosted ikke passer der det er høy konflikt mellom foreldrene. Begge foreldrene må være enige om ordningen. Barnet må ha nådd tilstrekkelig alder og psykologisk modenhet, og bør i tillegg ha et godt og nært forhold til begge foreldrene. Tidligere barneombud og barnepsykolog Reidar Hjermann poengterer i sine anbefalinger at barn under ett år ikke under noen omstendigheter må flytte mellom to hjem. Tre år er den nedre grense for at barnet kan bo delt, mener han. ”Da har de utviklet hukommelse og språk, som er verktøyene som skal til for å takle en slik hverdag. Før den tid er det ”ute av syne, ute av sinn.” (Hjermann sitert i Samuelsen 2006).

Andre forhold som er avgjørende for at delt bosted skal fungere godt, er kort avstand mellom foreldrenes boliger. Det er ønskelig at de bor i samme skolekrets. Barnet bør i alle fall gå på en skole eller barnehage, og kunne ha mulighet til å følge opp fritidsaktiviteter og ha kontakt med sine venner på begge steder. Anbefalingene når det gjelder delt bosted går også på at barnet skal trives med ordningen (Skjørten m.fl. 2007). I en barneflokk kan det derfor være ulike behov. Om den ene trives med delt bosted, kan det være at den andre ville hatt det bedre med å bo hos den ene. Disse forhold kommer jeg tilbake til når jeg skal presentere tidligere forskning på området.

Psykologispesialist og professor Odd Arne Tjersland mener at valg av delt bosted bør være en videreføring av kulturen slik den har vært i familien før skilsmissen. Dersom det har vært likestilt kultur, det vil si at far og mor har delt på det meste både av arbeidsoppgaver i huset og omsorgsoppgaver med barna, vil det være naturlig å videreføre dette med delt bosted. Hvis det derimot har vært en mer tradisjonell familiekultur, hvor mor har hatt de fleste av omsorgsoppgavene mens far har vært mindre til stede i barnas liv, mener Tjersland at overgangen til delt bosted bør gå gradvis, over lengre tid (Helskog m.fl. 2011).

2.3 Argumenter for og mot

Et av argumentene for å ha delt bosted, er at barnet kan fortsette å ha vanlige hverdager med begge sine foreldre, også etter skilsmissen. *"Barn behöver sina förldrar og föräldrar behöver sina barn"* (Öberg & Öberg). Det kan opprettholde en nær og hyppig kontakt med begge, slik at både far og mor kan fortsette å være omsorgspersoner for barna. I vårt likestilte samfunn hvor far ofte kan ha like mye av den daglige omsorgen som mor, vil mange mene at det er den mest naturlige løsningen etter et samlivsbrudd (Moxnes m.fl. 2001).

Noen mener at delt bosted kan beskytte barna mot lojalitetskonflikter som mange opplever. Når tiden er likt delt, er det logisk å tenke at barnet vil slippe å kjenne på en urettferdig fordeling. Brandstrup fant imidlertid i sin studie at barna som bodde hos mor og hadde vanlig samvær med far, var mindre opptatt av likhet og rettferdighet enn de som hadde delt bosted (Brandstrup 2007). Dette kommer jeg tilbake til under kap. 2.4.

Et motargument er at delt bosted blir brukt fordi foreldrene har behov for en rettferdig fordeling, og at dette ikke nødvendigvis er til barnets beste. Et annet argument som taler imot delt bosted, er at barnet trenger en base, ett hjem, og at det å stadig være på flyttefot, kan være uheldig. Voksne som har prøvd å flytte ut og inn i barnas hjem annenhver uke, holder sjelden ut veldig lenge fordi det er stressende. Spørsmålet er da om barna bør utsettes for det samme. Dersom foreldrene ikke bor i samme nabolag, kan kontakten med venner lide når barnet flytter vekk fra nærmiljøet annenhver uke (ibid).

Morgenbesser og Nehls (referert i Moxnes m.fl. 2001) hevder at et av motivene for foreldre til å velge delt omsorg kan være følgende: ”Jeg føler jeg burde ønske minst delt omsorg, for hvis jeg ikke gjør det, så må det bety at jeg ikke elsker barnet mitt.” De omtaler dette som det mest problematiske motivet for å velge delt bosted for barna fordi foreldre kan føle seg ”tvunget” til å velge denne ordningen etter hvert som dette blir mer vanlig i samfunnet.

Økonomi kan være et motiv for å velge delt bosted for den som betaler barnebidrag, vanligvis far. For den andre parten, vanligvis mor, er det en dyrere ordning. Det krever at hver av foreldrene har boliger av en viss kvalitet og størrelse for at barna skal kunne bo der halve tiden. I tillegg er det ønskelig at begge boligene ligger i barnas nærmiljø, og det kan også gjøre det vanskelig å få rimelige boliger. Enkelte støtteordninger som kan søkes om for den som har eneomsorgen for barnet, gjelder ikke for delt bosted. Retten til utvidet barnetrygd, særfradrag, overgangsstønad og utdanningsstøtte faller bort. Det samme gjelder støtte til barnetilsyn. De har kun mulighet til å dele barnetrygden. Derfor har mødre med delt bosted ofte lavere inntekt enn enslige mødre (Kitterød m.fl. 2014).

2. 4 Annen forskning og litteratur om delt bosted

Fordi delt bosted er et relativt nytt fenomen, er det viktig å finne ut hvordan det oppleves for barn og unge å dele tiden sin likt mellom to foreldrehjem. Den største studien som er gjort på skilsmissebarns samvær i Skandinavia, ble utført i Danmark. Den er basert på ”SFIs børneforløbsundersøgelse” som følger 6000 barn fra fødsel til 15 år. Denne studien som ser på disse barna når de er 11 og 15 år, viser at de med utvidet samvær trives best, og barn uten samvær trives dårligst. Delt bosted kom veldig godt ut der hvor det er godt samarbeid mellom foreldrene. Disse barna rapporterer om større trivsel enn barn som har andre samværløsninger. Forskerne som sto bak, understreker allikevel at det ikke er

samværsordningen som er det viktigste: ”Når børn og unge i deleordninger tilsynelatende trives bedre enn jævnaldrende med mindre omfattende samvær, skyldes det at deres foreldre gjennomgående samarbejder bedre, og at barnene har mer medbestemmelse” (Ottosen og Stage 2012:82).

Utgangspunktet for den kvantitative undersøkelsen, var en kvalitativ undersøkelse som ble utført av de samme forskerne i 2011, der de intervjuet 28 barn som hadde delt bosted. Det de fant her, var at delt bosted kunne fungere godt for barn dersom foreldrene samarbeidet godt, bodde i nærheten av hverandre, var fleksible og lydhøre overfor barnets behov, og at barnet selv var av det robuste slaget. Dette til tross for at mange barn syntes at det var slitsomt å flytte fram og tilbake. Forskerne fant imidlertid i sitt utvalg flere hjem der foreldrene ikke var fleksible og gode til å samarbeide, og da trives barna dårligere med denne løsningen. (Ottosen og Stage 2012:9)

Hilde Lidèn har sammen med Kristin Skjørten og Rolf Barlindhaug gjort den største undersøkelse om dette temaet i Norge, på oppdrag av Barne- og likestillingsdepartementet (Skjørten m.fl. 2007). Boka som er skrevet ut i fra denne undersøkelsen, *Delt bosted for barn*, og studien som Hilde Lidèn har gjort, omfatter 42 barn i alderen 8-18 år. De tre forfatterne viser til følgende funn:

Delt bosted kan fungere bra for både voksne og barn når det er tett og godt samarbeid mellom de voksne og god kontakt mellom barna og de voksne på tvers av hushold. Barna er store bidragsyttere til at det fungerer godt, og drivkraften her mener forfatterene er barnas ønske om like mye kontakt med far som med mor. De understreker allikevel at det er viktige nyanser i dette, og at det finnes “triste stemmer” innimellom de som lever godt med delt bosted. Av foreldrene i foreldreundersøkelsen var det 29 prosent som mente at delt bosted ikke fungerte så bra, enten for dem selv, barnet eller den andre forelderens. (Skjørten m.fl. 2007)

Forfatterene av denne boka peker på faren for at barna tar på seg for stort ansvar for at det skal bli mest mulig rettferdig for foreldrene, og at det kan overskygge barnas egne behov. De mener derfor det er viktig at foreldrene fanger opp signaler fra barna slik at ordningen kan justeres etter barnas behov og utvikling (ibid.).

Gry Mette D. Haugen er førsteamanuensis og nestleder ved Norsk senter for barneforskning ved NTNU, og seniorforsker hos NTNU Samfunnsforskning. Hun har blant mye annet skrevet en artikkel i *Children & Society*: ”*Children’s Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas*” (Haugen 2010). Her deler hun barna i studien inn i tre kategorier etter hvor fleksibel deres ordning med delt bosted blir oppfattet av barna: Fleksibel tidsdeling (flexible time-sharing), flertydig tidsdeling (ambiguous time-sharing) og rigid tidsdeling (rigid time-sharing). Hun finner en klar sammenheng mellom hvor fleksibel ordningen rundt bostedsløsningen er, og hvor fornøyde barna er med delt bosted. Hun finner også en klar sammenheng mellom konfliktnivå hos foreldre og hvor rigid de overholder prinsippet om lik tid mellom foreldrene.

I sine konklusjoner sier hun at de som argumenterer for at delt bosted er i barnas interesse, står i fare for å gjenta voksnes forståelse av barnas behov, og ikke nødvendigvis det som barna selv vil mene er sine behov (ibid.). Funnene viser tydelig at delt bosted ikke er egnet for barn i høykonflikt-familier, noe som bekrefter tidligere forskning. Hun sier videre at delt bosted kan være til barnas beste dersom de har mulighet til å bli hørt, og at deres synspunkter og valg blir respektert (ibid.).

I sin bok *Barnet i skilsmissen* skriver Kirsti Ramfjord Haaland (2002) om barnets perspektiv i skilsmissesaker. Hun kommer også inn på ulike former for omsorgs- og samværsordninger. Her refererer hun til studier gjort av Thuen og Moxnes, som begge konkluderer med at de ikke finner noen sammenheng mellom ulike samværsordninger og hvilke effekter de har på barnas utvikling. Her blir det fremhevet at det som er betydningsfullt, er kvaliteten på omsorgen foreldrene gir barna, og graden av samarbeid mellom foreldrene. Dette er i samsvar med annen forskning på området (Haugen 2008, Ottosen og Stage 2012, Moxnes m.fl. 2001, Skjørten m.fl. 2007).

En svensk studie ble utført på 1980-tallet (Ögren og Ögren 2000). Forfatterne fant i sine intervjuer at nærhet mellom hjemmene var viktig for å oppnå hyppigere og mer fleksibel kontakt mellom barn og foreldre. For de med delt bosted var det en forutsetning, og for de som hadde fast bosted hos en og samvær med den andre, betydde det større muligheter for barna med mer impulsiv kontakt utenom de faste tidene. Ögren legger vekt på viktigheten av å se på hvordan de ulike ordningene fungerer for de ulike barna, og muligheten til å forandre underveis.

De argumenterer for en mer rettferdig ordning for fedrene i vår likestilte hverdag, og deres mening er at dette også er det beste for barna, at de fortsetter å ha en fullgod relasjon til begge sine foreldre etter et samlivsbrudd. De er samtidig tydelige på at det fordrer at foreldrene har tillit og respekt for hverandre. Barna i studien viste tydelig at de hadde det godt når foreldrene var venner. De satte pris på at foreldrene gjorde store anstrengelser for at samarbeidet skulle fungere, og opplevde det som virkelig kjærlighet (ibid.).

Til slutt vil jeg se på en studie utført av I. B. Brandstrup (2007). Hun har kalt sin oppgave *Delt bosted etter samlivsbrudd. "...skulle jeg velge mellom foreldrene mine da?"*. En kvalitativ studie av unge voksnes opplevelser og erfaringer med å vokse opp med delt bosted. Hun har dybdeintervjuer med 10 voksne barn av skilte foreldre. Sju av dem har hatt delt bosted, mens tre har hatt vanlig samvær. Disse tre har vært brukt som en referansegruppe for å sammenlikne funn.

Informantene hadde opplevd å bekymre seg for foreldrenes behov etter skilsmissen, og hadde bevisst eller ubevisst påtatt seg ansvar for at foreldrene skulle ha det bra. Dette hadde også gått bekostning av deres egne ønsker og behov. I denne undersøkelsen var dette markert sterkere hos de som hadde hatt delt bosted enn de som hadde hatt vanlig samvær. Brandstrup mener dette kan ha sammenheng med at barna med delt bosted har hatt fokus på rettferdighet, at de var et gode som skulle deles likt mellom foreldrene (en uke her, en uke der). "Barna handler aktivt for å opprettholde rettferdigheten mellom mor og far, og for å slippe å havne i en lojalitetskonflikt mellom dem." (Brandstrup 2007:99)

Brandstrup ser i sin oppgave på stefamilien og informantenes forhold til den. Av noen ble den en ressurs, for andre en byrde. De som opplevde steforeldre som en ressurs, hadde det til felles at de bodde sammen med denne minst halvparten av tiden. Alle informantene med delt omsorg forteller om en slags rastløshet, og de fleste setter det i forbindelse med perioden de bodde to steder. Noen av disse beskriver rastløsheten som svært negativ, at de sliter med å slå seg til ro i voksen alder, både når det gjelder bosted, partner og studier eller arbeid. Andre definerer rastløsheten positivt, noe som gir dem økt fleksibilitet og individualitet.

Avslutningsvis spør Brandstrup om det finnes en tredje vei, noe mellom delt bosted og vanlig samvær, som gir barna mer ro samtidig som de får være mye sammen med begge foreldrene.

2.5 Relevant teori

I dette avsnittet vil jeg ta fram teori som vil bli drøftet i kapittel fire sammen med mine funn. Lojalitet er et ord som stadig blir nevnt i litteratur der det er snakk om barns forhold til foreldre (Brandstrup 2007, Sjøgren 2012, Skjørten m.fl. 2007, Sundt, red. 2011). Barn blir beskrevet som veldig lojale overfor foreldrene sine, uavhengig av om de er gode foreldre eller ikke (Sundt, red. 2011). Når foreldrene skiller lag og ikke er venner lenger, kan lojalitet være en vanskelig øvelse for barn og ungdommer. Lojalitet er et av temaene i mine ungdommers historier. Videre vil jeg gå til teorier rundt tilknytning, særlig med tanke på endringer i livssyklus.

2.5.1 Lojalitet

Selv om ordet lojalitet ofte nevnes i litteratur om barns forhold til foreldre, er lojalitet som fenomen lite beskrevet i psykologisk litteratur (Nokken, 1988:9). Det jeg fant, var fra barnevernslitteraturen, nærmere bestemt i forbindelse med barn som plasseres i fosterhjem og deres lojalitetskonflikt overfor to sett foreldre. I likhet med fosterbarn, lever også skilsmissebarn i interessekonflikter der de selv ofte er ”stridens eple” En vanlig reaksjon på dette, er at barnet tar på seg skylden for konflikten (ibid.).

Lojalitet kan ha noe ulikt innhold avhengig av hvilken sammenheng det brukes i. Det kan defineres moralsk, filosofisk, politisk og psykologisk. (ibid.) Store norske leksikon definerer lojalitet som loyldighet, rettskaffenhet, plikttroskap, undersåttlig troskap. Disse begrepene forbindes nok mer med en borgers forhold til sitt land eller sin konge enn til et barns forhold til sine foreldre. Andre ord som kan beskrive lojalitet, er en positiv, tillitsfull, pliktoppfyllende og pålitelig holdning fra et individ til et lojalitetsobjekt. (Boszormenyi-Nagy 1973, referert i Nokken 1988:10).

Bunkholdt beskriver alderen fra 5-11 år som den tiden barn begynner å kjenne lojalitet overfor sine foreldre.

“Lojalitet betyr at barna oppfatter foreldrene som positive og rettferdige, og de vil forsvare dem mot alt og alle som de opplever mener noe annet. Alle barn som er knyttet til foreldrene

sine, utvikler slik lojalitet, også de som har vært utsatt for omsorgssvikt.” (Sundt (red.) 2011:105-106)

Den amerikanske psykiateren og familierapeuten Boszormeyi-Nagy har i boka *Invisible Loyalties* knyttet sin forståelse av lojalitet til eksistensiell filosofi som mener at menneskets største tilfredsstillelse er forbundet med å bygge opp et forhold til et annet menneske. Menneskets største smerte er ikke å stå i forhold til noen eller å tape et betydningsfullt forhold til et annet menneske (Nokken 1988:11).

I en familie der hvor det er bånd av tillit og kjærlighet, men også av avhengighet og forpliktelse, er utviklingen av lojalitet en naturlig prosess. Som familie har vi et fellesskap som avgrenser oss fra andre, og opplevelsen av samhörighet og tilknytning vil oftest resultere i en lojalitet overfor de andre i familien (ibid.:10). Når familien splittes, vil barnet bli stående midt imellom to omsorgspersoner, to lojalitetsobjekter. Dette kan i noen situasjoner føre til konflikt for barnet. Lojalitetskonflikt oppstår når barnet blir stående mellom to foreldre som det er knyttet til, og må foreta valg for den ene eller den andre. Dersom det oppstår interessekonflikter mellom foreldrene, kan barnet i enkelte situasjoner bli satt på veldig vanskelige valg (ibid.).

Der hvor det er konflikter mellom foreldrene, vil barnet havne midt i mellom de stridende parter. Noen foreldre kan ved sin tydelige misbilligelse og motarbeidelse av den andre parten, signalisere at det ikke er lov å si noe godt om ham eller henne. Barnet vil ofte ikke svikte den av foreldrene som har disse holdningene, men være lojal og holde sine følelser for seg selv. På denne måten havner barnet i en lojalitetskonflikt mellom sine foreldre, hvor kjærlighet og sympati for den andre av foreldrene må holdes skjult. Noen barn vil i denne fasen velge side, og hvis det er to søsken, forekommer det at den ene tar morens side og den andre farens, for å balansere, og for at begge skal “passes på”. For noen blir konflikten mellom de to foreldrene så vanskelig å stå i at de kutter all kontakt med den ene for å beskytte seg selv (Dallos & Vetere 2009:53-54). Hvis et barn eller en ungdom blir stående i en lojalitetskonflikt over lengre tid, er det en stress-situasjon som på sikt kan være skadelig for både fysisk og psykisk helse (Brudevold 2008).

2.5.2 Tilknytningsspørsmål når livet er i endring

I forbindelse med barns erfaring med delt bosted etter foreldres skilsmisse, skal vi se litt på teorier rundt tilknytning. Referansegruppen i denne oppgaven er ungdommer, og spørsmålet mitt er derfor på hvilken måte tilknytningen kan bli forstyrret ved livssyklus-endringer. Disse endringene kan eksempelvis være selve separasjonen og skilsmissen eller foreldres reetablering i et nytt fast forhold. Rudi Dallos og Arlene Vetere skriver om dette i sin bok *Systemic Therapy and Attachment Narratives*, og mye av stoffet er hentet derifra (Dallos & Vetere 2011: kap.3). Jeg har også funnet en del stoff i Ida Brandtzægs, Lars Smith og Stig Torsteinsons bok *Mikroseparasjoner. Tilknytning og behandling* (Brandtzæg m.fl. 2011). Før vi ser spesifikt på endringene og hva som kan skje med tilknytningen i disse fasene, vil jeg beskrive hva som ligger i begrepet tilknytning og gi en kort presentasjon av viktige elementer i tilknytningsteorien.

Det var John Bowlby som først brukte begrepet *tilknytning* da han redegjorde for hva som kjennetegner barns relasjoner til sine nærmeste omsorgspersoner (Brandtzæg m.fl. 2011:21). Tilknytning kan forstås som en affektiv forbindelse som dannes mellom to personer og som gir dem en opplevelse av å være forent over avstand og tid (ibid.). Nokken sier det slik:

”Med tilknytning forstår jeg resultatet av en prosess hvor barnet, stabilt og vedvarende, har fått dekket sine behov for mat og drikke, lek og hvile, kontakt og stimulering, av bestemte personer som det også knytter seg følelsesmessig til. Gjennom denne tilknytningen til foreldre og søsken oppfatter barnet langsomt at det også hører til i en avgrenset sammenheng som heter familien” (Nokken 1988:4).

Her snakkes det om tilknytning i familien. Det er her den første og viktigste tilknytningen som regel finner sted. Det er også mulig å utvikle denne tilknytningen der hvor det er andre stabile omsorgspersoner. En snakker om trygg og utrygg tilknytning. Trygg tilknytning er gjerne ledsaget av mange positive følelser og kan sammenliknes med et kjærlighetsforhold (Brandtzæg m.fl. 2011:20). De som utvikler en trygg form for tilknytning, har gjerne vokst opp i familier der tilknytningspersonene er kjærlige, ser barnet og gir adekvat respons, er stabile, tilgjengelige og aksepterende. Barn som har en trygg tilknytning, vil etter hvert lære hvordan de skal takle negative følelser, enten selv eller ved å få hjelp av andre de stoler på. I slike forhold vil det selvsagt også skje at omsorgspersonene, uten å ville det, gjør ting som bringer barnet ut av balanse eller sårer det. Det som kjennetegner sensitive foreldre, er at de så

snart de forstår at barnet er brakt ut av balanse, kan erkjenne egne feil og kan *reparere* forholdet slik at det igjen kommer i orden (ibid.:27).

Brudd eller forstyrrelser i tilknytningen i forbindelse med samlivsbrudd, kan skje på ulikt vis. Foreldrenes tilgjengelighet vil forandres, og for mange medfører dette savn av den de ikke er sammen med. For et barn med et sterkt tilknytningsbehov i forhold til en av foreldrene, kan det ha betydning når bostedsløsning skal bestemmes, og hvor barnets stemme må komme fram. Et annet tema er konflikt, noe som kan føre til en sterk følelse av utrygghet. Et tredje tema kan være lojalitet, der hvor barnet føler at det ikke er tillatt å elske begge sine foreldre. Et fjerde tema er betydningen av brudd i barnets livshistorie og opplevelse av sammenheng (ibid.:258).

”Barnets familie, slik den var, opphører, og barnets og foreldrenes liv forandrer seg i betydelig grad. Det kan være en omveltning som i seg selv, uavhengig av omfanget av foreldrekonflikten, er så stor at alle foreldre eller barn på en eller annen måte vil reagere” (ibid.).

I forbindelse med endringer i livssyklusen, vil det være utfordringer i en families liv. Også der hvor tilknytningen har vært trygg, vil en separasjon og påfølgende skilsmisse by på ulike forandringer som kan utfordre tryggheten. En familie er kompleks og består av flere medlemmer som er på ulike stadier i prosessen som samlivsbruddet representerer. Hvis det er mor som har ønsket skilsmissen, vil hun ha gått igjennom mange stadier av en sorgprosess lenge før samlivsbruddet er et faktum. Far kan være på et annet stadium enn sin kone, og for noen av barna kan det hele ha kommet som et sjokk. En kan være lettet fordi kranlingen opphører. En kan oppleve at verden ligger i grus. Der hvor bruddet kan være en lettelse for den ene av paret, kan det være stor fortvilelse for den andre. Opplevelsen av tap kan være ulik for hvert av medlemmene i familien (Dallos & Vetere 2011:52-53). Der hvor emosjonene og tapet ikke kan erkjennes og snakkes om, har det en tendens til å komme fram på andre måter som lett kan tolkes galt, blant annet gjennom dårlig oppførsel hos barna (ibid.).

Når foreldrene står midt i prosessen av et samlivsbrudd, er det ikke så lett å være en god tilknytningsperson for barna sine. De kan være overveldet av sine egne følelser og mer eller mindre ute av stand til å være sensitiv overfor barnas behov. Særlig der hvor bruddet har kommet uventet, for eksempel ved utroskap, kan den sviktede parten være så fanget i sin egen sorg og sjokk at barna kan bli overlatt til seg selv. Noen ganger kan rollene da bli byttet om,

slik at det er barnet som trøster og gir omsorg til foreldren i stedet for omvendt (Lervik 2007:43). Barnet eller ungdommen som opplever dette, kan ha store behov for selv å bli ivaretatt, men uten å ha noen å gå til.

En annen endring av livssyklus er når en eller begge foreldrene etablerer seg på nytt. Noen går raskt inn i et nytt forhold, og det kan ofte være en stor utfordring for barna, som kan være midt i sorgprosessen enda. Forandringene for et barn etter et samlivsbrudd er mange. De som har delt bosted kan gå fra å bo sammen med hele familien, til å bo med to enslige foreldre, til å bo hos en enslig og en samboende forelder, til å bo vekselvis med to foreldre som har etablert seg på nytt, kanskje med stesøsken på begge kanter. Innimellom dette kan det være kjæresteforhold som det ikke er blitt noe av, men som barna allikevel kan ha vært innlemmet i. Det er svært mange og krevende overganger for et barn å forholde seg til (Dallos & Vetere 2011:56).

For en ungdom kan foreldrenes kjærestefase bety ekstra utfordringer fordi det kan oppleves ubehagelig å se sine foreldre på utkikk etter en partner, og kanskje oppføre seg som om de er ungdommer, slik som de selv. Noen kan også her fristes til å blande rollene og innlemme ungdommen i sine kjærlighetsfrustrasjoner for å få hjelp til å regulere sine følelser, i stedet for å være følelsesmessig til stede for sine barn eller ungdommer (ibid.).

Forholdet til steforeldre og eventuelle stesøsken er ofte et komplisert tema. Den av foreldrene som har etablert seg på nytt, har gjerne et sterkt ønske om at barna skal bli glad i den nye familien, og at det skal bli en stor lykkelig familie. Barna som er involvert har andre behov og kanskje ikke noe ønske om å være del av en utvidet familie i det hele tatt. De kan føle at den nye steforeldren har tatt deres egen forelder fra dem, at de er skyld i at drømmen om gjenforening mellom foreldrene blir knust, at de ikke blir rettferdig behandlet av fars eller mors nye partner, og så videre. Dette er sterke tilknytningstemaer som barnet eller ungdommen trenger å bearbeide for å kunne opprettholde gode relasjoner til foreldrene og for å klare å takle omveltningene i livet sitt, men ofte ikke har noen voksne å snakke med fordi de er part i saken (ibid.)

3 Metode. Veien fram til det ferdige resultatet

I dette kapittelet skal jeg beskrive hvordan jeg har gått fram i denne undersøkelsen, fra jeg startet med problemstillingen, til oppgaven i dag er ferdig.

3.1 Bakgrunn for valg av målgruppe

Målet med prosjektet har vært å finne mer ut om hvordan det kan være å vokse opp med to hjem, såkalt delt bosted. I den forbindelse ønsket jeg å snakke med ungdommer som har fylt 18 år, og som minimum har bodd slik i to år. Grunnen til at jeg ønsket å snakke med ungdom var at de har hatt litt mulighet til å reflektere over sin situasjon. De er ikke barn lenger, og har muligens vært igjennom litt av løsrivningsprosessen som de fleste ungdommer gjennomgår. Min hypotese var at lojaliteten til foreldrene ikke er fullt så sterk som den var da de var barn, og kanskje ville det gi litt andre svar enn om de var yngre. For det andre var det en større sjans for at de ikke har delt bosted lenger, og at de dermed har fått det litt på avstand. Ved å sette aldersgrensen til myndige ungdommer, kunne jeg få dem i tale som selv ønsket å være med, uten å måtte innhente tillatelse fra foreldrene.

Som en bakgrunnsstudie tok jeg kontakt med noen av mine nieser og nevøer som har erfaring med delt bosted. En av dem svarte på spørsmål skriftlig, og to hadde jeg intervjuer med. Dette ga meg nyttig tilbakemelding i forhold til intervjuguiden, både når det gjaldt tidsaspekt og om spørsmålene egnet seg til å gi fylldige svar. I tillegg fikk jeg prøvd meg på intervjusituasjonen.

3.2 Intervjuet.

For å innhente opplysninger om det jeg var nysgjerrig på, anså jeg det som best å bruke intervju som metode. Når ønsket er å få vite hvordan mennesker opplever en viss situasjon over tid, vil et dybdeintervju vil være en god vei til å nå målet:

”I en intervjusamtale stiller forskeren spørsmål om og lytter til hva folk selv forteller om livsverdenen sin. Intervjuerern lytter til deres drømmer, frykt håp; lytter mens intervjupersonene med egne ord uttrykker sine oppfatninger og meninger, og lærer om deres tanker om skole og arbeidssituasjon, familieliv og sosialt liv” (Kvale 2010:19).

Det halvplanlagte formelle intervjuet (semistrukturert intervju) egner seg godt i kvalitativ forskning. Der har forskeren forberedt noen spørsmål som et utgangspunkt for samtalen, men det er åpne spørsmål, og informanten (forskningsdeltakeren) har stor mulighet til å påvirke samtalen. En intervjuguide ble laget med det mål for øyet å få vite mest mulig om målgruppens erfaringer med delt bosted, og deres opplevelser som barn og ungdommer på flyttefot mellom sine foreldre (vedlegg 1). Det ble også lagt inn spørsmål om tiden før skilsmissen, deres forhold til eventuelle steforeldre og relasjoner til foreldre og eventuelle søsken. Dette gjorde jeg for å få et større bilde av informanten og hvordan livet eventuelt hadde forandret seg fra før foreldrenes samlivsbrudd. I ettertid har jeg lurt på om det ble for mye vekt på dette, på bekostning av spørsmål som gikk direkte på delt bosted.

3.3 Valg av informanter

Det må sies litt om utvalg i kvalitative studier. I kvantitative studier er idealet at utvalget skal være mest mulig tilfeldig og representativt. I kvalitative studier er det andre idealer. Kvalitative studier kan ikke være representative i den forstand at vi kan lage generaliseringer ut i fra hva vi finner. Til det er utvalget altfor lite. Ved bruk av analysemetoden som jeg har valgt, Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), foreslås tre informanter på masternivå (Smith m. fl.: 52). Det sier seg selv at et så lite utvalg ikke kan representere en stor gruppe. Når en skal gjøre en IPA-studie, må utvalget selekteres ut i fra problemstillingen, med andre ord et *strategisk* utvalg. En må være på jakt etter informanter som har den erfaringen som problemstillingen etterspør. Måten å finne disse informantene på, kan variere. De tre mest vanlige måtene å finne forskningsdeltakere til denne typen studier er som følger: gjennom *referanser* (som i mitt tilfelle kunne ha vært sosiallærere eller helsesøstre) som har kontakt med den aktuelle gruppen; gjennom *muligheter*, som et resultat av eget kontaktnett; eller gjennom *snøballmetoden*, hvor forskningsdeltakerene tipser om andre mulige deltakere (Smith m.fl.:48-49). Mine informanter ble alle rekruttert gjennom muligheter, som et resultat av eget kontaktnett.

Informantene velges ut i fra at de kan gi oss tilgang på det spesielle perspektivet som studeres. De har erfaringer fra det fenomenet vi er interessert i, og kan gi oss et innblikk i hvordan det kan være for den aktuelle personen. De representerer et perspektiv snarere enn en gruppe (ibid.). For at personene som intervjues, kan være sammenliknbare, er det viktig med en så

homogen gruppe som mulig. Det kan dreie seg om sammenliknbar alder, kjønn, etnisitet, seksuell legning, oppvekstvilkår som økonomi eller geografi, og en rekke andre variabler. I min oppgave har jeg valgt at informantene skulle ha noenlunde samme alder, altså at de skulle være fra ca.18 til 21 år. Jeg hadde lenge lyst til å intervju kun gutter fordi det i en liknende studie (Brandstrup 2007) var stor overvekt av jenter. Fordi det viste seg å være vanskelig å finne informanter, har jeg to gutter og to jenter med i mitt prosjekt. Det gir meg imidlertid den fordel at jeg kan sammenlikne på tvers av kjønn, og det kan være interessant. Som en tredje variabel, er alle mine informanter fra samme landsdel, Sørlandet. De har også hatt delt bosted to år eller mer.

3.4 Analysemetode

Repstad (2007:16-17) hevder at ordet kvalitativ viser til kvalitetene, det vil si til egenskapene eller karaktertrekkene ved de sosiale fenomener vi studerer. Karakteristisk for kvalitativ forskning er at vi søker en forståelse av sosiale fenomener, enten ved en nær relasjon til informantene ved intervju eller observasjon, eller ved analyser av tekster og visuelle uttrykksformer. Kvantitative forskere baserer seg på metoder som innebærer større avstand.

Jeg vil nå gå mer grundig inn i analysemetoden IPA og hvorfor jeg valgte den. Mitt ønske var å forstå hvordan ungdommer opplever å vokse opp med to hjem etter foreldres samlivsbrudd, og Jonathan Smith sier følgende om denne analysestrategien: *”IPA er opptatt av å forstå personlig levd erfaring, og dermed utforske personens forhold til eller engasjement i en spesiell hendelse eller en prosess (fenomen)”* (Smith m.fl. 2009:40, egen oversettelse). Med IPA må fokus være på hvordan forskningsdeltakerne lager mening av sine opplevelser, hvordan de forklarer sine største livserfaringer. Hvordan tenker de om det som skjedde eller den situasjonen de er i akkurat nå? For mitt vedkommende var jeg interessert i å høre historiene til noen ungdommer som har hatt delt bosted etter foreldrenes skilsmisse, i deler av sin oppvekst, minimum to år. Hva ville de fortelle om denne perioden av sitt liv? Hvordan ville de lage mening av det å flytte mellom to foreldre uke etter uke?

Tanken om at vi konstruerer våre liv gjennom de historiene vi forteller, har sitt opphav i sosialkonstruksjonismen. Grunnidéen er at virkeligheten blir sosialt konstruert, og at den ikke finnes ”der ute”. Videre blir den konstituert gjennom språket, gjennom forhandlinger med andre mennesker om hva som ”virkelig skjedde”. Vår virkelighet blir organisert og bevart

gjennom de historiene vi forteller, både om våre samfunn og om våre liv (Lundby1998:78). I et menneskes liv finnes det utallige historier som aldri er blitt fortalt. Det vi velger å fortelle, former måten vi ser på oss selv, andre og samfunnet. I samtale med mennesker er det derfor spennende å høre hva de velger å legge vekt på fra sine opplevelser. Det vil derfor ikke være ett svar på hvordan en skilsmisse eller delt bosted har vært for et menneske. Summen av de historiene som blir fortalt, vil utgjøre en livshistorie. Jeg er derfor ikke på utkikk etter ”sannheten” i mine intervjuer. Jeg ønsker å høre med ungdommene hvordan de selv vil sette ord på og historiegjøre noen av sine opplevelser med det fenomenet jeg undersøker.

3.4.1 Fenomenologi.

IPA er påvirket av tre filosofiske kunnskapsområder, nemlig fenomenologi, hermeneutikk og idiografi. La meg starte med å si noe om fenomenologi.

Fenomenologi er en filosofisk tilnærming til studiet av erfaring (Smith m. fl. 2009:11). Ulike fenomenologer er interessert i ulike aspekter, men felles for alle er at de er interessert i å undersøke hvordan det er å *være* menneske, på alle mulige områder av livet. Især har de vært opptatt av de områdene i livet som er viktigst for oss, det vi selv anser som det vår verden består av. Noen fenomenologer er spesielt interessert i hvordan mennesker lager mening av sine opplevelser og erfaringer av verden (ibid.).

Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. Forskerens refleksjoner over egne erfaringer kan derfor danne et utgangspunkt for forskningen. Sentralt innen fenomenologien er å forstå fenomener på grunnlag av de studerendes perspektiv, og å beskrive omverdenen slik den erfares av dem. Fenomenologien bygger på en underliggende antakelse om at virkeligheten er det folk oppfatter at den er (Kvale 2009:45).

De fire store fenomenologiske filosofene er Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty og Sartre. Av disse fire vil jeg se litt nærmere på to, nemlig Husserl og Heidegger, som har hatt stor innflytelse på fenomenologisk psykologi, inkludert IPA (Smith m. fl. 2009:12). Edmund Husserl (1859-1938) snakket om å gå tilbake til tingene i seg selv. Med tingene mente han her bevissthetens opplevde innhold (the experiential content of consciousness), og peker på de ulike hindringene som kan komme i veien for å gripe denne. Blant annet kan vår tendens til å

kategorisere og ordne inntrykk, gjøre oss for raske til å trekke konklusjoner i forhold til hva vi synes passer med tidligere erfaringer. Her mener Husserl at vi må forsøke å fokusere på hver enkelt ting på sine egne premisser (Smith m.fl. 2009:12).

Et begrep som dukker opp hos Husserl i forbindelse med vår forforståelse av et fenomen eller av verden, er å sette til side, eller sette parentes rundt (ibid.:13). For å kunne konsentrere oss om å persipere et hverdagsfenomen, er det nødvendig forsøke å sette en parentes rundt den verden vi tar for gitt. Generelt sett kan vi si at Husserl var opptatt av individuelle psykologiske prosesser, som persepsjon, oppmerksomhet (awareness) og bevissthet (ibid).

Martin Heidegger (1889-1976) begynte som student hos Husserl, men utviklet etter hvert sin egen gren innen fenomenologien. Han la vekt på det hermeneutiske og det eksistensielle i fenomenologisk psykologi (Smith m.fl.:16), og derfor er han spesielt interessant når vi skal se på IPA, som legger stor vekt på den tolkende biten i analysen (se eget kapittel om hermeneutikk). Heidegger stilte spørsmål om det overhodet gikk an å ha noen kunnskap uten et tolkende ståsted som er grunnfestet (grounded) i den levde verden: tingenes, menneskenes, fellesskapets og språkets verden (Smith 2009:16). Han var opptatt av at mennesket er uløselig knyttet til verden, og dermed står det ikke distansert fra verden og kan betrakte den utenfra (Tjønneland i Eriksen (red.) 2002:337).

Heidegger var videre opptatt av at ting ikke gir mening i seg selv, men at den forstås ut ifra vår erfaring med bruken av tingene:

”Det er ikke det isolerte objekts mening vi forstår meningen til, men den mening det har for oss i en sammenheng eller helhet, der verktøyet (hammeren) må forstås ut fra sin henvisningsfunksjon til spiker, sag, treplanke etc.” (Heidegger referert av Tjønneland i Eriksen (red.) 2002:337).

Når fenomener skal beskrives, vil det derfor være avhengig av hvem som beskriver det, hvilken tid det forekommer i, hvilke erfaringer vedkommende har med fenomenet, og hvilken forforståelse det møtes med. Når en tekst blir tolket, vil de samme faktorene spille inn. Dette blir behandlet i neste avsnitt.

3.4.2 Hermeneutikk

Hermeneutikk betyr tolkningslære. Begrepet ble opprinnelig brukt om prosessen ved tolkning av Bibelen, og siden andre historiske dokumenter og litterære skrifter. Et viktig spørsmål for hermeneutiske teoretikere har vært: Hva er fortolkningsmetoder og formål? Er det egentlig mulig å avdekke intensjonene og den opprinnelige meningen til en forfatter? (Smith m.fl. 2009). En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at prinsipper kan tolkes på flere nivåer (Thagaard 2011:39). I familierapeutisk sammenheng brukes begrepet om forståelse og fortolkning av menneskelige følelser og atferd. Mening kan bare forstås i lys av sammenhengen som det vi studerer, er en del av (ibid.:39).

I enhver samtale med andre, vil vår tolkning stå i veien for å se den andre slik denne opplever seg selv og kanskje ønsker å bli sett. Faktorene som kan være med å prege tolkningen, er mange: Våre erfaringer, minner, kunnskap, tid og sted, dagsform, kultur, lukter, synsinntrykk, eventuelle tidligere møter, møter med andre personer som likner, situasjoner som likner. Lista kan forlenges. Alt dette er med på å gi oss en forforståelse, som igjen vil påvirke vår tolkning av det vi hører og ser. Det er helt avhengig av perspektivet, en trenger bakgrunnsinformasjon, og enhver historie vil ha mange sider og tolkningsmuligheter. Det er gjennom tidene utviklet noen prinsipper for hermeneutisk meningsfortolkning. De har som mål å sikre gyldige fortolkninger av juridiske, religiøse og litterære skrifter (Kvale 2010: 217). Også i arbeidet med å forstå og tolke intervjuetekster, kan disse være nyttige. Jeg vil se litt på en av disse, nemlig den hermeneutiske sirkel (ibid.).

Den hermeneutiske sirkel handler om prosessen som går frem og tilbake mellom deler av teksten og helheten. Helheten sees i lys av enkeltdele og delene sees i lys av helheten. Denne prosessen fortsetter og gir stadig ny forståelse av en tekst eller en situasjon. Man utvelger deler som blir sett nærmere på, og unnlater andre deler. Det en finner ut, vil på sin side belyse det store bildet, som igjen vil prege måten en ser på utvalgte deler. På denne måten blir bildet utvidet. Dette kan beskrive mange mulige forhold; et enkelt ord som sees i lys av en hel setning, et avsnitt opp imot en hel tekst, et intervju sees i lys av hele prosjektet, en enkelt episode i lys av et helt liv, og omvendt (Smith m.fl. 2009: 28). Den hermeneutiske sirkel representerer en sirkulær tilnærming til det som skal betraktes.

Gadamer (referert av Kvale 2010: 218) understreker at hermeneutikk ikke handler om en metode, men at forståelsen snarere er menneskers fundamentale form for væren.

3.4.3 Idiografi

Den tredje filosofiske komponenten som IPA er påvirket av, er idiografi, som betyr at den er opptatt av det spesielle ved en person eller en situasjon i motsetning til det generelle.

En definisjon av idiografisk lyder slik:

“- om vitenskaper som legger hovedvekten på å granske den enkelte begivenhet, person osv. og dens individuelle og særmerkede egenskaper og forutsetninger” (Store norske leksikon).

I denne sammenhengen betyr dette to ting: IPA er overgitt til det spesielle i betydningen detaljer, og krever derfor dybde i analysen. Det nødvendiggjør grundig og systematisk analyse. For det andre er IPA overgitt til å forsøke å forstå hvordan en spesiell opplevd erfaring (et fenomen) blir forstått ut fra perspektivet til en spesiell gruppe mennesker i en spesiell kontekst. Derfor blir det brukt svært små, håndplukkede utvalg, og det er også vanlig med “single case studies” (Smith m.fl. 2009). Harré sier allikevel at denne måten å undersøke det spesielle, ikke *utelukker* generalisering, men at det viser en annen måte å etablere generaliseringen på. Det lokaliserer det i det spesielle, og på den måten kan generaliseringen utvikles med større varsomhet (Harré:1979 referert av Smith m.fl. 2009: 29).

3.4.4 Interpretative Phenomenological Analysis (IPA)

IPA er en analysemetode som består av disse tre nevnte faktorene; fenomenologi, hermeneutikk og ideografi som jeg har beskrevet ovenfor. Heideggers stilte spørsmål om det går an å ha noe kunnskap om et fenomen uten et tolkende ståsted (Smith m. fl. 2009). I IPA er den tolkende delen like viktig som selve fenomenet som beskrives. Eller for å si det på en annen måte: Beskrivelsen av et fenomen vil nødvendigvis bli en tolkning. En forsker som bruker IPA kan sies å holde på med *dobbel hermeneutikk* fordi han prøver å skape mening av informanten som prøver å skape mening av det som skjer med dem (ibid.:3).

Anvendelse av IPA i forskning vil kunne gi resultater som kan overføres teoretisk til liknende tilfeller, heller enn empirisk generalisering av et fenomen. Dersom forskeren klarer å gi et rikt, gjennomsiktig og grundig analysemateriale av sine informanter, så kan leseren selv sammenfatte dette med annen aktuell litteratur, og vurdere overføringsverdien til andre i liknende situasjoner (Smith m.fl.2009:51). Derfor er det viktig med et rikt datamateriale.

I IPA er man opptatt av å forstå et spesielt fenomen under spesielle omstendigheter. Av den grunn kunne det være interessant å forsøke å få tak i informanter fra en spesiell kategori, som at foreldrene ligger i et lavere sjikt i forhold til utdanning og økonomi. Dersom det lot seg gjøre, kunne dette gi noen tanker i forhold til bl.a. Hilde Lidèns forskning (se teorikapittelet, Skjørten m.fl. 2007), som hadde et stort flertall av sine informanter fra hjem med god økonomi og hvor en stor overvekt av foreldrene hadde høyere utdanning. Hvilken historie kunne disse ungdommene fortelle? Ville de ha erfaringer som vesentlig skilte seg fra erfaringer vist i annen forskning? Ville dette at foreldrene hadde trangere økonomi virke inn på konfliktnivået og gjøre delt bosted mer krevende for disse ungdommene? Dessverre viste det seg å være vanskeligere å få tak i informanter enn forventet, og dette ble bare noen tanker og et ønske som jeg ikke fikk fulgt opp. Mine informanter kommer alle fra hjem der foreldrene har høyere utdannelse, og hvor begge foreldrene jobber fulltid i godt til middels godt betalte jobber. Kun en av informantene snakket litt om en mor som hadde det trangt økonomisk i en periode før hun fikk fast stilling.

3.5 Etiske vurderinger

Før jeg forsøkte å finne informanter, laget jeg et informasjonsskriv om hva prosjektet gikk ut på (vedlegg 2). Det inneholder kriterier for deltakelse, bakgrunnsinformasjon om studien, tidsskjema for forskningsperioden og informantens ansvar. I tillegg inneholder det opplysninger om personvern og om muligheten til å se det ferdige resultatet. Dette ble sendt til de som hadde sagt seg villig til å la seg intervju, eller gitt til gjennomlesning før intervjuet startet.

Noe av det viktigste når en skal velge et sted for et slikt intervju, er at en ikke skal bli forstyrret (Repstad 2007). En må vite at det er et rolig sted hvor ikke folk plutselig kommer uanmeldt inn døra. Dette måtte jeg ta hensyn til, samtidig som jeg ønsket at det skulle være et sted hvor ungdommen kunne slappe av, og som var på deres premisser. Derfor lot jeg dem velge sted for intervjuet. To av intervjuene ble utført i hjemmet mitt, ett ble utført på en skole i nærmiljøet til informantens og ett ble utført hjemme hos informantens. De gikk alle med på at jeg brukte opptaker, slik at jeg kunne høre på det etterpå og få transkribert alt som ble sagt.

I starten av hvert intervju, fortalte jeg kort om prosjektet og om hvorfor jeg ønsket å finne ut mer om barns erfaringer med delt bosted. Det ble lagt vekt på at deres anonymitet skal sikres, og at de når som helst kan trekke seg fra prosjektet, uten noen som helst risiko for dem selv

eller noen av deres nærmeste. Det ble presisert at jeg har taushetsplikt, og at all informasjon de gir meg, blir oppbevart forsvarlig. De ble også tilbudt det ferdige resultatet, når det foreligger, noe de alle uttrykte at de gjerne ville ha. Før vi startet selve intervjuet, undertegnet de informert samtykke (vedlegg 3).

Et forskningsintervju i en kvalitativ studie har til hensikt å gå i dybden med informantene. Det er svært viktig å gå fram med varsomhet i intervjusituasjonen, med all mulig respekt for den en samtaler med. Spørsmålene en stiller, vil berøre potensielt svært sårbare ting. For mange vil foreldrenes skilsmisse kunne være noe av det vanskeligste de har opplevd i livet så langt. Noen har kanskje ikke snakket noe særlig om dette før, og det er derfor veldig viktig å ikke trenge seg på, men la informanten komme frivillig med den informasjonen han eller hun er komfortabel med å gi. Det kan selvfølgelig bety at en ikke får så gode data som en ønsker eller trenger. Kanskje kan det føre til at en trenger flere informanter enn en opprinnelig hadde planlagt, for å få nok data til forskningsprosjektet.

Mine aktuelle informanter så ut til å slappe godt av. De svarte villig på det de ble spurt om. Noen ganger var det svært vanskelig å huske, og de måtte tenke lenge. Mange av spørsmålene pekte på forhold som lå langt tilbake i tid, og de var barn eller unge ungdommer da det skjedde. Noe hadde de aldri tenkt på før. De kom med historier som aldri var fortalt.

3.5.1 Transkribering

Etter hvert intervju begynte arbeidet med å transkribere. Alle intervjuene ble på ca. 1 time og 15 minutter. Det ble en transkribert tekst på 12-13 sider for hvert intervju. Jeg valgte å gjøre dette selv, og synes det var vel anvendt tid, for det gjorde meg godt kjent med intervjuet. Underveis, når jeg hørte svarene og mine egne spørsmål, var det noen ganger jeg ønsket at jeg hadde stilt et oppfølgingsspørsmål. Hvis jeg hadde gjort det, kunne kanskje noen svar ha blitt utdypet, og jeg ville få bekreftet eller avkreftet noen antakelser. Men et intervju skjer der og da. Det er mange ting som spiller inn når en vurderer hvilke spørsmål som skal stilles. Ved nærmere lytting til intervjuet, kunne jeg huske hvorfor jeg ikke hadde stilt flere spørsmål. Dialogen er en kunst, ikke en vitenskap. Det må spilles på gehør. Det ble ganske tydelig for meg at ord ikke sier alt. Alt som skjer i et intervju kan ikke festes til et papir med bokstaver, samme hvor nøyaktig det gjøres og samme hvor mange ganger det spoles fram og tilbake for å få med hver lille detalj.

3.5.2 Bearbeiding av data

Etter at alt var transkribert, tok jeg for meg den første transkripsjonen og skrev ned notater og tanker jeg fikk når jeg leste teksten (utforskende kommentarer). Dette gikk både på ord og uttrykk som ble brukt, gjentakelser, opplevelsen av emosjoner som informanten viste og innhold i det som ble sagt. I neste runde så jeg over notatene og fant viktige temaer i teksten. Deretter markerte jeg teksten som inneholdt informantens meningsbærende enheter, samt utforskende kommentarer, med en farge, som jeg deretter klippet ut og organiserte etter temaer. Det ble mye data og ca. 30 temaer som jeg i neste runde prøvde å samle i forhold til innhold som var beslektet. Til slutt endte jeg opp med åtte hovedtemaer etter første intervju, som alle svarte på mitt forskningsspørsmål.

Jeg gjorde samme prosess med neste transkripsjon, men markerte teksten med meningsbærende enheter og utforskende kommentarer med en annen farge. Her fikk jeg et par nye hovedtemaer, mens noen temaer fra første intervju ikke var representert. Med de to siste transkripsjonene tok jeg en snarvei. Det hadde utkrystallisert seg 10 temaer fra de to første intervjuene, og jeg kunne nå gå direkte til transkripsjonen og se om jeg fant disse temaene også her. I tillegg så jeg etter andre temaer som ikke var berørt i de tidligere intervjuene. Også her farget jeg informantens meningsbærende enheter, klippet det ut, og sorterte i de temaene jeg allerede hadde funnet. Etter flere runder kuttet jeg ytterligere ned og endte opp med fem temaer som blir beskrevet og drøftet i kapittel 4. Vedlagt følger et avsnitt av transkripsjonen fra et av intervjuene med utforskende kommentarer og meningsbærende enheter (vedlegg 4).

3.5.2 Reliabilitet

I forskning er det avgjørende at resultatene blir vurdert som pålitelige (Thagaard 2011:190). Reliabilitet er viktig for at leseren skal kunne ta forskningen på alvor. Dette innebærer at forskeren må være kritisk til eget datamateriale, til sine vurderinger og tolkninger av dem, til egne holdninger til temaet før og underveis i prosessen, og stadig stille spørsmål om egne arbeidsmetoder og funn. Er forskningen utført på en tillitvekkende måte? Det er viktig å stille seg spørsmål om hvordan ens egen forforståelse påvirker alle ledd i prosessen. Hvilke spørsmål jeg stiller, vil påvirke svarene jeg får. Min forforståelse kan få meg til å legge vekt på noe informantene sier, mens jeg unnlater å nevne andre forhold. Det er naturlig at det jeg synes er viktig, vil komme i fokus når jeg lytter til informantene og senere utdyper det de har

sagt. Da jeg først begynte å tenke på denne problemstillingen, var min klare mening at delt bosted må være slitsomt for barn å leve med. Samtidig var jeg veldig nysgjerrig på å få vite hvordan det oppleves for dem som holder på med det, og av medfølelse med alle fedre som inntil nylig var blitt avspist med annenhver helg og en kveld og natt i uka, så håpte jeg at jeg tok feil. Jeg har forsøkt å være kritisk til mine egne funn og tilstreber å yte rettferdighet til ungdommene som har gitt intervjuer.

Det var ikke alltid lett for informantene å gi svar på hvordan delt bosted var for dem. I blant erfarte jeg at svarene var mer direkte knyttet til selve samlivsbruddet, eller at de ikke klarte å si om deres reaksjoner kom fra det ene eller det andre. For ungdommene var dette uløselig knyttet sammen. Det var blitt deres liv etter foreldrene skilte lag, og var derfor en og samme sak. De kunne ikke vite om de ville reagert annerledes om foreldrene hadde valgt en annen løsning for dem. Når jeg analyserte dataene, prøvde jeg å holde utenfor de utsagn som etter min mening ga informasjon om virkningene av samlivsbruddet på generell basis, men ikke sa noe spesifikt om delt bosted.

Det må understrekes at det er umulig å vite akkurat hva et annet menneske mener med det han sier, og at et ord for informanten kan bety noe annet enn for forskeren. Kvalitativ forskning står i en konstruktivistisk tradisjon. Her utvikles data gjennom et samarbeid mellom forsker og informanter (Thagaard 2011). Forskeren er ikke uavhengig eller nøytral, og det vil nødvendigvis bli tolkninger. (Se for øvrig avsnittet om hermeneutikk, 3.4.2).

3.5.3 Validitet

Validitet er et annet viktig prinsipp og handler om gyldigheten av tolkningene som undersøkelsen fører til (ibid.). Det kan være interessant å vite hvilken relasjon det måtte være mellom forsker og miljøet som skal studeres. Da jeg fant informanter til forskningsprosjektet, tenkte jeg over hvilken relasjon disse ungdommene hadde til meg. To hadde ikke sett meg før, en hadde jeg snakket med overflattisk flere ganger. En av informantene hadde jeg et litt nærere kjennskap til. Kjennskap i denne forbindelse kan på den ene side gi en trygghet som gjør dem mer avslappet i intervjusituasjonen. På den annen side kan det påvirke det de sier eller hva de velger å fortelle. De kan ønske å gi et godt inntrykk, som unge voksne overfor en voksen fagperson (Repstad 2007). Etter min vurdering, var det ingen sammenheng mellom hvor mye som kom frem i intervjuet og hvor godt jeg kjente informanten fra før. Det som hadde mest å

si, sånn jeg ser det, var hvor mye den enkelte hadde reflektert over disse temaene fra før. Jeg stilte åpne spørsmål og la vekt på å ikke være strategisk eller ledende. Der jeg var i tvil om det de mente, stilte jeg oppfølgingsspørsmål, slik at de kunne forklare det mer nøye.

Det er allerede blitt diskutert gyldighet og overførbarhet ved bruk av IPA som analysemetode (3.4.4). Jeg går derfor ikke nærmere inn på det her.

4 Fra analyse av data til drøfting av funn

I dette kapittelet presenteres mine funn etter analysen av datamaterialet. Jeg har valgt å først ”tegne et lite bilde ” av hver av informantene for å gi en ramme rundt funnene. Deretter lister jeg opp hovedtemaene jeg fant, før jeg går til drøftingen. Her bruker jeg hovedsakelig teori fra kapittel 2.

4.1 En kort presentasjon av ungdommene som deltar i studien

Som jeg har beskrevet i metodekapittelet, har jeg hatt intervjuer med fire ungdommer. Jeg kaller dem ungdommer selv om de juridisk sett er unge voksne, mellom 19 og 21 år på den tiden de blir intervjuet. Jeg har forandret navn og andre spesifikke kjennetegn for at deres anonymitet skal være sikret. De kommer fra ulike byer på Sørlandet, og har hatt hele sin oppvekst der. De er barn av foreldre med høyere utdanning, der begge foreldrene har vært yrkesaktive fra barna var ganske små. Deres bakgrunn sammenfaller med funn i tidligere forskning som viser at av de som velger delt bosted for barna sine, er det en overvekt av folk med høyere utdanning (Lidèn 2007). Her kommer en kort presentasjon av de fire ungdommene.

4.1.1 Tore : ” *Det behøver jo ikke være normalt å bo to steder!*”

Tores foreldre gikk fra hverandre da han skulle begynne på ungdomsskolen. De flyttet ut og inn av felles bolig en periode på halvannet år før barna begynte å flytte mellom foreldrene. Tore har en bror som er eldre, og som har opplevd skilsmissen mye tøffere enn ham selv. Mor flyttet til en leilighet og far overtok Tores barndomshjem. Hjemmene var nær hverandre, i samme skolekrets. Foreldrene har vært flinke til å samarbeide, og Tores opplevelse er at de har satt egne behov til side for at barna skal ha det bra. Begge har hatt kjæresten, men ikke etablert seg på nytt. Tore har derfor ikke opplevd det han vil kalle steforeldre.

Tore har flyttet fram og tilbake i ca. 6 år. For det meste har det vært to uker hos hver. Han sier det har hendt at han har vært lenger hos den ene, at det kan ha blitt tre og en uke noen ganger. Selve skilsmissen har tilsynelatende ikke gått så veldig inn på Tore. Han husker veldig lite fra tiden det skjedde, og lurte på om det er normalt. De første årene var foreldrene bekymret for ham fordi han hadde en del hjemmefester når han bodde hos far, og far var på reiser. Selv reflekterer han rundt dette i ettertid, om det kunne ha med skilsmissen og delt bosted å gjøre,

eller var det bare fordi han var ungdom med lyst på litt spenning? Som han sier: *”Jeg tror det var en sosial grunn, men det (delt bosted, red.) ga mulighetene til det.”* I mitt materiale er det bare Tore som har snakket om den type ”ungdomsproblemer”. Derfor tar jeg heller ikke det med som tema i min oppgave.

Stress er et ord som går mye igjen hos Tore, særlig i forbindelse med flyttingen mellom sine to hjem. Han er også opptatt av normalitet, og synes det er rart at det er blitt normalt å bo to steder. Når jeg spør ham om han noen ganger kunne tenkt seg å bo ett sted, er han helt klar på at det har han tenkt på hele tiden, men han har aldri sagt noe om det til foreldrene, av en eller annen grunn. Det som var viktigst for ham på den tiden, var venner.

Et annet tema som er framme i samtalen med ham, er familieprosjektet som et offer eller en stor jobb. (Jeg tar heller ikke dette opp som et eget tema fordi jeg bare spurte to av informantene om dette.) På grunn av egne erfaringer, ser han på det å etablere familie som en altfor stor oppgave: *”Og da... men... lissom ... å måtte ofre så mye og så mye styr og stress akkurat nå så tenker jeg jeg har’kke lyst til det nesten.[...]Nei, men jeg synes det virker som en stor, stor jobb, rett og slett.”*

4.1.2 Anne Mette: ”så jeg følte meg nok lite hjemme, egentlig. Jeg følte ikke jeg hadde et trygt sted, hjemme.”

Anne Mette var 11 år da hennes foreldre gikk hver sin vei. Det kom som et sjokk, og minnene fra dagen hun fikk vite det, er krystallklare. Mor og far bodde vekselvis på hybelen i huset sitt den første tiden, og så hadde de en periode da de bodde i en annen leilighet og byttet på å være hjemme hos barna, før far flyttet ut. Anne Mette er nummer to i en søskenflokk på fire, og det er hun som hatt tatt skilsmissen tyngst. Hun bruker sterke ord om sine opplevelser fra hun fikk vite at foreldrene skulle skilles. Anne Mette gir et bilde av foreldre som ikke har konflikter, og at de klarer å samarbeide om det som gjelder barna. Allikevel har hun opplevd utrygghet, at hun ikke har vært hjemme noe sted. Ville det vært annerledes hvis hun hadde bodd hos en? Eller har det bare med skilsmissen å gjøre, at hele hennes trygge verden raste sammen? At ingen ting ble som før?

Begge foreldrene fant seg raskt nye kjærestere og giftet seg igjen, så Anne Mette har bodd med steforeldre i mange år. Hun har etter hvert fått et godt forhold til sine steforeldre, men det har tatt tid og vært mye sinne. Anne Mette er ei jente som har tenkt masse, hele tiden. Hun snakker om et dårlig selvbilde, opplevelsen av seg selv som skilsmissebarnet, på leting etter et trygt sted, hjemme. Opplevelsen av hjem er hovedtemaet i hennes historie.

Hun bodde en uke her og en uke der fra hun var 11-12, og til hun begynte på videregående. Da bestemte hun selv at hun ikke orket dette mer. Nå måtte hun ha ro. Hun velger å bo hos mamma : *”...og ikke sånn at jeg var mer glad i ho, men det var bare av praktiske årsaker, jeg kunne sitte på med ho til skolen og litt sånn.”* Det er viktig for henne å understreke dette, at det kun har praktiske årsaker. Lojalitet er et annet stort tema. Hun setter navn på dilemmaet som barn står overfor hvis det selv skulle velge: *”Det er vanskelig, for man vil liksom ikke velge mellom foreldre, og hvem skal man velge hvis man bare vil ha ett bosted?”*

4.1.3 Brage: ”Det var nok det verste, da. Det med flyttinga, og det at han fant ho, da.”

Brage opplevde at foreldrene gikk fra hverandre da han skulle begynne på ungdomsskolen. Det kom som et sjokk, og han husker at han gråt lenge da han fikk vite det. Hans form for delt bosted er nok ikke så vanlig, for veldig raskt fant han ut at han ikke orket å flytte hver uke. I stedet får han en ordning med en måned hos hver, mens hans to yngre søstre flytter hver uke. I starten var samarbeidet mellom foreldrene veldig godt. *”Minst mulig belastning på oss, det var det de var opptatt av”* (Brage).

Hans største utfordring er at far flytter sammen med ny kjæreste ganske raskt, og forholdet til stemor er vanskelig. *”...men når de flytta sammen, forandra ho seg heilt og ble bare den vonde stemora som...Så jeg har egentlig ikke hatt noe som helst godt forhold til ho”*. Hovedtemaene i intervjuet med Brage er foreldres etablering av nye parforhold og foreldres samarbeid og fleksibilitet. Mor er hele tiden oppmerksom i forhold til forandringer i barna, og ser ut til å gjøre det hun kan for å legge til rette for at de skal ha det best mulig. I perioder syns Brage at livet hos far og stemor er så utfordrende at han velger å bo bare hos mor. Da syns han at livet er enklere, for han slipper å forholde seg til fars samboer. Foreldrenes relasjon seg i mellom er også vanskeligere når far har samboer. Samarbeidet blir derfor mer komplisert, og dette gjør det vanskelig for barna. Her trekkes også fars foreldre inn som en

ressurs, for å få far i tale. Alt går mye bedre når far igjen flytter for seg selv. Nå er det igjen mulig for foreldrene å ha et godt samarbeid.

4.1.4 Vivian: ” Det er så vanskelig å tenke uten dårlig samvittighet! For det er nesten umulig!”

Vivian er yngst i en søskenflokk på tre, men de to andre er mye eldre enn henne, så hun vokser opp nærmest som enebarn. Hun kan ikke huske at hun syntes det var noe ille at foreldrene skulle skilles, det var nærmest litt kult. Hun gikk da i tredje klasse. Da pappa fikk ny kjæreste omtrent umiddelbart etter, var dette også spennende for henne. Hun har et godt forhold til begge foreldres kjærester, og har alltid hatt det.

Vivian synes ikke at foreldrene har klart å samarbeide noe godt. Hennes samværsordning har vært uklar. Hun bodde i starten hos mor, og var hos far annenhver helg og onsdag kveld. Dette fungerte ganske godt. Men hennes oppfatning har vært at hun skulle bo like mye hos hver, og at dette ikke har fungert. Da hun ble større, ga de henne selv valget hvor hun ville bo, og da valgte hun å bo omtrent like mye hos hver. ”*Det var for ikke å få dårlig samvittighet! Det var vel ikke fordi det passa bedre enn noe annet.*” Hun prøvde å dele seg selv likt mellom foreldrene, og i den grad hun klarte det, var hun ganske fornøyd.

Det er dette som er hennes hovedtema, lojalitetskonflikt. Hun er glad i begge, og vil ikke såre noen, derfor vil hun gi dem like mye av seg selv. Men hun synes det er vanskelig å alltid bli ”delt”, og synes de kunne gjort det litt lettere for henne. ”*Men etter hvert ble det mer sånn at ”du må bare komme når det passer”, og da ble det jo vanskelig med en gang [...] ...det ble så vanskelig når det ikke var noe sånn veldig fast.*” En måte som hadde gjort det lettere for henne, ville vært hvis de hadde snakket sammen, og ikke brukt henne som sendebud. Det med klare ordninger for samværet, ville vært en annen, sånn at hun slapp å ta stilling til det selv. Vivian lurer på om det er disse uklare ordningene og mangelen på samarbeid mellom foreldrene som har gjort at hun alltid har dårlig samvittighet, også i dag.

4.1.5 Oversikt over temaer fra intervjuene

Samtaler med fire ungdommer rommer mye mer enn det er mulig å få med innen rammene for denne oppgaven. Hvert tema som utkrystalliserte seg, er store temaer som det er skrevet

bøker om. Her kommer en presentasjon av de funnene jeg har gjort gjennom min studie av ungdommers opplevelse av delt bosted etter foreldres samlivsbrudd. Først vil jeg enkelt liste opp de temaene som jeg fant i intervjuene med ungdommene. Deretter vil jeg ta for meg hvert enkelt tema, analysere det og drøfte det opp imot teori og tidligere forskning.

Temaoversikt.

1. Ungdommenes opplevelse av foreldresamarbeid og fleksibilitet
2. Ungdommenes opplevelse av innflytelse over egen hverdag
3. Ungdommenes lojalitet og rettferdighetsfølelse overfor sine foreldre
4. Ungdommenes opplevelse av foreldres etablering av nye parforhold
5. Ungdommenes opplevelse av ”hjem”

4.2 Tema 1. Ungdommenes opplevelse av foreldresamarbeid og fleksibilitet.

Forskning peker på at godt foreldresamarbeid er en forutsetning for at delt bosted skal fungere godt, til barnas beste (Haugen 2010, Haaland 1988, Haaland 2002, Moxnes 1990, Moxnes 2003, Ottosen og Stage 2012, Skjørten m.fl. 2007, Öberg och Öberg 2000, m.fl.). Samarbeidet kan gå på hvor de bestemmer seg for å bo etter skilsmissen, samarbeid om henting og bringing av barna mellom hjemmene, avtaler rundt hverdag, ferier og høytider. Det rommer også foreldrenes varhet overfor barnas behov og evne til å se barna på tross av egne behov. Fleksibilitet kan gå på foreldrenes villighet til å forandre på bostedsordningen dersom barna ønsker dette, eller barnas mulighet til å besøke den andre forelderen utenom de faste ukene de er der.

Ungdommene har fortalt noen historier om dårlig foreldresamarbeid, og hvordan det har vært å leve med det. Mange av historiene har vært om godt samarbeid og en stor grad av fleksibilitet. I det følgende skal jeg trekke fram ulike aspekter ved dette store temaet som jeg har funnet i samtalene. Jeg kommer til å bruke en del sitater for å vise hvordan det er blitt snakket fram av ungdommene.

4.2.1 Fleksibilitet der barnas behov kommer i konflikt med egne behov.

”Fleksibilitet, at de har vært rausere med å gi dere frihet, har det vært viktig?”

”Ja, det har jo egentlig vært viktigst, for det er jo vi som liksom er offer, da, på en måte, så det har de vært veldig nøye med, at vi liksom skal bli sett først foran både jobb og alt mulig rart.” (Brage, 20)

Brage har en opplevelse av at foreldrene har satt barnas behov først. Dette er for ham en viktig verdi som han mener alltid bør gå foran andre ting, først og fremst fordi barna er den uskyldige parten i dette. Som et eksempel på denne fleksibiliteten som er villig til å sette barnas behov før sine egne, sier han følgende:

”Altså begge, både mamma og pappa ville ha ungan sine mest, men mamma var i hvert fall veldig sånn på at ho ville oss det beste, så selv om ho kanskje ville ha oss en måned, og så pappa en uke, så var ho veldig villig til å strekke seg så vi fikk det beste, da.” (Brage)

Her setter Brage navn på sin opplevelse av at mor spesielt har latt barnas beste gå foran egne ønsker om å ha barna mest mulig. Dette kan være sagt ut ifra et tradisjonelt syn på at barna bør være hos mor, og at hun strekker seg langt når far får dele tiden likt. Det kan også være tanker om at mor, etter hans formening, passet bedre til å ha barna mer enn far. Kanskje hun har hatt mer av den daglige omsorgen for barna mens de var gift. Hans opplevelse er uansett at hans mor har gitt avkall på noe for å gjøre det hun tror er best for barna. Brage bringer videre inn et konkurranseaspekt i foreldresamarbeidet, om å bli mest likt av barna. Han sier det med et smil, og har tidligere sagt at det har vært en av fordelene med delt bosted fordi de har fått ekstra ferier og gjort mye gøy med hver av foreldrene. Fordi det ikke var uvennskap mellom foreldrene, ble konkurransen i deres tilfelle oppfattet som positiv. En konkurranse om å bli mest likt kan også ha motsatt fortegn dersom det fører til at foreldrene setter hverandre i et ufordelaktig lys overfor barna.

Vivian var bare 8-9 år da foreldrene flyttet hver til sitt. I starten bodde hun mest hos mamma, og var mer på besøk hos pappa. Der opplevde hun at pappa var raus med henne når hun var på besøk hos venninner som bodde i nærmiljøet der mamma bodde:

”Så da husker jeg også at det var sånn, at hvis jeg egentlig skulle være hos pappa noen dager, og så dro til en venninne på (stedesnavn, red.), så var det litt sånn: ”Ja, du kan bare sove hos mamma, da, hvis du vil det, hvis det blir lettere for deg.” Det var litt sånn, det husker jeg han sa.” (Vivian, 20)

En fleksibilitet i daglige ting satte alle ungdommene veldig pris på. Det å merke at foreldrene kunne se deres behov og legge til side sine egne. Vivian hadde også erfaringer av det motsatte. Her forteller hun om sin mors forsøk på å ha henne mest mulig hos seg selv, også når det klart ville vært bedre for henne å sove hos sin far:

”Jeg tror alltid ho har vært sånn at hvis jeg for eksempel sier, nå også, at det passer bedre for meg å sove hos pappa, så var ho veldig skeptisk, veldig sånn redd for at jeg ikke skal tilbringe nok tid hos henne, virker det som. Så det har ho alltid vært. Og det er ho nå også, merker jeg. Og så bare: ”Nei, du kan jo komme hjem,” selv om jeg kommer kjempeseint hjem, det blir jo ingen...for meg er det jo mer mer trygt hvis det er kortere vei, eller sånt, ved å sove hos pappa.” (Vivian, 20)

I disse sitatene snakker ungdommene om foreldrenes fleksibilitet eller mangel på fleksibilitet når barnas behov kommer i konflikt med deres egne behov. Det vil være mange ganger foreldre må gjøre valg her, mellom egne og barnas behov. Dette er selvsagt ikke unikt for foreldre som har valgt at barna skal ha delt bosted. Men der hvor foreldrene bor hver for seg, vil de måtte dele på barnas tid, og det kan lett bli en konkurranse mellom hvem som har barna mest. Når tiden en har til å se barna sine, er en knapp ressurs, kan det resultere i at noen tviholder på sine rettigheter og passer på at den andre parten ikke får ha barnet mer enn en selv. I mine intervjuer fant jeg eksempler på disse holdningene.

Gry Mette Haugen (2010) beskriver dette fenomenet i en artikkel om barns erfaringer med delt bosted (se kapittel 2.4). Vivian forteller om foreldre som ikke prater sammen. Slik jeg tolker hennes utsagn, opplever hun det som Haugen kaller ”ambiguous timesharing”, altså flertydig tidsdeling. Det som kjennetegner foreldrene i denne kategorien, er at de gir frihet til barna verbalt, men viser tydelig hva de selv ønsker, slik at barna ikke blir satt fri til å velge etter egne behov. Foreldrene har sagt at hun selv må velge hvordan hun vil bo, samtidig som mor signaliserer kraftig sine ønsker. Datteren føler seg derfor ikke fri til å gjøre det som ville vært mest naturlig for henne, som i dette tilfelle å sove hos far.

Brage opplever at foreldrene strekker seg langt og er fleksible for at han og søsknene hans skal ha det best mulig. De har en fleksibel tidsdeling, hvor barna kan bytte ordning hvis de vil, og foreldrene, spesielt representert ved mor, er lydhøre for barnas opplevelse av bosituasjonen

til enhver tid. Brage har derfor byttet bostedsordning flere ganger, og har vært fornøyd med at hans mening betyr noe (se også kapittel 4.3).

4.2.2 Samarbeid om den praktiske tilretteleggingen.

Det at foreldrene kan samarbeide om de daglige tingene som har med barna å gjøre, slik at det praktiske fungerer godt, er viktig for trivselen for barna etter foreldrenes samlivsbrudd. I min undersøkelse praktiserte et foreldrepar å flytte ut og inn av hjemmet i ett og et halv år før mor kjøpte seg egen leilighet og barna begynte å flytte. Tore gjør seg noen tanker i forlengelsen av dette:

[...]og så flytta Mamma oppi åsen, siden ho ville bo nærme, siden jeg tror de hadde opplevd litt stress, at det er litt stress å flytte fram og tilbake og overalt, så da ville ho bo litt nærme sånn at vi kunne komme og gå litt som vi ville.” (Tore 19)

Tore tror mor fant en leilighet i nærheten da hun flyttet ut fordi hun selv hadde kjent på stresset med å flytte fram og tilbake. Det gjorde at barna kunne gå mellom hjemmene, og at det kunne være fleksibelt. De andre informantene har også vokst opp med to hjem fra tre til ti minutters kjøring med bil. På spørsmål hvordan de opplevde avstanden mellom foreldrenes boliger, svarte de at det var best når de bodde nærme. Jo lenger unna, jo mer stress når de glemte noe det andre stedet. Der det var for langt å gå til skolen, ble de kjørt av foreldrene. Ingen byttet skole umiddelbart etter skilsmissen, men to byttet skole til der den utflyttede foreldren bodde når det hadde gått litt tid. Dette var deres eget ønske, fordi de hadde lyst til å skifte skole og miljø.

Når foreldrene velger delt bosted for barna sine, er det noen kriterier som bør være oppfylt. Det ene gjelder nærhet mellom foreldrehjemmene, som blir framhevet som en sentral betingelse for muligheten til å praktisere delt bosted (Skjørten m.fl. 2007, Öberg og Öberg 2002, Haaland 1988, Haugen 2010). Anbefalingen er at foreldrene skal bo i samme skolekrets. Et av argumentene mot delt bosted, er at når barna rykkes vekk fra sitt vante miljø halve tiden, kan kontakten med venner lide (Brandstrup 2007, Skjørten 2007). Dersom foreldrene bor i gangavstand, vil denne ulempen forminskes, siden barna da lettere kan opprettholde kontakten med sine venner hos begge foreldrene.

”Ja, det som også var greit, at de bodde så nærme, så jeg kunne gå fram og tilbake (...) Nei, altså hvertfall, hvis det skal fungere godt sånn som jeg har sagt, så det som var viktig for meg på den tida, var venner og...skole og at du bor nærme.” (Tore)

Ungdomstiden karakteriseres ved at venner erstatter mer og mer familien som den viktigste arenaen for identifisering. Ungdommen strekker seg utover for å finne ut mer av hvem de er og for å bli selvstendige (Sundt 2011). Tore var akkurat i overgangen mellom barn og ungdom da hans foreldre skilte lag og han skulle begynne å flytte. For ham var det viktigste at han fikk bo i nærheten av venner, og at det ikke var så lang avstand mellom de to hjemmene.

Mange barn og ungdommer i dag har mange fritidsaktiviteter. En stor del av det å være foreldre i dagens samfunn, dreier seg om å følge opp disse. Det kan være kjøring til og fra, foreldremøter på skole og idrettslag, dugnader, stille opp på kamper eller konserter. Når barna bor i to hjem, kan det bli mer komplisert å følge med og følge opp. Mange har også flere barn, og det er lett å miste oversikten over hva de skal gjøre til enhver tid når de bor der bare halvparten av tiden. Som foreldre med barn som har delt bosted, innebærer det at hver av foreldrene har den daglige omsorgen for barnet den uka eller de ukene barnet bor der, på alle livets områder. For å kunne følge opp på en god måte, er det nødvendig med et godt samarbeid med ekspartneren. Der hvor dette går av seg selv, eller at foreldrene klarer å hankses med vanskelighetene slik at barna slipper å merke noe til det, vil barna trives best.

4.2.3 Når samarbeidet blir en utfordring

Der hvor det blir mye krangel rundt samarbeidet, eller at kommunikasjonen opphører, blir barnet ofte stående som en budbringer mellom foreldrene. Vivian sier noe om dette:

”Jeg tror det var greit de første åran, men så blei det veldig dårlig, sånn at de ikke snakka sammen i det heile tatt. Og nå, de siste årane så svarer de ikke på mail til hverandre eller noe sånt, så da er det bare brutt. Så det syns jeg er veldig dårlig gjort egentlig, i forhold til meg. At de ikke har snakka noe særlig sammen. De har sikkert ikke tenkt over det sjøl, men det er veldig stress!” (Vivian)

Vivian husker ikke så mange detaljer fra de første årene fordi hun var såpass liten, men hun mener at de klarte å samarbeide i begynnelsen. Etter hvert som det er blitt verre, har hun fått et større ansvar for å bære kommunikasjonen, noe hun opplever som svært stressende. Det å

leve i en stress-situasjon i mange år fordi foreldrene ikke kan samarbeide, er tungt for et barn eller en ungdom. Stress blir et problem når stressreaksjonene ikke klarer å skru seg av. I en akutt stress-situasjon utskilles hormonene adrenalin og noradrenalin, som gjør oss i stand til å kjempe eller flykte. I en kronisk stressituasjon, får ikke kroppen det nødvendige ”faren oversignalet”, slik at kroppen kan bli gående i helspenn lenge. For å holde beredskapen oppe over tid, utskilles hormonet kortisol, som på sikt er skadelig for kroppen og kan føre til mange ulike sykdommer, både fysiske og psykiske (Brudevold:2008).

Det er bred enighet om at konflikter og samarbeidsproblemer mellom foreldrene virker negativt inn på barna (Moxnes 2003, Skjørten m.fl. 2007, Haaland 2002). Det ser ut til at foreldrenes evne til samarbeid er langt viktigere for barns psykososiale utvikling enn omfanget av samvær mellom foreldrene og barna (Haaland 2002). Forskning som er gjort så langt, viser at foreldre som velger delt bosted for sine barn, er mer fornøyd med samarbeidet enn de som har andre ordninger (Skjørten m.fl. 2007). Fram til nå har det for det meste vært foreldre som fra før kan samarbeide greit, som velger ordningen. Et spørsmål en kan stille seg i dagens situasjon når delt bosted er blitt den foretrukne bostedsordningen når foreldre skilles, er om prinsippet om lavt konfliktnivå og vilje til samarbeid fortsatt blir satt i høysetet når avgjørelsen skal tas. Hvilke konsekvenser kan det bli for barna hvis dette blir den vanlige ordningen også der foreldrenes samarbeidsklima er dårlig?

Mine informanter kunne fortelle om perioder da foreldrene hadde samarbeidet godt, og andre perioder når samarbeidet var dårligere. Ulike faktorer kan virke inn på et godt samarbeid, slik at det blir dårligere, blant annet nye partnere. Foreldre som har hatt et eksemplarisk samarbeid, kan plutselig slutte å snakke sammen når den ene får en ny partner. Brage forteller:

”Det begynte ganske greit, da snakka de sammen fint. Men det var jo først når ho dama...kjæresten til pappa, kom inn i bildet at det begynte å bli vanskelig, da. For ho (mamma; red.) skjønnte jo fort at det skjedde noe som ikke var bra der.” (Brage)

Utfordringen i samarbeidet mellom foreldrene begynte da far fikk ny kjæreste. Det viser at et samarbeid som i utgangspunktet er godt, ikke nødvendigvis alltid forblir godt. Da må kanskje bostedsordningen også revurderes. Der hvor det er blitt en konflikt, kan det imidlertid være vanskelig å revurdere ordningen, nettopp fordi partene ikke lenger klarer å prate sammen på

en god måte. Barna lider når foreldre ikke kan samarbeide, og de tar ofte på seg ansvar som foreldrene skulle tatt. I slike tilfeller kan det være nødvendig med hjelp utenfra, av fagfolk, familie eller venner som klarer å være nøytrale og tale barnas sak. I Brages tilfelle ble fars foreldre et viktig mellomledd mellom foreldrene. Men ofte blir barna gående alene med dette (se kapittel 4.4.3).

4.2.4 Ungdommenes egne råd

For å finne ut hva ungdommene egentlig tenkte om delt bosted, spurte jeg dem om hvilke forhold de mente måtte være til stede for at delt bosted skulle fungere. Når det gjelder foreldresamarbeid og fleksibilitet, anbefaler ei av jentene klare regler og avtaler rundt samvær:

”Veldig klart når man skal være hvor og at man selv ikke blir sånn mellomperson som skal gi beskjeder til den andre, ...[...] Da ville jeg anbefalt å ha laget klare regler for hvor... sånn at det blir trygt, at det ikke blir så utrygt. For om en skal velge sjøl når en er så liten, så blir det bare...” (Vivian)

Hun legger vekt på at det å ha klare avtaler, vil gi barnet en trygghet. I Vivian sitt råd er hører jeg en ungdom som er sliten av å gå mellom foreldrene. Være den som bærer kommunikasjonen. Hun snakker om en utrygghet ved at det ikke er faste rammer, klare grenser. Når barnet selv må ta valg mellom sine foreldre, havner det i en klemme, mellom to omsorgspersoner. Det blir en stadig lojalitetskonflikt hvor barnet blir satt på valg (se 2.5.1 og 4.4).

Klare og tydelige avtaler mellom foreldre om alt som har med deleordningen å gjøre, er også anbefalingene fra fagfolk. Dersom foreldrene kan lage tydelige og detaljerte avtaler som de kan stå inne for, med mulighet for å reforhandle og endre underveis, kan mange problemer unngås (Helskog m.fl. 2011).

4.3 Tema 2. Ungdommenes opplevelse av innflytelse over egen hverdag

En undersøkelse utført i Norge viser at jo høyere utdanning foreldrene har, desto mindre innflytelse har barna over valg av bostedsløsning (Ådnes 2011: 126). Funn viser også at meklere i 38 prosent av sakene hadde unnlatt å informere foreldrene om barnets rett til å bli

hørt (ibid.:122). Hva sier informantene om betydningen av å kunne påvirke sin egen situasjon? Muligheten til å gå til mor når de egentlig bor hos far, eller flytte mer permanent hvis de er misfornøyd med situasjonen der de er? Her også var det både positive og negative erfaringer.

4.3.1 Når foreldrene ser at barna ikke trives

Brage har gode erfaringer med å bli spurt og hørt i forbindelse med bostedsløsningen. Han forteller om sin egen reaksjon da han helt i starten skulle bli vant med den nye ordningen med flytting. Veldig fort merket han at det å flytte hver uke mellom foreldrene, var helt uholdbart for ham. Han ble sur og sint fordi han glemte igjen mange ting der han hadde vært og falt aldri til ro på ett sted. Hans mor var våken og skjønnte at dette ikke var en god ordning for ham, og foreslo at periodene hos hver av foreldrene skulle være lenger for ham. De andre søsknene fortsatte å flytte hver uke, mens han bodde en måned hos hver. Her viser foreldrene både en våkenhet og en fleksibilitet for å møte et behov hos ett av barna som mistrives med den vanlige løsningen. Han sier i forbindelse med dette:

”Nei, altså, jeg fikk det jo sånn som jeg ville, jeg fikk jo annenhver måned, hadde det vært sånn at de ikke hadde hørt på meg eller ikke mamma hadde foreslått det, så hadde det fort blitt sånn at jeg måtte bo annenhver uke, det hadde nok... da hadde jeg nok bare gått rundt og vært sur, og...” (Brage)

Tore har også opplevelsen av at det han og broren mente, betydde noe, slik at de kunne forandre på bostedsordningen hvis de ønsket det:

”Men,...jeg lurte på om det ikke var to uker hos hver. (...) Jeg tror vi bytta litt rundt. Jeg tror vi hadde en uke, og så blei det litt stress, og så gikk vi over til to uker, da. Der ble jo vi spurt, siden det var vi som var styrende der, så da var det liksom vårt ansvar hva vi sa og ville. Da tror jeg vi kom fram til to uker.” (Tore)

Fordi de har hatt foreldre som har lyttet til dem og tatt dem på alvor, har de følt seg ivaretatt, også om det var mye trøbbel underveis. I en prosess rundt et samlivsbrudd er det mange forandringer og emosjonelt krevende situasjoner som et barn eller en ungdom må hanskes med. Fordi foreldrene ofte har så mer enn nok med sine egne følelser i denne tiden, kan det være at de ikke legger merke til at barna har det vondt, eller de ser det uten å evne å gjøre noe

med det. Det å ha foreldre som lytter til barnets behov, kan gjøre en stor forskjell med hensyn til mestring av livssituasjonen og utviklingen videre. Delt bosted er en bostedsordning hvor en slik våkenhet ser ut til å være spesielt viktig. Foreldrenes samlivsbrudd er i seg selv en stress-situasjon, og flyttingen fram og tilbake og alle forandringer de stadig må forholde seg til, kan bli en stor tilleggsbelastning.

4.3.2 Når ungdommen tar saken i egne hender

Anne Mette har hatt delt bosted fra foreldrene gikk fra hverandre, men kommer til et punkt som ungdom i videregående skole hvor hun har bestemt seg for noe annet:

”Jeg husker i hvert fall at jeg tok et valg selv, jeg tror det var når jeg begynte på videregående, at nå orket jeg ikke mer å flytte fram og tilbake, for jeg følte at jeg bodde i en levende koffert, liksom. Det var jeg lei av, og det merket jeg i forhold til det at jeg kanskje hadde glemt noe hos pappa, og så måtte jeg dra dit for å hente det, og så måtte jeg hente det, og så var det bare fram og tilbake hele tida, og det orket jeg ikke lenger.” (Anne Mette)

Anne Mette har fått nok av å ”bo i koffert”, og foreldrene tar henne på alvor. Hun klarer greit å si ifra og har ingen minner om at det var spesielt vanskelig når hun først sa det. Kanskje det var lettere å si ifra på det tidspunktet på grunn av skifte av skole, og at det var av praktiske hensyn? Hun hadde også nådd en alder da det er mer vanlig at den unge er med på å bestemme selv. Anne Mette kan ikke huske at foreldrene noen gang har spurt barna hva de ønsket i forhold til bostedsløsning.

Mange barn synes det er vanskelig å si ifra om at bostedsordningen de har, ikke passer for dem. De er redde for å såre den av foreldrene de bestemmer seg for å ikke bo fast hos, eller de synes det er vanskelig å velge hvor de skal bo. Noen kan også være redde for at ingen av foreldrene vil at de skal bo der fast, for da får ikke denne noe ”barnefri”.

FNs barnekonvensjon artikkel 12 omhandler barnets rett til å gi uttrykk for sin mening i forhold som er viktige for barnet. Dette er ivaretatt i det norske rettsvesen i barnefordelingssaker ved at barnet fra det er syv år har uttalerett med hensyn til hvor det vil bo, og om samvær med den andre parten. Barnets ønsker vil bli vurdert sammen med barnets modenhet og andre momenter i saken (Skjørten m. fl. 2007).

Mange foreldre vil nok lure på når barnet er gammelt nok til å bli spurt om hva det mener om viktige ting som hvor det skal bo, og vil være redd for å gjøre alt mer komplisert, både for barnet og dem selv. Det finnes ingen nedre aldersgrense for når barn skal høres. Barn har rett til å uttale seg fra det er 7 år, og før dette, kommer det an på barnets modenhetsnivå hvor mye vekt som skal legges på barnets mening. Fra barnet er 12 år, skal deres synspunkt illegges stor vekt. Ungdommer kan ha andre behov enn de hadde da de var barn, og det er naturlig at en samværsordning eller en avtale om delt bosted trenger å justeres eller endres underveis. Det er viktig å si at barnet har rett til å uttale seg, men ikke plikt (BUFDIR:2014).

Vi vet lite om hvor stor vekt foreldre legger på barnas uttalelser hvis de spørres i forbindelse med foreldres samlivsbrudd. Ved en nasjonal satsning for å imøtekomme forpliktelser i forbindelse med barnekonvensjonen, kom det imidlertid fram at barn og unge i liten grad opplever at de blir spurt om hvem av foreldrene de ønsker å bo sammen med etter et samlivsbrudd. Det resulterte i en utfordring fra barn og unge til foreldre om at barna bør få bestemme bosted selv ved 15 år og være med på råd fra 12 år eller yngre (Skjørten m.fl. 2007:80).

Anne Mette blir ikke spurt underveis hvordan hun trives med delt bosted, og blir heller ikke tatt med på råd når foreldrene flytter hver for seg. Hun tar saken i egne hender når grensen er nådd: *"For nå orket jeg ikke lenger å flytte rundt."* Annerledes er det når barna blir ungdommer. Mange synes det er naturlig at en 16-åring tar stor del i avgjørelsene rundt bosted og samvær. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gir følgende råd i sin folder "Barns beste ved samlivsbrudd":

"Ungdom trenger å få økt medbestemmelse i tråd med økende alder og modenhet. Dette gjelder også ønsker om å bo i et bestemt hjem fremfor et annet. Ungdom er i en krevende utviklingsperiode, og mange ungdommer ønsker å ha en hovedbase i denne perioden" (BUFDIR 2014).

4.3.3 Valgfrihet som byrde

I historiene til to av informantene er dilemmaet mellom å bli hørt og det å få ansvar for å velge selv, veldig tydelig. Både Vivian og Anne Mette snakker om dette på ulike måter: Anne Mette syntes det var bra at foreldrene bare bestemte da hun var barn, og ville fortsatt ikke ved direkte spørsmål si hva hun syntes var best av delt bosted eller å bo fast hos en fordi hun ikke ville velge mellom to foreldre som hun var glad i. Riktignok valgte hun selv å bo fast hos mor

da hun ble stor nok til det fordi hun syntes det ble så mye stress. Vivian fikk valget av foreldrene da hun ble ungdom. Hun husker ikke helt hvor gammel hun var, men har hele tiden opplevd det som vanskelig:

”Du kan bare velge hvor du skal bo.” Men jeg vet ikke, det ble bare så vanskelig. Å skulle velge det sjø! Det ble veldig mye sånn rot, jeg greide aldri å bestemme meg! [...] ...i stedet for å spørre: Hvordan syns du at dette fungerer, så tror jeg bare at de tenkte ”Velg, fiks det! Hvordan vil du ha det?” på en måte.” (Vivian)

Vivians opplevelse er at foreldrene la ansvaret over på henne. Det er stor forskjell å bli spurt om hvordan en har det eller tenker om en situasjon, og det å bli gitt fritt valg til å bestemme selv. Når barnet eller ungdommen selv skal ta beslutninger rundt hvordan det vil at bostedsordningen skal være, vil det også føle et sterkt ansvar for at det skal fungere (Eide 2008).

Anne Mette er ambivalent i spørsmålet om barn bør bli spurt hvordan de ønsker å bo nettopp fordi hun føler at barnet da blir sittende igjen med ansvaret:

”På en måte bør de jo det, men så er det den der med å få den skyldfølelsen av å måtte velge. ”Oi, der valgte jeg mamma, oi, der valgte jeg ikke pappa”. At de får hele det ansvaret på seg. Det er ikke helt bra det heller. Men at de har en løsning, at ikke barnet må komme opp med en løsning, men at de blir spurt: ”Er dette greit? Vil dere være med på det?” liksom.” (Anne Mette)

Her setter Anne Mette navn på et dilemma som hun kjenner på, mellom behovet for å bli spurt og lojalitetskonflikten ved å måtte gjøre et valg. Hennes forslag til løsning stemmer overens med gjeldende lovgivning om at barn skal ha rett til å uttale seg om forhold som berører dem, og hva fagfolk anbefaler. Psykologispesialist og professor Odd Arne Tjersland framholder også at det er viktig å la barna få uttale seg om forhold som angår deres hverdag. Han er samtidig helt klar på at det er foreldrene som skal ta beslutningene, uten at barna er til stede, men at de må være lydhøre for barnas tilbakemeldinger på samværsavtalen underveis (Helskog m.fl. 2011:193). Katrin Koch som er psykologspesialist og rettssakkyndig, understreker viktigheten av at barn høres og involveres, men ut ifra sitt eget modenhetsnivå. Der må foreldrene vurdere hvert barn for seg. Hun er enig med Tjersland at det er foreldrene som må bestemme. ”Barna skal høres, ikke ta avgjørelser” (Koch i Helskog m.fl. 2011).Lidén

skriver også om betydningen av å bli spurt. Fordi barna er lojale mot sine foreldre og ikke ønsker å såre dem, er det ofte vanskelig å ta opp sensitive temaer. Hun snakket med barn som hadde ønsket at foreldrene kunne ha spurt dem, slik at deres behov for forandring kanskje kunne blitt innfridd (Skjørten m.fl. 2007: 243). Jeg tror det er viktig at foreldrene viser barna at det er lov å være misfornøyd. At de tør å høre at barna ikke er glad for skilsmissen, delt bosted, nye forhold eller hva det skulle være. På den måten kan barnet være ærlig med sine følelser, og det er mulig å gjøre justeringer underveis.

I familier hvor det er konflikt mellom foreldrene, eller et spent forhold, er det ekstra vanskelig for et barn eller en ungdom å ta opp ting de ikke er fornøyd med. Lidén (ibid.) peker på at det lett kan være selve spenningen mellom foreldrene som gjør at barnet ønsker en annen bostedsløsning, og det gjør det hele mer komplisert. Hvis en tar noe opp med den ene, som den må snakke med den andre parten om, kan det bety nye krangler mellom foreldrene, noe barnet gjerne vil forsøke å unngå. I Vivians tilfelle er det ingen kontakt mellom foreldrene lenger. Hun sier at det har vært bedre før, og at det var mest ryddige forhold for henne i den tiden de klarte å samarbeide. Det dårlige samarbeidet er en sannsynlig grunn til at de har overlatt valgene til henne, slik at de slapp å gjøre avtaler seg i mellom. På den måten har hun følt ansvaret for at samværet med begge foreldrene skulle fungere.

4.4 Tema 3. Ungdommenes lojalitet og rettferdighetsfølelse overfor foreldrene

Når foreldre skiller lag, er det mange barn som opplever det som om de blir delt i to (Devold 1991: 54-55). De er som oftest glad i begge sine foreldre, og når de krangler eller går hver sin vei, blir barna stående midt imellom og kan føle seg dratt til begge kanter. Lojalitet er beskrevet grundigere i kapittel 2.5.1. I samtalen med ungdommene fant jeg at lojalitet og rettferdighetsfølelse for foreldrene var et fremtredende tema.

4.4.1 Likestilling og rettferdighet mellom foreldrene

Det var jentene i min studie som var mest opptatt av rettferdighet mellom foreldrene. Samtidig var det viktig for dem å understreke at de var glad i begge to og ønsket å opprettholde kontakten med begge. Det kommer fram i det de sier her:

”Da ville jeg ikke sett ham så ofte (med vanlig samvær, red.) Og det går jo mye på det med likestilling, like mye hos begge.” (Anne Mette) ”Jeg tror noen ganger følte det veldig greit,

når det ble ca. likt, hvis jeg følte at nå har jeg vært like mye der og der, så nå er de sikkert glade, da tror jeg det føltes veldig greit for meg også.” (Vivian)

Vivian og Anne Mette er opptatt av at det skal være likt. At de er et gode som skal fordeles likt mellom foreldrene. Vivian tar selv ansvar for at det skal bli likt, slik at hun skal slippe å ha dårlig samvittighet. Liknende funn gjorde Brandstrup blant unge voksne som hadde vokst opp med delt bosted (se også kap. 2.4). Hun fant at barna handlet aktivt for å opprettholde rettferdigheten mellom foreldrene, og for å unngå å havne i en lojalitetskonflikt mellom dem. Dette fant hun kun hos dem som hadde delt bosted, mens hos dem i hennes undersøkelse som hadde vanlig samvær, var ikke dette noen problemstilling (Brandstrup 2007:99). Dette *kan* indikere at delt bosted trigger rettferdighetsfølelsen i stedet for at barna unngår den, noe som har vært et argument for delt bosted (se 2.3 og 2.4).

4.4.2 Tilpasser seg ”spillets regler”

Noen ganger kan lojalitet vise seg ved at en innordner seg det som blir bestemt uten å komme med innsigelser. En definisjon på lojalitet sier noe om plikttroskap og villighet til å bøye seg for lovlig fattede beslutninger (Nokken 1988). For Tore ga det seg kanskje utslag i at han ikke tok opp temaet om å bo på ett sted:

”Nei, det er vel egentlig noe som jeg har gått og tenkt litt på hele tida. Det er stress å bo to steder. Det er jo ikke no...kanskje det er normalt nå, men det behøver jo ikke være normalt å bo to steder! Det er jo ett hjem, men to hjem! Det er greit en hytte, men to hjem! Det er litt rart. Så jeg har jo egentlig tenkt at jeg ville bo ett sted hele tida, men en kan jo ikke få det som en vil når det er mange brikker...men...”(Tore)

Tore reflekterer over normalitet, at det ikke burde være normalt å bo to steder. Han argumenterer med hva han tenker er fornuftig, ut i fra en diskurs om at det normale er å ha ett hjem. Stress er også noe Tore gjentar ofte i intervjuet, spesielt i forbindelse med flyttingen mellom to hjem. Samtidig er han den som tilsynelatende har taklet delt bosted best, som ikke har forsøkt å forandre på ordningen, men har flyttet mellom sine foreldres hjem i seks år. Tore bruker her en metafor om et spill med mange brikker. Han har på dette området bare fulgt spillets regler og vært lojal mot sine foreldres bestemmelse uten å komme med sine ønsker her. En kan spørre seg hva som gjør at en ung gutt med bestemte meninger ikke sier i fra om

at han heller ville bodd på en plass hvis han har tenkt litt på det hele tida. Mange ting kan spille inn i en ungdoms valg. Det tar tid og krefter å ta opp vanskelige temaer, og mange unngår det hvis det ikke er helt nødvendig.

4.4.3 Unngår å snakke om vanskelige ting

Barns lojalitet til sine foreldre og sin familie kommer gjerne til uttrykk hvis de opplever at noen utenfra kritiserer dem eller setter dem i et ufordelaktig lys. En ungdom, som ellers kan være i opposisjon til foreldrene, vil da som oftest komme til deres forsvar (Sundt (red.) 2011). For å unngå dette, lar en heller være å si noe som en er misfornøyd med eller som en opplever som vanskelig. For Anne Mette fører denne lojaliteten med seg en ensomhet. Hun opplever at hun blir gående alene med sine tanker og problemer fordi hun ikke kan snakke med noen om det. Lojaliteten Anne Mette føler, gjør det vanskelig for henne å si noe til den ene av foreldrene om den andre, eller om steforeldrene. Selv om hun selv kan være sint på dem, vil hun ikke at foreldrene skal synes vondt om hverandre på grunn av det hun sier:

”Noen ting kunne jeg ikke, for jeg fikk dårlig samvittighet av å prate om det. Jeg ville ikke prate stygt om den partneren eller den de har valgt, nei, og jeg ville ikke snakke stygt om den andre foreldren, ikke sant...og ting jeg typisk fikk vite om en av de, og så kunne jeg ikke snakke med foreldren om det, for tenk om det bare var noe pappa sa, eller no. Så jeg gikk jo og bærte på mange ting som jeg aldri egentlig prata om, og jeg kunne ikke prate med noen andre om det, for da ville de se på foreldrene mine på en dum måte. Jeg ville jo ikke det heller.” (Anne Mette)

Et barn ønsker fred mellom foreldrene, og vil ikke være skyld i ytterligere konflikt. De kan synes at foreldrene er dumme, men andre får ikke lov til å bekrefte dette, for de er jo glad i dem, og vil ikke at andre skal tenke vondt om dem (Sundt (red.) 2011). Som familie har vi et fellesskap som avgrenser oss fra andre, og opplevelsen av samhørighet og tilknytning vil oftest resultere i en lojalitet overfor de andre i familien. Barns lojalitetsfølelse gir seg utslag i at de føler et ansvar for å bevare familiens ansikt utad. Terskelen for å snakke om ting som ikke er greit hjemme, kan derfor være høy. Noen kan også oppleve at hvis de forsøker å snakke med andre om det, så blir de uansett ikke forstått. Denne opplevelsen av å føle seg annerledes og mindreverdige kan også skade på lenger sikt.

Forskning viser at det går bra med de fleste barna som opplever samlivsbrudd mellom sine foreldre (Moxnes 2003, Størksen 2006), men det er en liten prosent-andel av barna som får problemer av psykososial art. Størksen hevder at siden så mange barn og unge opplever foreldres samlivsbrudd, er det allikevel en betydelig andel som får problemer som kan karakteriseres som alvorlige (Størksen referert i Stangeland 2006). Det er særlig de unge jentene som flere år etter foreldrenes samlivsbrudd, har tegn på engstelse og depresjon. Hun sier videre at selvbildet hos mange av ungdommene var lavere, og de rapporterte om lavere velvære:

“Selvbilde er en psykologisk faktor som ofte regnes som en viktig beskyttelsesfaktor mot ulike former for *stress*. Det er også en faktor som ofte anses å være ganske stabil hos individet. Derfor kan et lavere selvbilde i verste fall gi negative ringvirkninger over tid” (ibid.).

Aina Lian Flem har hatt samtaler med barn om vansker de har hatt etter foreldrenes skilsmisse. Disse barna fortalte at de ofte foretrakk å snakke med andre enn foreldrene om sine problemer, selv om de ellers hadde et godt og nært forhold til dem. I disse tilfellene gjaldt det områder de oppfattet at foreldrene kom i en sårbar posisjon (Moxnes m.fl. 2001). Mine informanter snakket i svært liten grad med andre om sine problemer. En av guttene sa at han hadde en venn som kom i samme situasjon som ham, og det var godt å ha noen som skjønte hvordan han hadde det. Men de snakket aldri direkte om det. Anne Mette forteller om sin smerte som hun ikke følte hun kunne dele med sine foreldre eller noen andre:

”Jeg vet ikke om det var smerte jeg ikke hadde fått bearbeida. For jeg hadde mye smerte. Det var mye jeg ikke prata om, jeg holdt liksom alt inni meg. Jeg vet ikke om det bare hopa seg opp, og derfor kom en utrygghet og så visste jeg ikke hvorfor.” (Anne Mette)

Seinere i intervjuet sier hun at hun tror hun tok opp i seg foreldrenes smerte også, i tillegg til sin egen smerte over at livet som hun kjente det, var blitt snudd helt på hodet. Disse tingene var det umulig å snakke med foreldrene om fordi det for en stor del gjaldt valg de hadde tatt. Når en kjenner på mange sterke følelser som direkte eller indirekte klandrer foreldrene, kan det være forbundet med stor frykt å åpne opp for det og snakke med den det gjelder. I følge Boszormeyi-Nagy er menneskets største smerte å ikke stå i forhold til noen eller tape et betydningsfullt forhold til et annet menneske (referert i Nokken 1988). Når risikoen synes så stor, kan det føles tryggest å ikke si noe.

Et barn trenger anerkjennelse for sine følelser også når de er ”forbudte”. Når foreldrene gjør alt ”riktig”, uten konflikt og med godt samarbeid, kan det føre til at barnas sorgprosess ikke tillates? Anne Kirsti Ruud stiller spørsmål om dette, og sier at det å anerkjenne barnets måte å uttrykke seg og sine opplevelser på, er veldig viktig etter et samlivsbrudd. Hvis ikke foreldrene klarer dette selv midt inne i sin egen prosess, kan det være avgjørende at en annen voksen gir barnet eller ungdommen viktig støtte, som en utenforstående (Ruud 2011: 165).

4.4.4 Ungdommenes skjulte ansvar for foreldrene

Lojalitetskonflikt er en sterk undertone i hele Vivians fortelling. Hun forteller mye om dårlig samvittighet, og at valg er tatt for å slippe den følelsen. Når hun blir spurt om hva hun ville valgt mellom vanlig samvær og delt bosted hvis hun ikke trengte å tenke på dårlig samvittighet, sier hun:

”Det er så vanskelig å tenke uten dårlig samvittighet! For det er nesten umulig! Så med en gang tenker jeg helt klart halvt halvt, for da blir det jo... men jeg vet ikke, det er jo mye bedre å ha en base på en måte, det er det jo helt klart, enn å ha to, for da blir man... ja, det er det jo. Man vil jo tilbringe like mye tid med hver. Men jeg vet ikke, det er jo så stress å ha... vanskelig å bli delt opp, eller ha to steder man skal føle seg like mye hjemme. [...]” (Vivian)

Vivian opplever seg som en som skal deles mellom foreldrene, og lojalitet og rettferdighetsfølelse for foreldrene kommer inn. Det skaper mye skyldfølelse hos henne, og gjør det vanskelig for henne å velge. Denne lojaliteten sliter hun med fremdeles, etter hun har flyttet hjemmefra, og det gjør det til et stress å skulle komme på besøk.

En del barn og unge i undersøkelsen til Lidén (Skjørten m.fl. 2007) begrunner ønsket om delt bosted med at det er rettferdig overfor foreldrene. På den måten tar de ansvar for foreldrene sine og gjør det de tror foreldrene ville ønske. De er glad i begge og vil ikke påføre dem mer sorg i en vanskelig tid. Flem kaller det ”barns skjulte ansvar for foreldre etter skilsmissen”. Hun beskriver hvordan barna går aktivt inn og legger til rette for at det skal bli best mulig for foreldrene (Moxnes m.fl. 2001). Da er det etter hvert også vanskelig å kjenne på egne behov og gjøre det de selv kanskje hadde trengt. Egne behov og foreldrenes ønsker og behov blir umulig å holde fra hverandre.

Når Brage får spørsmålet om hva han ville ha valgt hvis han ikke måtte ta hensyn til noe, svarer han slik:

”Det hadde nok vært bedre å bodd ett sted. Da bo hos mamma, og så...kanskje en måned hos mamma, og så en uke eller annenhver helg hos pappa. Det hadde nok vært best. Det tror jeg, hvis en ikke hadde tenkt på for pappa sin del, da, så tror jeg også søskna mine hadde syns det var best.[...] Hvis jeg ikke skulle tenke på noe sånt...følelsesgreier.” (Brage)

Det er store individuelle forskjeller hos mennesker med hensyn til hva som gir samvittighetskvaler. Brage klarer bedre å bestemme seg for hva han ville ha valgt hvis han ikke trengte å ta hensyn til foreldrenes følelser. Han har gode erfaringer også med å bo hos sin mor, og har kjent på at det var godt å falle til ro ett sted. I og med at han ikke ble i ordningen med delt bosted hele tiden, men forandret den flere ganger når det ble for komplisert, har han til en viss grad unngått den vanskelige lojalitetskonflikten. Som vi tidligere har sett, omtaler han barna i et samlivsbrudd som ofre, at det er dem som må tas hensyn til. Kanskje det er derfor han ser ut til å klare å kjenne på og fronte egne behov og se mer bort fra sin fars. Eller kan være at han syns at far har rotet det til for seg selv, og at medfølelsen med ham av den grunn ikke er *så* sterk lenger?

4.5 Tema 4. Ungdommenes opplevelse av foreldres etablering av nye parforhold

Delt omsorg ser ut til å gi bedre vilkår for begge foreldre til å pleie nye forhold enn der hvor én har hovedomsorgen alene og praktiserer besøksordning (Skjørten m.fl.2007). Alle de fire ungdommene i undersøkelsen har opplevd at foreldrene har hatt nye kjærester. Jentenes foreldre har stabile forhold som de har hatt i mange år, og jentene har positive og negative erfaringer fra disse årene. En av Tores foreldre har hatt flere kjærester, men har foreløpig ikke etablert seg på nytt. Det var derfor ikke noe stort tema i hans fortelling. Brages far har hatt et lengre samboerforhold som nylig er slutt, og dette forholdet er hovedtema i historien han fortalte.

Om fars eller mors nye partner blir akseptert av barna, kommer an på mange ting, blant annet hvor lang tid det tar mellom bruddet og etableringen av et nytt forhold. Hvis bruddet skjer på grunn av en ny kjæreste hos en av foreldrene, kan det skape krise både hos den sviktede parten og hos barna. Lervik (2007) skriver i sin masteroppgave ”Hvorfor gikk du bare?” om

disse barnas reaksjoner som kan være veldig lik den svekne ektefellens reaksjoner. De kjenner seg også sveket og kan ha symptomer som likner posttraumatisk stressyndrom.

4.5.1 Når foreldre får kjæreste for fort

Dersom foreldrene finner kjæreste kort tid etter bruddet, og bruddet har vært uventet for barna, kan det være svært vanskelig for dem. Anne Mette beskriver dette slik når jeg spurte hvor lang tid det tok før de fant noen nye:

”Litt under et år, vil jeg tro, det var ikke så altfor lenge. Det var nok det jeg reagerte på, at det hadde gått så kort tid for min del, og det synes jeg det var litt sånn ”Oi!” Men det jeg ikke visste var på en måte at det ekteskapet hadde vært slutt for lenge sia, det var bare ikke, ja...”
(Anne Mette)

For Anne Mette var et år for kort tid til å omstille seg til at foreldrene skulle finne nye kjæresten. Hun visste ikke da at foreldrene hadde vært ”ferdige” med hverandre lenge før dette, for hun var jo et barn. I en familie som opplever samlivsbrudd vil dette ofte være tilfelle. De ulike medlemmene av familien vil være på hvert sitt sted i sorgprosessen, så mens barna ikke har klart å vende seg til at foreldrene ikke er kjæresten eller bor sammen lenger, kan en eller begge foreldrene være klar for å starte på nytt. Barna kan reagere på flere måter, blant annet med sinne:

”Men heilt i begynnelsen var det veldig mye sinne. Og på en måte se ting at hvorfor er du mer opptatt av ho enn av meg, typisk, til pappa. Det kom en følelse av at han er mer opptatt av ho enn av meg, jeg snakker, og han er helt i sin egen verden, og bla, bla, bla. Men jeg vet ikke om han egentlig alltid har vært sånn, men at det var da jeg oppdaga det, for akkurat da var det så viktig for meg at han brydde seg om meg.”(Anne Mette)

Anne Mette var til tider veldig sint. Spesielt på sin far og opplevde at den nye kjæresten tok hennes plass hos faren i en tid det var ekstra viktig at han så henne. I teorikapittelet (2.5.2) har jeg skrevet om tilknytningsutfordringer i forbindelse med endringer i livssyklusen. Jeg tror det kan være nyttig å se på dette tema i et tilknytningsperspektiv. Dallos og Vetere (2011) har erfaringer fra dette: Når foreldre flytter fra hverandre etter et samlivsbrudd, vil deres tilgjengelighet for barna forandres, og det er fare for brudd på tilknytningen. De kan ikke se dem daglig, men må tilpasse seg den avtalen som foreldrene er blitt enige om. Barnet har ikke

alltid den personen tilgjengelig som det føler mest tilknytning til. I tillegg er som regel et samlivsbrudd forbundet med mye følelsesmessig stress, som kan gjøre foreldrene følelsesmessig mindre tilgjengelige eller utilgjengelige for barna. Når det kommer nye kjærester inn i bildet, kan dette forsterke seg ytterligere, mens barna kan trenge dem mer for å bearbeide egne følelser.

Et annet moment er at foreldrene er part i saken, og det kan gjøre det vanskelig for barna å komme med sine sorger eller frustrasjoner. Anne Mette sine synlige reaksjoner er sinne, som er en av de følelsene som gjerne kommer når tilknytningsbehov ikke blir møtt. Dallos og Vetere hevder at der hvor emosjonene og tapet ikke kan erkjennes og snakkes om, har det en tendens til å komme fram på andre måter som lett kan tolkes galt, blant annet gjennom dårlig oppførsel hos barna (Dallos & Vetere 2011:52-53).

Brage er opptatt av dette temaet fordi det har gjort situasjonen veldig komplisert for ham og søsknene.

”Jeg tror alt hadde gått mye enklere hvis han bare hadde venta litt med å... venta et par år, sånn at vi lissom hadde blitt litt vandt med den formen for å flytte fram og tilbake, da, før han hadde funnet seg en kjæreste eller samboer. Det tror jeg hadde gjort alt mye enklere.”
(Brage)

For ham var det tiden det skjedde på, at det gikk for fort, slik at de ikke hadde vendt seg til å bo delt før de måtte flytte igjen, og da sammen med kjæresten hans og hennes barn. I tillegg mener han at farens samboer var spesielt vanskelig. Han erfarer det samme som Anne Mette, at fars forelskelse gjør ham blind for andre ting:

”For pappa så jo ingenting, han var jo bare blindt forelska, så. Det var jo litt vanskelig å snakke til ham, på en måte [...] Så da blei det vanskelig å være med pappa aleine, og så for mamma å kommunisere med ham, da. Og for vår del au, i hvert fall for min del så var det sånn at jeg snakke ikke med pappa om det sånn spesielt på den tida, han hørte jo bare ikke etter!”(Brage)

Forholdet mellom foreldrene, som hadde vært bra før dette, ble vanskelig fordi far var blind for barnas behov i hans nye familie. Far ble utilgjengelig for barna i denne tiden, og klarte

ikke å se at barna hans led under det nye forholdet. Fordi mor så dette, ble det også en kilde til strid mellom barnas foreldre. Det at en ny partner kommer inn, kan lett skape problemer som ikke var der før.

Foreldres nye parforhold kan fremkalle mange følelser hos barna. Det er kjent at mange barn lenge kan gå med et ønske om at foreldrene skal komme sammen igjen, slik at familien kan gjenopprettes slik den var (Skjørten m.fl. 2007:206, Ruud 2011:157). Når foreldrene får nye kjærester og til slutt etablerer seg på nytt, blir disse drømmene knust. Kanskje har barnet i tiden hvor far eller mor bodde aleine, fått en ny rolle og utviklet et nært forhold som støttespiller, og dette vil nå bli forstyrret og utfordret av den nye kjæresten (Dallos og Vetere 2011).

Psykologspesialist og professor Frode Thuen snakker om dette når han sier at det er viktig at barna ikke opplever at foreldrene forsvinner fort inn i et nytt forhold som gjør at barna kommer i skyggen av den nye kjæresten (Helskog m.fl. 2011). I disse tilfellene ser ikke foreldrene barnas sårbarhet, savn og sorg, men er bare opptatt av sin egen lykke og ønsker fortest mulig å inkludere barna i den. Han mener at barna mest sannsynlig ikke opplever behov for denne personen i sitt liv, og at man bør være varsom med å presentere nye kjærester og partnere for barna. Thuen presiserer at det er viktig at dette gjøres i barnas tempo, og at det bør gå en del tid før en flytter sammen med vedkommende. Dersom prosessen blir forsert, og foreldren ikke er i stand til å se barnas behov, kan det gjøres uopprettelig skade. Både med forholdet mellom barnet og den nye partneren og mellom barnet og deres egen far eller mor (ibid.).

Kari Moxnes som er sosiologiprofessor og har vært familieforsker i mer enn 30 år, er enig i at overgangen til en ny familie bør gjøres så skånsom som mulig. Hennes erfaring er at like mange barn blir skadet av de nye samlivene og alle forandringene som følger med det, som de blir skadet av selve samlivsbruddet. Hun mener at det å få ny familie etter foreldres samlivsbrudd, kan være svært tøft for barn. *"For dem er det ingenting som repareres, men snarere enda mer som forrykkes, når mor eller far etablerer seg i en "nyfamilie"* (Moxnes i Helskog 2011: 222). Hun anbefaler at barna tas med på råd når foreldrene ønsker å etablere seg i et nytt forhold, slik at de får tid og en følelse av kontroll.

4.5.2 Steforeldre - prøvelse eller ressurs?

For noen er foreldres nye partner en prøvelse, for andre er det en ressurs. I en svensk undersøkelse utført av Bente og Gunnar Öberg, fant de at litt over halvparten av barna regnet relasjonen til sine steforeldre som dårlig eller ”både- og”. Litt mindre enn halvparten av barna syntes at det var bra med den nye, at det var en positiv faktor og en trygghetsskaper i en til tider usikker tilværelse (Öberg & Öberg 2000). Etter noen år med mye sinne og vanskelige følelser, er Anne Mette sitt forhold til steforeldrene er blitt bedre, og nå kan hun si at stefaren har blitt en reservepappa for henne. Vivian har en positiv opplevelse av sine foreldres kjærester helt fra starten. Det kan ha sin bakgrunn i at selve skilsmissen for henne ikke opplevdes traumatisk. Hun syntes det var litt ”kult”, som hun kaller det. Når far introduserer sin kjæreste for henne, syns hun det er spennende:

”Ja, sånn som jeg husker det, så skjedde det med en gang! (latter) Men det... det vet jeg ikke hvor lang tid det var. [...] Sånn jeg husker det så sa ho det, og så møtte jeg pappa og den nye... og da syntes jeg det var bare gøy med... akkurat da var det bare spennandes, jeg vet ikke, ny person som han var med.” (Vivian)

Hennes minne av det første møtet med fars nye kjæreste, er godt og forbundet med positiv spenning. For henne gjorde det ingenting at det skjedde raskt. Hun forteller at faren veldig fort tok henne og den nye kjæresten med til Legoland, og tenker at det var med på å gjøre det attraktivt for henne. Vivian har hatt et godt forhold til begge foreldres samboere hele tiden, på tross av at forholdet mellom foreldrene alltid har vært spent.

”Jeg har vært veldig god venner med stemor. Jeg er veldig glad i min stefar også. De er jo kjempegreie. Det har vært veldig... det var veldig godt når jeg var liten. [...] Begge to har hatt samme kjæreste hele tiden. Og det har jeg vært veldig glad for! Liksom skulle vende seg til et nytt menneske igjen! Så det har vært veldig greit, at det har vært den samme person hele tida. Ja, det setter jeg veldig pris på egentlig.” (Vivan)

For henne har begge steforeldrene vært betydningsfulle voksne som har vist at de er glad hver gang hun kommer. Det at foreldrene har hatt kun det ene forholdet, har gjort det enklere for Vivian. Lidén (Skjørten m.fl. 2007:219) sier at i hennes materiale er hovedinntrykket at foreldres nye partnere eller kjærester betyr viktige tilskudd til barnas tilværelse og deres sosiale nettverk, men hun peker også på større og mindre utfordringer i denne relasjonen.

Barn som inngår i disse forholdene er ikke bare på besøk, men skal ha et hverdagsliv sammen med den nyetablerte familien, og det krever en større innsats for å avklare forholdene mellom barn og steforeldre. De får mer mulighet til å bli kjent med hverandre, men forskjellsbehandling og spenninger blir også mer synlig (ibid.).

Der hvor tilknytningen ikke er trygg, kan foreldres etablering av nye forhold være spesielt vanskelig for et barn eller en ungdom. Også når det er en trygg tilknytning, kan den trues når det kommer en ny person inn i familien og forrykker balansen slik den er kjent (se for øvrig kapittel 2.5.2). Et barn kan oppleve å miste den nære kontakten med mor eller far når de får kjæreste, hvis det ikke bifaller valget eller hvis det opplever urettferdig behandling som foreldren ikke gjør noe med. I følge Brandtzæg er en trygg tilknytning avhengig av sensitive foreldre som forstår at deres barn er ute av balanse og at de kan erkjenne egne feil, slik at de kan reparere forholdet til barnet (Brandtzæg et.al? 2011:27). Foreldre kan også komme i lojalitetskonflikt mellom sitt barn og sin nye partner, noe som kan gjøre en slik ”reparasjon” vanskelig.

4.6 Tema 5. Ungdommenes opplevelse av ”hjem”

Når barn har delt bosted, har de i teorien to steder de kan kalle hjem. De har to adresser, to hus eller leiligheter som de veksler på å bo i.. Men hva er det som gjør et hus til et hjem? Jeg var nysgjerrig på å høre hvordan det var for de fire ungdommene jeg fikk intervjuer, om begge stedene opplevdes som ”hjem”, og hvordan de tenkte omkring det å ha to hjem. I det følgende presenteres noe av det de sa.

4.6.1 Personer viktigere enn bygninger

Alle ungdommene hadde beholdt barndomshjemmet som et av hjemmene de vokste opp i. Den av foreldrene med best økonomi hadde kjøpt ut den andre, slik at barndomshjemmet ikke måtte selges. Tore sier dette når han blir spurt om han følte seg like hjemme hos begge foreldrene. (Når jeg spør, har far akkurat solgt barndomshjemmet, 6-7 år etter skilsmissen):

”Ja, jeg gjorde det. Asså, jeg tenkte at jeg skulle blitt sinna da de solgte barndomshjemmet, men jeg fant ut at det var bare en bygning. Hjemme er vel mer Mamma enn bygningen, så det... Jeg følte meg ganske godt hjemme der... egentlig... men, det var litt rart i starten å vende seg til alt, da.”(Tore)

Her setter Tore navn på hva hjem betyr for ham, at personer er viktigere enn bygninger. For ham var det mamma som flyttet til et nytt sted som han måtte vende seg til. Brages mamma overtok hans barndomshjem, og han sier dette på spørsmål om han følte seg mer hjemme ett sted:

”Det var jo litt mer hos mamma, da, siden der var det ikke noe kaos eller krangling eller noe sånt. [...] Så jeg følte mer at her hos mamma, da, var liksom Hjemmet, og så var det andre et sånn, det var også et hjem, men ikke på samme måte, i hvert fall ikke etter at han flytta sammen med ho. Som da han bodde aleine var det jo veldig greit, og nå er det jo også veldig greit, så nå blir også det på en måte et hjem, da.” (Brage)

Brage sin opplevelse av hjem har også å gjøre med hvem som bor der, og om det er fred i hjemmet. Et hjem er derfor ikke noe konstant, men kan forandre seg etter hvem som bor der og hvordan de menneskene lever sammen. Jeg var spent på om barndomshjemmet fortsatte å være det foretrukne hjemmet, men svarene ungdommene ga, indikerer at det hadde mer med forholdet til de som bodde der å gjøre, og hvor mye tid de tilbragte der. Da innholdet i hjemmet forandret seg, kunne også barndomshjemmet oppleves tomt, og måtte fylles med nytt innhold.

Hilde Lidén (Skjørten m.fl. 2007) fant i sine intervjuer med barn som hadde delt bosted, at det store flertallet følte at de hadde to hjem og at de var like mye hjemme begge steder. Flere av barna satte pris på muligheten til å bytte fra en type hjem hos mor til en annen type hjem hos far. Jeg tenker at det sier noe om barns fleksibilitet og evne til å se positivt på den situasjonen de er blitt plassert i. To av mine informanter fortalte også at to hjem ga dem en mulighet til å dra til den andre foreldren hvis de ble lei av å være der de var, eller som noe de kunne ”true” med hvis de ikke likte middagen der de var:

”Ja, det som også var greit, at de bodde så nærme, så jeg kunne gå fram og tilbake. Sånn at hvis du krangla med en, så kunne du gå til den andre!” (Tore)

For ham betydde det også noe positivt at det var andre kamerater som bodde i samme område, der mor flyttet, at det var et ”kult” sted å bo. Selv om Tore opplevde at det var stress å flytte seg selv og andre saker og ting, så evner han å snu det hele til noe positivt:

”Ja, det var mye stress! Pakka mye rundt på det. Hvis jeg skulle ut, var det ofte jeg måtte opp der og kle meg og så gå, men jeg følte det ble litt action, jeg måtte lissom...ha et travelt liv!”
(Tore)

4.6.2 Hjem som et sted å føle seg trygg

Når Anne Mette får spørsmålet om begge steder opplevdes som hjemme for henne, setter hun ord på en utrygghet som hun har kjent på helt siden foreldrene skilte lag. Alt var annerledes enn før, også hjemmet som hun hadde vokst opp i:

”Jeg vet ikke helt. Der jeg hadde vokst opp, det ble ikke så veldig hjemme lenger når det ikke var... som det var... før. Jo, det var hjemme, men det var ikke det, egentlig, og det nye hjemmet, det var ikke hjemme det heller, så jeg følte meg nok lite hjemme, egentlig. Jeg følte ikke jeg hadde et trygt sted, hjemme. [...] Og et hjem er der man bare kan trekke seg tilbake og bare slappe av. Men det følte jeg ikke at jeg hadde. Så da var det mye stress, mye følelse av stress og ikke føle at en kan slappe av.” (Anne Mette)

Anne Mette mener at et hjem er der en skal kunne slappe av, og det følte ikke hun at hun kunne gjøre i sine to hjem. Hun var stadig på leit etter et sted det var godt å være, hvor hun kom vekk fra den følelsen av stress og utrygghet. Hennes utrygghet artikuleres mange ganger i intervjuet, og særlig i forbindelse med det at hun ikke føler seg hjemme i sine hjem. I kapittel 4.2.2 hører vi at det er mange ting hun ikke kan snakke med sine foreldre eller andre voksne om, og at kanskje utryggheten og smerten hun følte, ble forsterket av dette.

Kirsti Haaland skriver i sin bok ”Barnet i skilsmissen” (Haaland 2002:18-22) om tilknytning og bekreftelse. Der fremhever hun betydningen av at barn bekreftes i forhold til sine egne opplevelser. Et samspill mellom foreldre og barn som er godt før en skilsmisse, kan noen ganger forstyrres etterpå. Mange ting kan virke inn, blant annet foreldres dårlige samvittighet overfor barnet, sorg, bekymringer for økonomi og framtid, eller som vi tidligere har sett på, forelskelse og etablering av nytt forhold. Haaland skriver videre at tilknytning og trygghet er noe som utvikles ved at den voksne tolker og forstår barns tanker og følelser i overensstemmelse med barnets opplevelser. Gjennom voksne som kan ta imot barnets reaksjoner og sette ord på det som skjer, vil barnet bli bekreftet, slik at barnet lettere kan forstå seg selv. Dersom det i en foreldre-barn-relasjon blir ulovlig å snakke om enkelte

temaer, vil barnets frihet til å kommunisere sine opplevelser bli blokkert. Blant annet kan det være tabu å snakke om skilsmissen for barnet. Det som blir styrende for hva barnet kan uttrykke, er det de voksne forventer i en situasjon. Siden det er viktig for barn å få bekreftelse av sine tilknytningspersoner, følger de gjerne opp med å gi foreldrene tilbake det som blir forventet av dem. Enkelte temaer kan dermed bli fortiet (ibid.).

Som barn og ungdom etter skilsmissen hadde ikke Anne Mette noen å snakke med som kunne bekrefte hennes følelser og opplevelser, slik at hun lettere kunne forstå seg selv. Temaene i livet hennes var tabuer. Utryggheten ble dermed en stor del av hennes tilværelse. Som voksen har Anne Mette fått erfare at det er mulig å snakke med mor om noe av det som har vært tabubelagt tidligere. Dette har hjulpet henne til å forstå seg selv og sine foreldre på en helt annen måte, slik at tilknytningen har blitt mye tryggere.

4.6.3 Hjem som deles med ”utenforstående”

Et annet moment som kommer tydelig fram hos Anne Mette, er viktigheten av å kunne være seg selv når en er hjemme. Dette kan bli vanskelig når mor og far får nye partnere:

” Men så kommer det en utenfra, og da følte jeg liksom at jeg ikke kunne være helt meg sjøl. Jeg følte at nå ser han at jeg er sint, og nå slenger jeg med dører og er skikkelig fjortisjente, liksom. Den greia. Og da følte jeg liksom at han så på meg som et eller anna...utrolig vanskelig unge, da, og da ble det vanskelig for meg, ikke sant. Og at den personen skulle se at jeg gjør ditten og datten og jeg kunne ikke, kunne ikke bare slappe av hjemme.” (Anne Mette)

I tillegg til at hun ikke kan snakke om hvordan hun har det, er det også en følelse av å bli vurdert av en utenforstående, en som ikke naturlig hører til i hjemmet, slik at hun ikke kan være så ”teit” hun vil. Hun savner friheten til å være seg selv. Nå blir hun på en måte fremmedgjort i sitt eget hjem, og hjemmet er ikke lenger det fristedet hun lengter etter. Her snakkes det om et viktig prinsipp når det gjelder opplevelsen av et hjem, det at det må være et sted en kan slappe av og være seg selv på godt og vondt. Et hjem er et sted en føler seg inkludert og sett, betydningsfull og selvskreven. Det kan forstyrres når familien forandres, og noen som ikke opprinnelig ”hører til”, plutselig er der alltid. Brandstrup (2007) og Lidén (Skjørten 2007) forteller om liknende tilfeller i sine studier, og mange barn og ungdommer vil i en slik fase ønske å bytte bostedsordning. Se for øvrig på kapittel 4.5 om ungdommenes opplevelser rundt foreldres etablering av nye parforhold.

4.6.4 Andre faktorer som skaper "hjem"

For ytterligere å høre hva som skaper et hjem, kan vi se på hva Vivian svarer på spørsmålet om hun føler seg like mye hjemme begge steder:

"Jeg har alltid følt meg mer hjemme hos mamma! Hadde så mye flere ting der! Rommet mitt hos pappa har aldri vært sånn veldig personlig. Jeg har aldri hatt nok tøy der egentlig. Jeg tok alltid med meg... Jeg prøvde å ha skuffer med tøy der også siden jeg skulle jo leve der også, men det ble alltid litt sånn halvveis. Det ble liksom ikke helt... Jeg syntes ofte jeg mangla tøy som jeg ville gå med, på det andre stedet. Det var så irriterende!" (Vivian)

Vivian sier at hun kanskje ville følt seg mer hjemme hos sin far hvis rommet hadde mer av hennes ting, at det ble mer personlig. Det står mange andre ting der som ikke er hennes, og det syns hun er litt dumt. Hun sier noe som de andre ungdommene også forteller om, nemlig at de tingene de vil ha, gjerne er i det andre hjemmet, slik at de må dra dit for å hente det. Dette er noe av det som skaper stress og irritasjon.

De tingene vi omgir oss med, er med på å gi en opplevelse av hjem. Bilder, plakater, klær, egen seng og farger vi liker. Det å være med på prosessen og utforme rommet selv, kan bidra til at vi føler oss mer hjemme. Lidén (Skjørten m.fl. 2007) fant også at barna hadde en opplevelse av hjem der hvor det var mat de likte i kjøleskapet og de visste hvor alt skulle stå. Med andre ord at de var kjent og en naturlig del av familien. I et hjem hvor barnet eller ungdommen ikke har sitt eget rom, men at andre, for eksempel fra stefamilien, bruker det når de er i det andre hjemmet, kan de få en følelse av at de ikke er helt regnet med, og dermed ikke føle seg like mye hjemme.

At en er en selvskreven deltaker i husholdet og har medbestemmelse i hva som skjer, er viktige verdier som mine informanter sier noe om. I min pilotstudie svarte ei av jentene at hun savnet å ha en nøkkel hos sin far, og det ble på en måte et symbol på at det ikke var helt hennes hjem. Hun visste at hun ikke kunne komme når hun ville, men måtte ringe på forhånd. Ei av jentene hadde noen refleksjoner rundt det med å komme *på besøk* til sine foreldre, at det kan være lett å føle at en er en besøkende når en flytter mellom to hjem, og det er som hun protesterer mot den følelsen:

”Nei, jeg kunne alltid komme. Det var ikke sånn at jeg ikke kunne komme. Det var jo mitt hjem. Så selv om man føler sånn at ”skal man komme på besøk til sine foreldre?” Nei, det var jo mine hjem likavel.”(Anne Mette)

5 Oppsummering og avslutning

Delt bosted er en relativt ny og raskt voksende bostedsløsning for barn etter et samlivsbrudd. I dag er det mer en ett av fire barn som får delt bosted, mer enn en tre-dobling på åtte år. Mitt prosjekt har vært å undersøke noen ungdommers opplevelse av dette fenomenet. Jeg valgte å gjøre dybdeintervjuer med fire ungdommer som har hatt en felles erfaring, nemlig å dele sin tid mellom to foreldre i to ulike hjem i minimum to år. Fire personer har historiesatt noen av sine opplevelser av delt bosted etter foreldrenes samlivsbrudd. Avslutningsvis i denne oppgaven skal jeg nå forsøke å oppsummere mine funn.

En begrensning i en oppgave av denne størrelse, er at utvalget er lite. Funnene i undersøkelsen kan derfor ikke alene danne grunnlag for generaliseringer. Sammen med annen forskning på samme tema, er det allikevel mulig å si noe generelt om barn eller ungdommer som har liknende erfaringer. En annen begrensning kan sies å være at informantene kommer fra samme geografiske distrikt. Ved bruk av IPA som metode er det derimot en forutsetning at gruppen som undersøkes, er så homogen som mulig. Dersom jeg hadde brukt et annet analyseredskap, kunne det ha blitt andre funn.

Samarbeid og fleksibilitet

Noe som kom tydelig fram, slik jeg forsto datamaterialet, var at foreldrenes evne og vilje til samarbeid og fleksibilitet var viktig for at barna skulle ha det bra. Dette understøttes av annen forskning på området (Haugen 2010, Ottosen og Stage 2012, Moxnes m.fl. 2001, Skjørten m.fl. 2007, Ögren og Ögren 2000, m.fl.). Det er lettere å være barn når foreldre er fleksible der egne behov kommer i konflikt med barnas behov og de legger til rette for bostedsløsninger som er tilpasset det enkelte barnet. De som fortalte om dette, hadde en sterk opplevelse av at foreldrene hadde satt dem først. Barnelovens intensjon er nettopp *barnets beste*. Rigiditet hos foreldrene eller flertydige foreldre som ikke klarer å gi barna den friheten de trenger på grunn av egne behov for å holde på sine rettigheter overfor den andre foreldren, kan være forvirrende og vanskelig for barna som opplever det.

Et godt samarbeid er avhengig av god kommunikasjon mellom foreldrene. Delt bosted er en bostedsløsning som krever tett samarbeid fordi begge har daglig omsorg for barnet, men hver sine uker. For at det skal kunne fungere på en god måte, må de dele informasjon som angår barnet og kunne snakke sammen om utfordringer og gjøre forandringer der hvor det er

nødvendig. Der hvor denne kommunikasjonen stopper opp, blir det vanskelig å være barn. Ungdommenes råd til foreldre som skal velge bostedsordning for barna sine, er at de har klare avtaler og rammer, slik at barna vet hva de har å forholde seg til og slipper å være budbringere mellom dem.

Innflytelse

Et annet tema som kom fram i samtalene, var ungdommenes opplevelse av innflytelse på egen hverdag. Blant mine informanter var det *ingen* som i utgangspunktet ble spurt om de hadde noen ønsker før bestemmelsen om bostedsløsning ble tatt. FNs barnekonvensjon sier at barn som er i stand til å danne egne synspunkter, skal ha mulighet til å uttale seg om forhold som angår dem, før avgjørelser blir tatt. De fikk imidlertid mer innflytelse etter hvert som de vokste til. Ungdommene problematiserer det å velge fordi det kan sette dem i en lojalitetskonflikt. Det anbefales også at det er foreldrene som velger, men at det blir spurt om barnas mening. Det som jeg ser som viktig her er at foreldrene klarer å være så tilstede i barnas liv at de ser dem og etterspør deres behov.

De som hadde foreldre som tydelig kommuniserte at deres mening betydde noe, og som var våkne for om barna deres ønsket forandringer, følte at foreldrene prioriterte dem fremfor egne behov. De opplevde at foreldrene tenkte på *barnas beste*. Betydningen av å bli spurt om hvordan bostedsløsningen fungerer, og hvor det er mulig å gjøre forandringer underveis, blir også pekt på i annen forskning (Ottesen og Stage 2012, Skjørten m.fl. 2007). Det å bli bedt om å velge selv kan imidlertid bli en byrde der det er dårlig kommunikasjon mellom foreldrene og det er opp til barnet om samværet med foreldrene fungerer. For øvrig er det naturlig at ungdommen får bestemme mer over eget liv etter hvert.

Lojalitet og rettferdighet

Ungdommenes lojalitet og rettferdighetsfølelse overfor foreldrene var neste tema. Lojaliteten kom til uttrykk på ulike måter, slik jeg forstår materialet. Blant annet innordnet de seg en bostedsløsning i mange år som de til tider opplevde som svært stressende. Tanken om likestilling og rettferdighet var tydelig til stede. Det var mye ambivalens i svarene rundt hvordan de helst ville bo, for to viktige prinsipper sto mot hverandre: *Det å ha like god kontakt med begge foreldrene ved å flytte fram og tilbake, eller bo på ett sted og få mer ro*. Dersom de ikke skulle ta hensyn til andre enn seg selv og ikke trengte å tenke på dårlig samvittighet, sa tre av fire at de ville ha valgt å bo på ett sted. Slike svar kan tolkes på den

måten at barn tar ansvar for at foreldrene har det bra framfor å ta hensyn til egne behov. Det kan også bety at det å opprettholde et godt forhold til begge foreldrene er så viktig at de er villige til å gi avkall på andre behov. Faren er når barn ikke lenger klarer å kjenne på eller ta egne valg fordi de er blitt så vant med å passe på at foreldrene skal ha det bra.

Informantene i denne undersøkelsen hadde snakket lite med voksne om utfordringer ved sin livssituasjon etter foreldrenes samlivsbrudd. Lojaliteten til foreldrene var blant hindrene til å fortelle andre om smerte og utrygghet. Ved et samlivsbrudd er de voksne part i saken, og for mange barn vil det være vanskelig å snakke med dem om temaer som sorg, tap eller misnøye med bostedsløsningen. Når slike følelser ikke blir bearbeidet, kan det skape angst, smerte og utrygghet. Finnes det arenaer hvor barn og ungdommer som ikke tør å snakke med noen av de nærmeste, kan bli hørt av profesjonelle? Hvor kan barna eller ungdommene som sliter med tunge tanker og vanskelige følelser, bli sett? Og hvordan kan foreldre igjen komme i posisjon til å se, bekrefte og anerkjenne sine barns tanker og følelser rundt dette temaet? Kunnskap om temaet er første skritt til endret atferd, og det å få barn og voksne i tale, i grupper sammen eller hver for seg, kan være en hjelp slik at de bedre kan forstå seg selv og hverandres situasjon. Det bør derfor satses mer på forebyggende tiltak i familievernet og på skolene (se for øvrig vedlegg 6).

Nye familier

Fjerde tema var ungdommenes opplevelse av foreldres etablering av nye parforhold. Fordi det er flere foreldre som etablerer seg på nytt når de velger delt bosted enn ved andre bostedsløsninger, er det viktig å undersøke hvilke erfaringer barna har med det. Disse barna deler mye hverdagsliv med sine steforeldre, noe som gir både utfordringer og muligheter. For mange barn og ungdommer er det krevende å skulle tilpasse seg nye familier, samtidig som de selv skal gå gjennom egne sorgprosesser og egen utvikling. I tillegg til å skulle forholde seg til mors eller fars nye partner, kan det også ofte innebære partnerens barn.

Hvor tidlig foreldrene etablerer nye parforhold kan ha betydning for hvordan dette oppleves for barna. Det ser ut til å være viktig at de får vende seg til den nye situasjonen med delt bosted og at foreldrene ikke lenger er et par, før nye partnere introduseres. I en forelskelse kan foreldrene lett bli følelsesmessig utilgjengelige for barna eller lite sensitive for barnas behov. Barn som opplever mange omveltninger, kan ha behov for å speile sine følelser hos en trygg tilknytningsperson. Når forandringene er forårsaket av foreldrene selv, kan dette temaet bli et

tabu som det blir svært krevende å snakke om hjemme, og av lojalitetsgrunner kan det være problematisk å snakke om det ute.

Foreldres nye parforhold kan komplisere og til og med ødelegge et tidligere godt samarbeid. Dersom foreldrene klarer å fortsette og være oppmerksomme foreldre også etter at en eller begge har etablert nye forhold, kan steforeldre bli trygge og gode ressurspersoner inn i et barns liv. Jeg tror at det viktigste er at barna får lov å gå inn i det i sitt eget tempo og være del av den nye familien på egne premisser.

”Hjem”

Ungdommenes opplevelse av ”hjem” er det siste temaet i undersøkelsen. Her var jeg nysgjerrig på om informantene opplevde at begge boligene var et ”hjem”. Når en deler sin tid mellom to husstander, tenker jeg at det er viktig å føle seg hjemme hos både far og mor. Et hjem kan beskrives som et sted å slappe av og være seg selv, et sted en vet en har sin selvfølgelige tilhørighet, der en kjenner seg trygg. For noen blir denne tryggheten borte når verden som de kjenner den, oppløses ved samlivsbruddet. Tilstedeværelsen av ”utenforstående” som steforeldre og stesøsken kan også gi en følelse av å ikke være hjemme i sitt eget hjem. Bytte av hjem annenhver uke kan bidra til ytterligere uro.

Selv om barndomshjemmet ble beholdt hos alle informantene etter samlivsbruddet, var det kvaliteten på relasjonen til de som bodde der og hvor mye tid de tilbragte der, som var avgjørende for om det opplevdes som ”hjem”. For noen var det viktig at byttene ikke kom for raskt, men at de fikk tid til å falle til ro der de var. Her er det viktig at barnas stemme får komme fram, slik at de kan oppleve at deres mening teller, og at de kan ha innflytelse på viktige spørsmål som angår dem. Alle informantene opplevde at de var velkommen i begge sine hjem, også utenom de faste ukene, og det var viktig for deres trivsel.

Hva kan vi lære av dette?

Hvilke konklusjoner kan trekkes ut ifra dette? Hva er det disse ungdommene forteller og som vi som fagpersoner kan formidle videre til foreldre som er i en valgsituasjon? Det som ser ut til å være viktigst for ungdommene i undersøkelsen er at det fortsatt må være et godt samarbeid og god kommunikasjon mellom foreldrene hvis de skal velge delt bosted for barna. Det krever også lydhørhet for barnas behov, sensitivitet og fleksibilitet av begge foreldrene til å kunne forandre på ordningen underveis. Dersom det blir knuter på tråden mellom

foreldrene på grunn av nye partnere eller andre forhold, bør det søkes profesjonell eller annen hjelp for å løse vanskene slik at barna ikke blir skadelidende. Delt bosted krever mye av begge foreldrene for at barna skal ha det bra. Hvis foreldrene klarer å se barna og sette egne behov til side, kan det være en god løsning for noen barn, men ikke for alle. Der samarbeidet mellom foreldrene er vanskelig eller blir vanskeligere etter hvert, bør andre løsninger vurderes.

Fram til nå har det for det meste vært foreldre med godt samarbeid som har valgt denne løsningen. Vil det fortsette å være det nå når dette er blitt den foretrukne bostedsløsningen ved samlivsbrudd? Hvis delt bosted blir det "alle" velger, kan det ha store konsekvenser for barna der hvor dette blir valgt på tross av et dårlig samarbeidsklima. Dette bør det derfor forskes mer på. Jeg mener at det er viktig at kriteriene for delt bosted fortsatt må holdes høyt. Dette kan gjøres ved at foreldre som er inne til obligatorisk mekling ved samlivsbrudd, får tydelig informasjon om betydningen av godt samarbeid, sensitivitet overfor barnas behov, foreldrenes plikt til å spørre barna om forhold som angår dem og barnas rett til å bli hørt. En time mekling gir etter min mening altfor liten tid til å gå nøye inn i disse forhold. Jeg er derfor enig med barneombud Anne Lindboe som i dagens avis roper varsko om at barnas stemme lett stilner ved samlivsbrudd. I tillegg til flere timers tvungen mekling for foreldrene, foreslår hun en egen time for barna i forbindelse med meklingen (Fredrikstad Blad 27/5, Holter 2014). Videre tenker jeg at det må satses mer på grupper for foreldrene, for eksempel ved at de ved søknad om separasjon, rutinemessig får tilbud om å delta i grupper om utfordringene i foreldrerollen etter et samlivsbrudd. Likedan tror jeg det er god samfunnsøkonomi å tilby grupper i ungdomsskolen for barn som har opplevd samlivsbrudd.

Litteraturliste

Brandstrup, Inger Bødtger (2007): *Delt bosted etter samlivsbrudd. "...skulle jeg velge mellom foreldrene mine da?"*. En kvalitativ studie av unge voksnes opplevelser og erfaringer med å vokse opp med delt bosted. Universitetet i Oslo. (Hovedoppgave i sosiologi)

Brandtzæg, Ida, Lars Smith og Stig Torsteinson (2011): *Mikroseparasjoner. Tilknytning og behandling*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Brudevold, Anne (2008): *Stress og det lille øyeblikks avspenning*. Noras Ark.

BUFDIR (2014): *Barnets beste ved samlivsbrudd. Råd til foreldre om samværsordninger og bostedsløsninger*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Oslo.

Dallos, Rudi og Arlene Vetere (2009): *Systemic Therapy and Attachment Narratives. Application in a Range of Clinical Settings*. Routledge, Taylor & Francis Group. Engelsk (USA)

Devold, Simon Flem (1991): *Hvor skal vi gjøre av meg? Barn og skilsmisser*. J.W. Cappelens Forlag a.s. Oslo.

Eide, Monica (2008): *På begge sider av skilleveggen. Individualpsykologisk utrednings- og behandlingsmetodikk i Psykisk helsevern for barn og unge som et virkemiddel for å kommunisere barnets perspektiv og behov i høykonflikt-familier etter samlivsbrudd*. Universitetsforlaget.

Eriksen, Trond Berg (red.)(2002): *Vestens store tenkere. Fra Platon til våre dager*. Første gang utgitt 1993. H. Aschehoug & Co. Oslo.

Foreningen 2 foreldre: *2F2 Hvem er vi?* Hentet 26. april 2014 fra: <http://www.f2f.no/f2f-hvem-er-vi.4458482-260738.html>

Helskog, Guro Hansen, Kristin Tafjord Lærum og Helle Myrvik (2011): *Fortsatt foreldre. Godt nok samarbeid etter samlivsbrudd* [2007]. Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. Oslo.

Haugen, Gry Mette D. (2010): *Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions then Agency Dilemmas*. Children & Society, vol. 24.

Holter, Tonje (2014): *Barn blir ikke hørt i samlivsbrudd*. Hentet 27. Mai 2014 fra: <http://www.f-b.no/nyheter/barna-blir-ikke-hort-i-samlivsbrudd-1.8447252>

Haaland, Kirsti R. (1988): *Familien etter skilsmissen. Erfaringer med delt omsorgsordning*. Cappelen forlag, Oslo.

Haaland, Kirsti R. (2002): *Barnet i skilsmissen. Et barneperspektiv på familieomforming*. Universitetsforlaget.

Jensen, An-Magritt (2005): *Barn som bor med far, bor også med mor*. Hentet 28. april 2014 fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/barn-som-bor-med-far-bor-ogsaa-med-mor>.

Johansen, Hanne Marie (2001): *Separasjon og skilsmisse i Norge 1536-1909. En familie- og rettshistorisk studie*. Den norske historiske forening HIFO

Kitterød, Ragni Hege, Jan Lyngstad, Erik H. Nymoen og Kenneth Aarskaug Wiik (2014): *Flere barn har delt bosted*. Hentet 30. april 2014 fra: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-har-delt-bosted>

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag AS, 2. utg., Oslo.

Lervik, Bodil (2007): "Hvorfor gikk du bare?" *Barns erfaringer med brå brudd og ny kjæreste hos en av foreldrene*. Diakonhjemmet høyskole. (Masteroppgave i familierapi).

Lov om barn og foreldre (Barneloven): Hentet 13. mars 2014 fra: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7?q=barneloven*#KAPITTEL_6

Lundby, G.(2000): *Historier og terapi. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskrivning av historier*. Tano Aschehoug, Oslo.

Lyngstad, Jan, Ragni Hege Kitterød og Erik H. Nymoen (2014): *Bosted og samvær 2002, 2004 og 2012. Endringer i ansvar og omsorg for barna når mor og far bor hver for seg*. Hentet 28. april 2014 fra: <http://ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/bosted-og-samvaer-2002-2004-og-2012> .

Midling, Anne Sliper: *Babyer på flyttefot hver uke*. Hentet 14. mars 2014 fra: <http://www.forskning.no/artikler/2012/mars/316200>

Moxnes, Kari (1990): *Kjernesprengning i familien? Familieforandring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv*. Universitetsforlaget, Oslo.

Moxnes, Kari, Hjørdis Kaul, Inge Kvaran og Irene Levin (2001): *Skilsmisens mange ansikter. Om barns og foreldres erfaringer med skilsmisse*. Høyskoleforlaget. Kristiansand.

Moxnes, Kari (2003): *Skånsomme skilsmisser- med barnet i fokus*. Høyskoleforlaget, Kristiansand.

Nokken, Astrid (1988): "Lojalitet- Livets Dilemma for Fosterbarn?" *Om tilknytning-tilhørighet og lojalitet når barn skifter foreldre*". Monografi-serien. Barnepsykiatrisk Klinikk, Universitetet i Oslo.

Nyman, Anna og Lotta Persson (2014): *Flere barn bor växelvis hos mamma och pappa*. Hentet 25. april 2014 fra: <http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Artiklar/Fler-barn-bor-vaxelvis-hos-mamma-och-pappa/>.

Ottesen, Mai Heide og Sofie Stage (2012): *Delebørn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær basert på SFI's børneforløbsundersøgelse 12:16*. SFI- Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. København. Hentet 10. mai fra: http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2012/1216_Deleboern-i-tal.pdf

- Repstad, Pål (2007): *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*, 4. reviderte utg., Universitetsforlaget, Oslo.
- Ruud, Anne Kirsti (2011): *Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Samuelsen, Reidun J. (2006): *Små barn må ha ett hjem*. Aftenposten. Hentet 14. mars 2014 fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/--Sma-barn-ma-ha-ett-hjem-6441748.html>
- Samuelsen, Reidun J. (2008): *Vil at barn skal bo hos mor eller far*. Intervju Aftenposten. Hentet 14. mars 2014 fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2173527.ece>
- Skjørten, Kristin, Rolf Barlindhaug, Hilde Lidén (2007): *Delt bosted for barn*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Smith, Jonathan A., Paul Flowers, Michael Larkins (2009): *Interpretative Phenomenological Analysis. Theory, Method and Research*. Sage Publications Ltd. ?
- Stangeland, Silje (2006): *Kva gjer ei skilsmisse med barns psykiske helse?* Intervju med Ingunn Størksen. Hentet 15. april 2014 fra: <http://www.forskning.no/artikler/2006/april/1144325208.6>
- Statistisk sentralbyrå (SSB 2012): *Ekteskap og skilsmisser 2013*. Hentet 10. mars 2014 fra: <http://ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap>.
- Statistisk sentralbyrå (SSB 2013): *Familier og husholdninger. 1. januar 2013*. Hentet 30. april 2014 fra: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie/aar>
- Statistisk sentralbyrå (SSB 2014): *Barn som opplevde skilsmisse. Skilsmisse mellom ulike kjønn*. Hentet 10. mars 2014 fra: <http://www.ssb.no/sok?sok=skilsmisser+og+barn>
- Store norske leksikon: *Lojalitet*. Hentet 21. mars 2014 fra: <http://snl.no/.search?query=lojalitet&search=%E2%86%92>
- Størksen, I. (2006): *Psykososiale konsekvenser av samlivsbrudd blant barn og ungdom. Nasjonal og internasjonal forskning*. I Rapporten Barn i Norge 2006 – årsrapport om barn og unges psykiske helse utgitt av foreningen Voksne for Barn med støtte fra Sosial og helsedirektoratet.
- Sundt, Hege (red.) (2011): *Fosterhjemshåndboka*. Kommuneforlaget AS. 6. utg., 1. opplag. Første gang utgitt i 1994, Oslo.
- Svane-Knudsen, Ditte (2012): *Delt omsorg bedre for skilsmissebarn*. Hentet 15. september 2014 fra: www.forskning.no/artikler/2012/juni/325545
- Syvvertsen, Anne Lans (2014): *Vanlig, men vondt. Gruppeopplegg for ungdom som har opplevd samlivsbrudd*. Hentet 7. mai 2014 fra: <http://158.150.116.4/no/Administrasjon/Oppvektsektoren/Prosjekter/Vanlig-men-vondt/>

Tranøy, Knut Erik : *Idiografisk*. Store norske leksikon. Hentet 9. mars 2014 fra:
<http://snl.no/idiografisk>

Öberg, Bente og Gunnar Öberg (2000): *Skiljas- men inte från barnen*. Bokförlaget Natur och Kultur. Først utgitt i 1987.

Ådnes, Marian m.fl. (2011): *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov, rapport*. SINTEF. Teknologi og samfunn. Hentet 14. mai 2014 fra:
<http://www.sintef.no/uploadpages/272307/Endelig%20rapport%20A20162.pdf>

Vedlegg 1

Intervjuguide

Fornavn:

Alder:

Profesjon:

Foreldres utdanningsnivå (videregående eller høyskole/universitet):

Foreldres yrke:

Foreldres yrkesaktivitet i oppveksten:

Tiden før skilsmissen

- Kan du fortelle noe om oppveksten din før dine foreldre skilte seg?
(Forhold til foreldre, søsken, besteforeldre, venner, forholdet dine foreldre i mellom)

Selve skilsmissen

- Hvor gammel var du da dine foreldre gikk fra hverandre?
- Kan du fortelle litt om perioden da foreldrene dine skilte seg?
Hvordan fikk du vite om det?
Tok det lang tid før du "aksepterte" at foreldrene dine var skilt, og at de ville forbli det?
Vet du hvorfor de ble skilt?
Hvis ja, hvordan har du fått vite det? Hvis nei, hva tror du selv?
- Hva endret seg etter skilsmissen?
Forholdet til foreldre, venner, søsken, besteforeldre?
Samarbeidet mellom foreldrene
Regler hjemme
Skole, prestasjoner, konsentrasjon
Forandret du deg?
Ble noe bedre? Verre?
Kan du fortelle om hvordan dere feiret jul, bursdager?
Hvilket forhold har du til ferier?

Samværsordning

- Hvordan ble det bestemt at dere skulle ha delt bosted? Hvor gammel var du da?
- Hvordan ble det presentert for deg?
- Ble du og evt. søsken spurt om hva dere ønsket? Hva synes du om det?
Har dine søsken hatt samme ordning som deg? Hvis ikke, hva slags samværsordning har de hatt?
Vet du hvorfor det ble sånn?
- Hvor langt er det mellom dine to bosteder? Hvor langt er det fra skolen?
- Hvor har du dine venner?
- Opplevs begge steder som "hjemme" for deg?
Bor en av dine foreldre i ditt barndomshjem?
Kan du si noe om hvordan de bodde i begynnelsen?

- Hva vil delt bosted si i din situasjon?
Hvor lenge er du hos hver av dine foreldre hver gang?
Når flytter du?
Har dette alltid vært sånn, eller er det blitt forandret?
Hvorfor ble det forandret?
- Hva syns du om denne ordningen?
Hva liker/likte du og hvorfor?
Hva syns du ikke var bra og hvorfor? Noe spesielt du har savnet?
- Hvis du har erfaring med både vanlig samvær og delt bosted: Kan du fortelle litt om forskjellene mellom det å bo fast hos en, og besøke den andre, og det å ha delt bosted?
Forhold til foreldre, regler, flytting, skole, venner, tøy, utstyr, osv.
Hva likte du best?
- Hvordan har du opplevd forholdet mellom dine foreldre mens dere har hatt delt bosted?
Hvordan påvirker det deg?
Hvordan er det med besøk hos den andre av dine foreldre når du bor hos den ene?
- Hvordan bor du nå?
Hvis du ikke har delt bosted nå, hvor lenge siden ble det forandret?
Bestemte du dette selv? I tilfelle, hvordan sa du det til dine foreldre, og hvordan reagerte de?
Var det vanskelig, lett? Hvorfor?
- Hva mener du bør være til stede for at delt bosted skal fungere godt?
- Hva tenker du kunne vært den ideelle ordning for deg da dine foreldre gikk fra hverandre?
Hvis du har gode venner som skal skille lag, og har barn, hva ville ditt råd til dem være når de skulle velge omsorgsordning for barna? Hvorfor?

Forhold til familie og stefamilie.

- Steforeldre, din erfaring med dette.
Hvor gammel var du da din far/mor fikk ny partner?
- Hvilket forhold har du til dine foreldre i dag?

Din mor

Kan du snakke med henne om alt du ønsker?
Vil du karakterisere det som nært? På hvilken måte?
Har det forandret seg etter dine foreldre ble skilt?

Din far

Har du det forholdet til ham som du ønsker?
Vil du si at dere har et nært forhold? På hvilken måte?
Har det forandret seg etter de ble skilt?

Dine helsøsken/ evt. halvsøsken

Vil du si at dere har et nært forhold? På hvilken måte?
Er det noen du kan dele dine bekymringer eller gleder med?
Har det forandret seg etter skilsmissen?

Hva slags forhold har du til dine stesøsken.

- Hvilken sammenheng ser du mellom dette forholdet og den samværsordningen du har vokst opp med? (se på dette i forhold til det med deltakelse i prosessen)

Tanker om nåtid og framtid

- Trivsel, helse. Har du noen spesielle utfordringer når det gjelder helse, fysisk eller psykisk?
Tror du dette ville ha vært annerledes hvis dine foreldre hadde valgt annerledes bostedsløsning?
- Hva ser du som sterke egenskaper som du har utviklet som du tror har sammenheng med dine erfaringer med delt bosted?
Har du en episode som kan illustrere dette?
- Har du noen utfordringer nå som du tenker har med delt bosted å gjøre?
Er det en episode som kan illustrere dette?

Avslutning

Er det noe annet du ønsker å ta opp som vi ikke har kommet bort i gjennom dette intervjuet?

Tre områder for refleksjon:

Barnefri

Pendlerbarn

Nok tid for deg selv?

Hvordan har det vært for deg å bli intervjuet om livet ditt før og etter skilsmissen?

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet *"Barns erfaring med delt bosted etter foreldres skilsmisse"*

Bakgrunn og hensikt

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en forskningsstudie for å finne ut mer om hvordan det er å vokse opp med to hjem etter foreldres skilsmisse. Dette blant annet for å få mer kunnskap om hvordan denne bostedsordningen virker på barn/ungdom, slik at det kan legge føringer for hvilke anbefalinger som gis når foreldre skiller lag. Du er valgt ut fordi du har hatt delt bosted i minimum to år og har vist interesse for å delta i et slikt prosjekt. Jeg har videre ønsket å snakke med ungdommer over 18 år. Mitt navn er Cesilie Mathiesen, og jeg skal gjøre dette prosjektet som masteroppgave i familieterapi ved Diakonhjemmet Høgskole i Oslo.

Hva innebærer studien?

Det som vil skje i løpet av høsten 2013, dersom du sier deg villig til å delta, er at vi avtaler et tidspunkt for et intervju. Intervjuet vil vare i ca. 1- 1 ½ time, og det vil, om du godkjenner det, bli tatt opp på lydfil, slik at jeg kan konsentrere meg om å høre hva du forteller. Spørsmålene vil gå på dine erfaringer fra den tiden du har hatt delt bosted. Hva har vært bra, hva har vært vanskelig, har du hatt medbestemmelse i spørsmålet om hvor du vil bo, osv. Jeg ønsker å høre din historie, slik som du velger å fortelle den. Mer informasjon om selve studien i vedlegg A.

Mulige fordeler og ulemper

Som deltaker i dette forskningsprosjektet, får du en unik mulighet til å komme med dine synspunkter ut i fra dine opplevelser med delt bosted etter foreldres skilsmisse. Dette er en raskt voksende bostedsordning for barn i Norge i dag. Dine erfaringer kan være med på å gi ny kunnskap på dette viktige feltet.

Du bør være oppmerksom på at vanskelige temaer vil bli berørt, som vi ikke får anledning til å gå videre med i vår samtale. Du kan få behov for å prate med noen i etterkant, så etter avtale med helsesøster, vil hun ha mulighet til å følge opp dette hvis ønskelig.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjonen som registreres om deg, skal kun brukes slik som beskrevet i hensikten med studien. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennbare opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Det er kun jeg som har tilgang til opplysningene om deg. Navn og identifikasjon og alle opplysninger som kan spores tilbake til deg, vil bli slettet innen utgangen av 2014. Lydfilene vil også slettes innen samme dato.

Enkelt personer vil ikke kunne identifiseres i oppgaven.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke til å delta i studien. Dette vil ikke få konsekvenser for deg. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Om du nå sier ja til å delta, kan du senere trekke tilbake ditt samtykke uten at det påvirker deg eller din familie. Dersom du

senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, kan du kontakte Cesilie Mathiesen på mobilnr. 94148652.

Ytterligere informasjon om studien finnes i kapittel A – utdypende forklaring av hva studien innebærer.

Ytterligere informasjon om personvern finnes i kapittel B – Personvern.

Samtykkeerklæring følger etter kapittel

Kapittel A- utdypende forklaring av hva studien innebærer

- *Kriterier for deltakelse.*
Du må være fylt 18 år og ha hatt delt bosted i minimum to år.
- *Bakgrunnsinformasjon om studien.*
Jeg er masterstudent i familieterapi ved Diakonhjemmet Høgskole i Oslo. I den forbindelse ønsker jeg å snakke med ungdommer som har vokst opp med to hjem, for å høre om deres livserfaringer. Selv om dette er en hurtigvoksende bostedsløsning for barn etter foreldres skilsmisse, er det ikke forsket mye på barnas opplevelse av dette i Norge. Jeg mener at det er viktig at barnas stemme blir hørt, og bestemte meg for å gjøre en studie om dette temaet.
- *Tidsskjema – hva skjer og når skjer det.*
Intervjuperioden vil være fra september til desember 2013. Jeg kontakter den enkelte som sier ja til å bli intervjuet, og avtaler tidspunkt og sted for intervjuet. Deltakerne blir også kontaktet når resultatet foreligger, og tidligere dersom det er ønskelig å se hvordan materialet er behandlet.
- *Studiedeltakerens ansvar.*
Ditt ansvar vil kun bestå i å møte opp til intervjuet og svare så godt du kan og ønsker på mine spørsmål.

Kapittel B - Personvern

Personvern

Opplysninger som registreres om deg er det du velger å fortelle meg i et intervju. Det vil ikke være behov for identifikasjonsopplysninger som fødselsnummer og adresse, eller foreldres identifikasjon.

Informasjon om utfallet av studien

Dersom du som deltaker ønsker det, kan du få resultatet av studien når det foreligger.

Vedlegg 3

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg er villig til å delta i studien

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien

(Signert, rolle i studien, dato)

Vedlegg 4		
<p>Transkripsjon fra andre intervju.</p>		
<p>Valgte selv å flytte til mor.</p>	<p>Jeg husker i hvert fall at jeg tok et valg selv, jeg tror det var når jeg begynte på videregående, at nå orket jeg ikke mer å flytte fram og tilbake, for jeg følte at jeg bodde i en levende koffert, liksom. Det var jeg lei av, og det merket jeg i forhold til det at jeg kanskje hadde glemt noe hos pappa, og så måtte jeg dra dit for å hente det, og så måtte jeg hente det, og så var det bare fram og tilbake hele tida, og det orket jeg ikke lenger. Så da bestemte jeg meg for å bo hos mamma, og ikke sånn at jeg var noe mer glad i ho, men det var bare av praktiske årsaker, jeg kunne sitte på med ho til skolen og litt sånn. Og det var greit. Så da gjorde jeg det, og det var helt greit. Og det var et valg jeg tok. Det var ingen som sa at jeg skulle gjøre det eller noen ting, det ville jeg. For nå orket jeg ikke å flytte mer rundt.</p>	<p>Ba selv om å få bo ett sted ved inngangen til videregående skole. Passet med at hun kunne sitte på med mor, som jobbet samme sted. <i>...at nå orket jeg ikke mer å flytte fram og tilbake, for jeg følte at jeg bodde i en levende koffert, liksom.</i> Hadde fått nok av dette. Nevner glemming av ting, å måtte hente det, og mye kjøring fram og tilbake.</p>
<p>Slitsomt å flytte fram og tilbake</p>	<p>I: Bare bestemte du deg, og du sa ifra selv?</p>	<p><u>Legger vekt på at dette bestemte hun selv, ingen sa da at hun skulle gjøre noe spesielt, hun tok den avgjørelsen. Grunnen var at hun ikke orket å flytte mer rundt.</u></p>
<p>Lojalitet/rettferdighet</p>	<p>F: Ja. Da ville jeg bo der, og så var det lettere å bare komme til pappa og bare ta med tannbørsten, og så var det greit. Og så være der over ei natt eller to. Så jeg var jo der og, men det var ikke sånn at nå må jeg være der ei uke og så måtte jeg pakke for å være der ei uke.</p>	<p>Rettferdiggjør dette med at det var av praktiske årsaker. <u>Lei av, orket ikke mer, bo i levende koffert</u></p>
<p>Hennes valg Fleksibilitet</p>	<p>I: Så da du bestemte deg for å bo hos mamma, ble det formalisert når du skulle være hos pappa da?</p>	<p><u>Har ikke inntrykk av at foreldrene lot barna være med og bestemme før de selv ba om det.</u> <u>Klar mening om hva hun vil. Hun har bestemt seg.</u> Det gjorde det lettere å bare komme på besøk hos pappa. Det ble ikke slutt på å være hos pappa, bare ikke så mye og ikke så omstendelig.</p>
<p>Fleksibilitet Ett hjem.</p>	<p>F: Nei, det ble litt mer som jeg ville. Jeg kunne ta det litt mer som</p>	<p>Kunne være mer fleksibel i forhold til når hun skulle på besøk til pappa. <i>Jeg følte jeg</i></p>

<p>Sliten av å flytte.</p>	<p>jeg ville. Jeg følte jeg hadde ett hjem, på et vis. Jeg merket det at nå orket jeg ikke å ha to. Jeg hadde jo to hjem, men jeg bodde bare ett sted.</p>	<p><i>hadde ett hjem, på et vis. Jeg merket det at nå orket jeg ikke å ha to. Jeg hadde jo to hjem, men jeg bodde bare ett sted. <u>Tydelig at hun var sliten og lei av å flytte. Tok saken i egne hender.</u></i></p>
<p>Lojalitet kontra egne behov Trenger et alibi? Praktiske hensyn</p>	<p>I: Var det vanskelig å komme med det ønsket for deg? F: Jeg kan ikke huske det, jeg tror jeg bare sa at sånn vil jeg ha det, og så sa jeg det at det er av praktiske årsaker, det er ikke sånn at jeg er</p>	<p>Klarte greit å si ifra. Ingen minner om at det var vanskelig. <u>Lettere pga. skifte av skole, og at det</u></p>
<p>Likestilling Like mye kontakt vs. barnet føler seg hjemme ett sted</p>	<p>F: Da ville jeg jo ikke sett ham så ofte. Og det går jo mye på det med likestilling, like mye hos begge. Hva er egentlig best, at barnet føler seg hjemme ett sted, eller de har kontakt med begge foreldran? Det er den problemstillinga der. Så jeg tror det er bra at en ser begge foreldran mye, samtidig som den følelsen av å være på konstant flyttefot er ikke helt bra. Det har sine fordeler og ulemper begge deler.</p>	<p><u>Setter to problemstillinger opp mot hverandre: Like mye kontakt med foreldrene eller bo ett sted og slippe flyttinga.</u> <i>Likestilling, like mye hos begge.</i> Fordeler og ulemper med begge måter å bo på.</p>
<p>Ikke å ta stilling</p>	<p>I: I forhold til hva du ikke likte med det? Hva var det du ikke syntes var bra? F: Nei, mye fram og tilbake hele tida, og så kanskje jeg glemte noe i det ene huset, og så måtte jeg hente det, og så kanskje var det ikke noen til å hjelpe meg med lekser i det huset, og så måtte jeg til mamma, kan du hjelpe meg med det... Fram og tilbake og mye sånn. Og så glemte jeg det i det huset, og så måtte jeg dit, og så ble det mye fram og tilbake. Så det var veldig kjedelig. Og måten man gjør ting på, er annerledes. Man får inntrykk av at sånn skal det være, DER, og så får du inntrykk av at sånn skal det være, DER. Ok, åssen skal det egentlig vær? En får liksom inntrykk fra to måter å gjør ting på, da. Det gjør du for så vidt når de to er gift og, men da samarbeider de på en annen måte, og blir enige om noe. Nå blir det inntrykk fra to</p>	<p><u>Vil ikke ta stilling.</u></p>
<p>Frustrasjoner rundt flytting</p>	<p>I: I forhold til hva du ikke likte med det? Hva var det du ikke syntes var bra? F: Nei, mye fram og tilbake hele tida, og så kanskje jeg glemte noe i det ene huset, og så måtte jeg hente det, og så kanskje var det ikke noen til å hjelpe meg med lekser i det huset, og så måtte jeg til mamma, kan du hjelpe meg med det... Fram og tilbake og mye sånn. Og så glemte jeg det i det huset, og så måtte jeg dit, og så ble det mye fram og tilbake. Så det var veldig kjedelig. Og måten man gjør ting på, er annerledes. Man får inntrykk av at sånn skal det være, DER, og så får du inntrykk av at sånn skal det være, DER. Ok, åssen skal det egentlig vær? En får liksom inntrykk fra to måter å gjør ting på, da. Det gjør du for så vidt når de to er gift og, men da samarbeider de på en annen måte, og blir enige om noe. Nå blir det inntrykk fra to</p>	<p><i>Mye fram og tilbake- nevnes tre ganger her. Her fortelles alt som er slitsomt med delt bosted. <u>Mye følelser! Beskrivelsene hennes understreker frustrasjonene som har vært.</u></i></p>
<p>Forvirring rundt hva som er "riktig" måte å gjøre ting på</p>	<p>I: I forhold til hva du ikke likte med det? Hva var det du ikke syntes var bra? F: Nei, mye fram og tilbake hele tida, og så kanskje jeg glemte noe i det ene huset, og så måtte jeg hente det, og så kanskje var det ikke noen til å hjelpe meg med lekser i det huset, og så måtte jeg til mamma, kan du hjelpe meg med det... Fram og tilbake og mye sånn. Og så glemte jeg det i det huset, og så måtte jeg dit, og så ble det mye fram og tilbake. Så det var veldig kjedelig. Og måten man gjør ting på, er annerledes. Man får inntrykk av at sånn skal det være, DER, og så får du inntrykk av at sånn skal det være, DER. Ok, åssen skal det egentlig vær? En får liksom inntrykk fra to måter å gjør ting på, da. Det gjør du for så vidt når de to er gift og, men da samarbeider de på en annen måte, og blir enige om noe. Nå blir det inntrykk fra to</p>	<p><i>Glemming, fram og tilbake, den som kan hjelpe med lekser, er i det andre huset, forvirring i forhold til hva som er "riktig" måte å gjøre ting på.</i></p>
<p>Valgfrihet kontra pålegg om flytting hver uke?</p>	<p>I: I forhold til hva du ikke likte med det? Hva var det du ikke syntes var bra? F: Nei, mye fram og tilbake hele tida, og så kanskje jeg glemte noe i det ene huset, og så måtte jeg hente det, og så kanskje var det ikke noen til å hjelpe meg med lekser i det huset, og så måtte jeg til mamma, kan du hjelpe meg med det... Fram og tilbake og mye sånn. Og så glemte jeg det i det huset, og så måtte jeg dit, og så ble det mye fram og tilbake. Så det var veldig kjedelig. Og måten man gjør ting på, er annerledes. Man får inntrykk av at sånn skal det være, DER, og så får du inntrykk av at sånn skal det være, DER. Ok, åssen skal det egentlig vær? En får liksom inntrykk fra to måter å gjør ting på, da. Det gjør du for så vidt når de to er gift og, men da samarbeider de på en annen måte, og blir enige om noe. Nå blir det inntrykk fra to</p>	<p>Refleksjon over forskjellen mellom foreldre når de er gift og når de er skilt. Blir enige om regler i motsetning til svært ulike regler.</p>

Foreldrereelasjonen	<p>del. Og da kan det lett bli at ”dette liker jeg mye bedre med pappa, så da går jeg dit for det, og dette liker jeg mye bedre med mamma, så da går jeg dit for det.” En velger litt ut ifra situasjonen.</p> <p>I: Så du kunne utnytte det litt hvis du ville?</p> <p>Hvordan har du opplevd forholdet mellom foreldrene dine mens dere bosted?</p>	<p>Barna kan velge hva de vil forholde seg til i ulike situasjoner. <u>Velge hvor de vil være, hva de liker best?</u></p> <p><u>Motsetning til at de må være en uke hos hver?</u></p>
Foreldrereelasjonen	<p>F: Jeg opplevde det ikke sånn spesielt.</p>	
Kommunikasjon mellom foreldrene	<p>I : De har på en måte klart å holde uenigheter og konflikter borte fra dere?</p> <p>F: Ja.</p> <p>I: Vet du om det har vært noen konflikt, i etterkant?</p> <p>F: Det har i så fall ikke vært noen skikkelig konflikt, kanskje litt uenighet om hvordan man skal gjøre ting.</p>	<p>Helt greit forhold mellom foreldrene. <u>Ordknapp her. Utdyper det ikke. Holdt konflikter borte fra barna.</u> Ingen dyp konflikt, kun uenigheter.</p>
Huset må bli et hjem	<p>I: Hva tenker du bør være til stede for at delt bosted skal fungere godt?</p> <p>F: I hvert fall at det er god kommunikasjon. Og, ja, på et eller anna vis at man føler seg hjemme begge steder. At det blir noe som er kjent begge steder, jeg vet ikke, at det ikke er heilt sånn...heilt annerledes.</p>	<p>Helt greit forhold mellom foreldrene. <u>Ordknapp her. Utdyper det ikke. Holdt konflikter borte fra barna.</u> Ingen dyp konflikt, kun uenigheter.</p> <p>Foreldrene må klare å gjøre sine hus til hjem for barna. <u>Hvordan? At det blir noe som er kjent begge steder, jeg vet ikke, at det ikke er heilt sånn...heilt annerledes. God kommunikasjon.</u> <u>Hun følte seg ikke helt hjemme noe sted. Hvordan kan hun da forsvare delt bosted?</u></p>
Avstand mellom bosteder	<p>I: Det med avstand, hva tenker du om det?</p> <p>F: Ja, det er en god ting, at de ikke bor altfor langt fra hverandre.</p> <p>I: Hva tenker du er en akseptabel avstand? Hvor langt fra hverandre kan de bo og allikevel ha delt bosted?</p> <p>F: Det er veldig greit å være i samme by. Men det er ikke for alle det er sånn. I så fall ville det vært vanskeligere å delt en og en uke hvis de hadde bodd i forskjellige byer. Hvis de bor veldig langt unna, så måtte de reise en hel dag for å komme dit, det er jo litt mer tungvint, så...At det i hvert fall er</p>	<p>Avstand. I samme by. Kjøreavstand, ikke alt for langt unna. <u>Glemmer hun skolen? Helt kontraindisert hvis de ikke bor i samme by!</u></p>

<p>Godt å slippe å velge som barn.</p>	<p>kjøreavstand og ikke altfor langt unna, så er jo det det beste. I: Hva tenker du ville vært det ideelle ordningen for deg, da foreldrene dine gikk fra hverandre, hvis du kunne velge fra øverste hylle? F: Det er vanskelig, for man vil liksom ikke velge mellom foreldre, og hvem skal man velge hvis man bare vil ha ett bosted? Hvem skal man velge da, man vil jo være med begge to! Så sånn sett er det ikke så lett å velge, spesielt ikke når man er så liten. Da blir det på en måte ”hvem skal jeg velge?” Den ordninga at det ble en uke hos hver, da slapp man jo egentlig å velge mellom noen. Da ble det bare ”OK. Sånn er det!” Like mye med begge to.</p>	<p><u>Dilemmaet å velge mellom sine to foreldre. Den ordninga at det ble en uke hos hver, da slapp man jo egentlig å velge mellom noen. Da ble det bare ”OK. Sånn er det!” Like mye med begge to.</u> <u>Vil ikke nå heller velge mellom å bo ett sted eller ha like mye kontakt med begge. (Har valgt i praksis i nåtiden, men ikke for fortiden)</u></p>
<p>Ta hensyn til det enkelte barns behov</p>	<p>I: Hvis du litt fram i tid har gode venner som skulle skille lag og hadde barn, hva ville du anbefalt dem? F: Oi! Ikke skill dere! (latter) Nei, for jeg har opplevd det jeg har opplevd, og det var ikke så greit alltid, men alternativet å ikke se den andre så mye, er ikke bra det heller. Hvis jeg ikke hadde sett en av de...det er ikke helt bra det heller. Så de må egentlig se det litt an i de sin situasjon, hvis det barnet går på en skole og er nærme sine venner, og det da blir bytta (uklar tale) og er en uke et annet sted, så er det kanskje ikke så lett i forhold til skolen, i hvert fall ikke hvis det er langt unna, så sånn sett, av hensyn til barnet, der det har vokst opp, der det er vandt med folk, er det kanskje det beste i forhold til barnet. Og da har det kanskje ikke så mye å si hvem av foreldrene som bor der, det er jo ikke sånn at man velger den foreldren. Se det litt an det praktiske, at det ikke blir ”Jeg valgte mamma”, eller ”jeg valgte pappa!”. Ikke noe på det.</p>	<p><u>Ikke skill dere!</u> <u>Innrømmer at dette ikke var så greit for henne alltid. Er allikevel ikke sikker på at alternativet er bedre.</u></p>
<p>Velge en praktisk løsning, Tenke pragmatisk, ikke foreldrenes behov men barnets</p>	<p>Se praktisk på det! Hva er det beste for barnet? Bo der det har vokst opp, ikke flytte det så langt.</p>	<p>Se praktisk på det! Hva er det beste for barnet? Bo der det har vokst opp, ikke flytte det så langt.</p>
<p>Ikke la barnet velge Skyldfølelse hvis de må velg</p>	<p>Velge det som er mest praktisk, ikke la det bli at barnet må velge mamma eller pappa.</p>	<p>Velge det som er mest praktisk, ikke la det bli at barnet må velge mamma eller pappa.</p>

Vedlegg 5

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Halvor de Flon
Institutt for sosialt arbeid og familierapi
Diakonhjemmet Høgskole AS
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Harald Hårfagres gate
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 51
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Vår dato: 17.06.2013

Vår ref:34737 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.06.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

34737 *Barns erfaringer med delt bosted etter foreldres skilsmisse. Hva kan ungdom fortelle om hvordan de har opplevd å vokse opp med to hjem?*
Behandlingsansvarlig Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig Halvor de Flon
Student Cesilie Mathiesen

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.08.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Kjersti Håvardstun

Kjersti Håvardstun tlf: 55 58 29 53

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Cesilie Mathiesen, Plommeveien 2c, 4635 KRISTIANSAND S

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 34737

Personvernombudet legger til grunn at helsesøster innhenter elevenes samtykke til at studenten kan motta navn og kontaktopplysninger til elevene.

Informasjonsskrivet til elevene er tilfredsstillende utformet forutsatt følgende endringer:

- setningen "Det er kun autorisert personell knyttet til prosjektet..." fjernes fra skrevet. Setningen kan eventuelt erstattes med følgende: "Det er kun jeg som har tilgang til opplysningene om deg".
- Setningen "Så langt som mulig skal det søkes å publisere resultatene slik at din identitet ikke kommer frem" fjernes. Setningen kan erstattes med følgende: "Enkelt personer vil ikke kunne identifiseres i oppgaven".
- Hele avsnittet "Rett til innsyn og sletting av opplysninger om deg og sletting av prøver" fjernes.

Personvernombudet ber om å få tilsendt det reviderte skrevet til følgende adresse:
personvernombudet@nsd.uib.no før skrevet tas i bruk.

Elevene vil være fylt 16 år. Ombudet finner at elevene kan samtykke til egen deltakelse. Personvernombudet legger til grunn at helsesøster vil være tilgjengelig for oppfølgingssamtale dersom behov.

Eventuelle tredjepersonsopplysninger (familiemedlemmer) anonymiseres ved transkribering av data.

Prosjektsslutt er 01.08.14. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Lydopptak og navneliste slettes. Indirekte personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres.

Vedlegg 6

”Vanlig men vondt” er et gruppeopplegg for elever i ungdomsskolen som er blitt utviklet i Kristiansand og er fra januar 2014 blitt en del av det forebyggende arbeidet i oppvekstsektoren i Kristiansand kommune. Det tilbys i skoletiden til ungdommer som har opplevd foreldres samlivbrudd og blir ledet av helsesøstre, sosiallærere og familieterapeuter. Her kan ungdommene snakke med hverandre om felles erfaringer, sammen med voksne fagpersoner, og på den måten kan de få en arena å få luftet ut frustrasjoner eller samtale om utfordringer de opplever i hverdagen. Dersom de har behov for enesamtaler, kan det fanges opp her. Jeg tror at et slikt opplegg er en god investering i en sårbar gruppe ungdommer som kan kjenne på at foreldres samlivsbrudd er ”vondt selv om det er vanlig”. Erfaringene er veldig gode. Mange ungdommer har gitt uttrykk for at det har gjort hverdagen lettere og at det blant annet har blitt enklere å konsentrere seg på skolen. Ikke alle synes det er så lett å snakke selv, men her kan de høre andres erfaringer og skjønne at de ikke er unormale med de følelsene og opplevelsene de har selv (Syvertsen 2014).